

inapit
magistri
hugonis
dydascalion

De papue res sūt quibus quisq;
ad sciām instruit. videlicet lectio
et meditatio. et quibus lāo priorē
i doctrinā optin; locū Et de hac
tractat liber iste. dando pcepta
legendi. Tria sūt aut pcepta magis lāomi nōtia
Primū ut sciat quisq; qd legē debeat. Scdm q
ordie legē debeat. id ē qd prius qd postea Ter
ciū quō legē debeat De hīs tribus p singula
agitur i hō libro Instruit aut tam scilicet quā
dinap scripturā lāo Unde i duas ptes dūi
ditur. qvū vnaq; tres habet distinctiones In
pma pte docet lāo arcū. i scdā pte dūmū
lāo Docet aut hō mō ostendēdo pmiū qd
legendū sit. deinde quo ordie. et quō legendū
sit Ut aut sciri possit qd legendū sit. aut quid
papue i pma pte pmiū enūat originē omi
arcū. deinde de scipione et picipationē
earū. id ē quō vnaq; contineat aliā. vlt contineat
ab alia. secans pliaz a sūmo usq; ad ultima
mēbra Deinde enūat auctores arcū. et
postea oñdit. que ex hīs videlicet artibus.
papue legende sūt Deinde etiā quo ordine
et quō legēde sūt apit Postreō legentibus
vite sue disciplinā pscribit. et sic sūt prima
ps In scdā pte detinēat que scripture dīne

appellande sunt. deinde nūm & ordinē diu-
norū librorū & auctores eorū. & interpretatiōes
nōm p̄lea agit de quibusdā proprietatibus
diuine scripture. q̄ magis sūt necessarie. De-
inde docet qualit̄ legere debeat sacra scriptu-
rā is qui i ea correctiōez morū suoz & formā
vinēdi q̄rit. Ultimū docet illū qui propter
amōre scie eā legit. & sic scda quoq; p̄ finē
accipit

*Incipit dydascalicon Hugonis de studio le-
gendi Primus Liber De origine arā*

Omnū expetendorū p̄ma ē sapiē-
tiā qua p̄fecti boni fōi consistat. Sapiē-
tiā illūinat hōiez ut seipm agnoscat.
qui ceteris filis suis. cū se p̄ ceteris
fōi eō nō intellexit. Immōrtalis quippe animi
sapiā illustratus. respiciat p̄ncipiū suū. et
quā sit idēcorū agnoscat. ut extra se quātquā
q̄rat. an qd̄ ip̄e ē satis eē non poterat. Scrip-
tū legit in tripode appollinis [H O T] C
E V C O H id ē agnosce teipm. Quia
mirū hō si nō origis sue imēor eēt. oē qd̄
imitabilitati obnoxū ē quā sit nichil agnos-
cēt. Probata ap̄ philosophos sūa. aiām ex
tūctis nāc p̄hibus asserit eē p̄pactā. Et thymus
platonis ex diuīdua & idiūdua mixtaq;
sūa. iteq; eadē & diuisa et ex utroq; & mixta
nā quo vniūsitās designatur. E H D E A
E E H L A a) fōiunt. Ip̄a nāq; & vicia

ai sequitur capit. qz et invisibiles p̄telligenciam
 irā causas p̄phendit. et visibiles p̄ actualiū foris
 p̄ sensuū passioēs colligit secta qz i orbes geminos
 motuū glomerat. qz siue p̄ sensus ad sensibilia
 exeat. siue p̄telligenciā ad invisibilia ascen-
 dat. et ad seipsum irā similitudines trahēs regirat.
 et hoc ē qd eadē mens q̄ omniū forū capax ē. ex
 oī s̄bā atq; natura quo similitudis i p̄sentet
 figurā coaptat. **P**ictagoniū nāq; dogma erat
 filia similib; p̄phēdi ut sa aīa rōnal' nisi ex
 oībus p̄pōita foret. nullatenus oīa p̄phendere
 posset. sed m̄ qd dicit quidā **T**ercia t̄reno
 p̄phēdum ē. cētera flāmis. hūorē liquido.
 iro. spirabile flatu. **N**ec tū existimāe debem;
 viros i omī irā nā p̄tissioēs hoc de simplici
 cenāa sensisse qd vlla se p̄pū quātitate disten-
 det. sed ut ap̄tē et mirabile et dēmonstraret
 potēciā. dicebāt ex oīb; naturis p̄stare nō sed m̄
 p̄posicioēs sed sed m̄ p̄posiciois rōēz. **N**egem;
 h̄ irā omī similitudo aliunde aut extrinsecus aīe
 aduenire credēda ē. sed ip̄a p̄pōa i eā i se et ex se
 nativa qdā potēcia et p̄p̄ia v̄tute capīt
Nam sic vario i p̄fision dicit. nō oīs vaie-
 tas extrinsecus i bus accidit. ut necē sit q̄tq;
 variatur aut amittē aliquid qd habuit. aut
 aliquid aliud et diuisū extrinsecus. qd nō h̄uit
 assimē. **V**idem; iā p̄iēs extrinsecus adueniente
 for' p̄magis cui libet similitudē accipit. cū vō
 i pressor metallo figurā i p̄mit. ip̄z quidē nō

extrinsecus. sed ex propria virtute & naturali habilitate
aliud iam aliquid in partem incipit. Sic nimirum mens
verum omnium similitudine insignita omnia esse dicit atque ex
omnibus compositionibus suscipit. non integraliter sed vicia-
liter atque potencialiter atque. Et hoc est illanature
mens dignitas. quam omnes eque naturaliter habent.
sed non omnes eque nouerunt. Animum semel corporeis
passionibus occupatus & per sensibiles foras extra
semetipsum abductus oblitus est quid fuerit. Quia
nil aliud fuisse se meminit nil prout quod videtur esse
credit. Reparamur autem per doctrinam ut mentem
agnoscamus. In natura et ut discamus. Extra non
querere quod in nobis possumus inuenire. Summum igitur
in vita solamen est studium sapientie. quod qui inuenit felix
est & qui possidet beatissimus.

Quod studium sapientie philosophia sit

Primo loim protagoras studium sapientie
philosophiam nuncupauit. maluitque philosophos
dici dici. Nam antea sophi id est sapientes
dicebantur. Philochore quidem inquisitores veritatis
non sapientes. sed amatores sapientie videtur. quia
nimirum adeo latet omne verum ut ei amore
quantumlibet mens ardeat. quantumlibet ad eius inquisi-
tionem assurgat. difficile tamen ut eius veritatem apprehen-
dende queat. Philosophiam autem eorum rerum
quod vere essent singula immutabile secundum sortirentur
disciplina constituit. Est autem philosophia amor &
studium & amicitia quodammodo sapientie. Sapientie
vero non habet quod in ferramentis quibusdam & in aliqua

fabuli scā notiaa q̄ v̄satur. sed illi sapieae
q̄ nullius idigēs vīuax mēs 2 sola r̄z p̄mēua
rō ē. Et aut amor lī sapie itelligens ai ab illa
pura sapia illūnatio 2 quodāmo ad seipam
vtratio. atq̄ aduocatio. ut videat sapie studiū
dimitatis 2 pure mētis illius amiaa. Hec
igit sapia cūcto animoz ḡm meritū sue dīni
tatis ipōit. 2 ad p̄p̄a nature vīm puritateq̄
rduat. Hic nascat̄ speculatiōm cogitaciōm
vritas. 2 scā pura q̄ actiū castimonia. Quō
vero hūmānis aīs lī excellētissimū bonū p̄stet
p̄p̄a ē. ut vie filo quodā pcedat oīo ab ipis
aīe efficiēis ordiendū ē.

De p̄p̄a vi aīe 2 solū hoīez racione p̄dictū

U Ripler oīno aīe vis ī vegetādis corpib⁹
deplendit̄. Quaz vna quidē vitam
solū corpi submīstrat. ut nascendo
crescat. alendo q̄ subsistat. Alia v̄o senāendi
iudiciū p̄bet. Tercia vi mētis 2 rōe submīstrat̄.
Quaz quidē p̄me id offiā ē. ut creandis
nutriendis alendisq̄ corpib⁹ p̄p̄o sit. nullum
v̄o p̄stet rōis sensus v̄e iudiciū. Hec aut̄ est
herbarū atq̄ arborū 2 quicq̄ t̄re radicatus
affixū tenetur. Sedā v̄o p̄p̄ita atq̄ iūta
2 ac p̄mā sibi succēs 2 ī p̄te p̄stātēs. variū de
q̄mbus p̄t capere vt multiforme iudiciū capīt.
Omne enī variat qd̄ sensu viget id ē qd̄ et
nascit̄ 2 nutrit̄ et alit̄. Sensus v̄o dīuersi
sūt 2 vsq̄ ad quinarū nūz crescūt. Ita q̄tq̄

tm aliter nō eā sentiat. Quāto vō sentire p̄t
et alit̄ ei p̄ma quoq; vis aīe nascendi s̄q; atq; nutri
edi p̄bat̄ ēē subiecta. Quib; vō sensus adest nō
tm eas v̄rū capiūt fōis quib; sensibili corp̄e ferū
p̄ntes sed abscedente q̄ sensu sensibilib; sepositis
agnitarū sensu formarū ymagines tenet. mēoria
q̄ p̄ficiūt. et p̄nt qd̄q; aīal valet. loquīs breuiusq;
custodit. Sed eas ymaginacōes p̄fusas atq; iēuē
tes sumūt ut nichil ex earū dūcāde ac p̄posiōe
efficē possint. atq; idēco mēnisse quidē n̄ eā oīa
amissā vō obliuionē rēcolligē ac rēuocā nō p̄nt
Futuri vō hīs nulla agnatio ē. Sed vis aīe t̄ia
que secū p̄ores alendi ac senādi trahit. hīs q; vclut
famul̄ atq; obediētib; v̄nt eadē tota ī rōe est
p̄stituta. Cap. V. p̄l̄ ī v̄rū p̄nāū firmissiā p̄clusiōe
vel ī absentiā diligētia ītelligēcia t̄ īgnotarū
īquisitiōe v̄sat̄. h̄ tm hūano ḡm p̄sto ē. Que
nō solū sensus ymaginacōesq; p̄fusas et nō īcredi
tas capit. sed eā p̄lē actū ītelligēcie qd̄ ymagi
natio suggessit explicat atq; p̄firmat. Itaq; ut
d̄m ē hūc dīne nāe nō ea tm ī agnitiōe suffi
ciūt q̄ subiecta sensib; p̄p̄liēdit. verū eā ex
sensibilib; ymaginacōe p̄cepta et absentibus
v̄bus notā vidē p̄t et qd̄ ītelligēcie rōe p̄phendit
vocabulorū q̄ p̄posiōib; ap̄it. Aliud q; natūre ei
p̄p̄riū ē ut p̄ ea q̄ sibi notā sūt īgnota vestiget
Et nō solum v̄nū qd̄q; an sit. sed quid sit. eā
q̄le sit. n̄ nō et cur sit optat agnosce. Quā tri
plici aīe v̄i solat ut d̄m ē hōm nā sortita est

Quia tunc vis intelligere motus non caret quia in his
 quattuor. ubi ratio exercet. Aut enim
 aliquid an sit inquit. aut si esse constiterit quod sit
 adiudicat quod si eadem utriusque scientia ratione possidet.
 qualesit unumquodque vestigat. atque in eo certa accidet
 cum promissa perquirat. Quibus igitur cognitio cur ita sit
 querit. quod nihilominus vestigat. Cum igitur hic
 actus sit humani animi ut spiritus in principium temptatione
 prophetiae. aut in absentiam intelligentia. aut in ig-
 notam inquisitione ad inveniendam veritatem. duo sunt
 in quibus omnem operam vis anime rationis impedit
 Unum quidem ut ipsas inquisitionis rationes ignoret.
 alterum vero ut ad scientiam prius veniat. quod per gratiam
 moralis exercet.

Quae res ad philosophiam pertineant

Sicut video inextinguibile iam ipso loquendo in
 ordine laborum in adiutorem. ubi nobis non
 plenus sermo sed res obscura diffi-
 cultate pariat. Quia enim de studio sapientie
 loci suscepimus. id quod solus hominibus quodam naturae
 privilegio competere attestata sumus. et sequens nunc
 omnium humanorum actuum moderatrix quaedam sapientia
 potuisse videmur. Si enim brutorum animalium natura
 quod nullo igitur rationis iudicio motus suos secundum
 solas sensuum passiones diffundit. et appetendo seu
 fugiendo aliquid non intelligere videtur discretionis. sed
 cetero quodam carnis affectu impellitur. restat ut ratio-
 nalis anime actus cetera cupiditas non rapiat. sed
 moderatrix spiritus sapientia praedat. Quod si verum est

esse ostendit. id non solum ea studia in quibus ut deus natus
disciplina agit motu. verum etiam omni humanorum actu.
seu studiorum rationes non igne ad philosophiam pertine dicemus
Secundum quam acceptationem sic philosophiam diffinire possumus
Philosophia est disciplina omni rerum humanarum atque
divinarum rationes plene investigans. Nec mouere debet quod
superius diximus philosophiam esse amorem et studium sapientie. non enim
quod instrumentis explicat ut est architectura aquilae
tura. et cetera huiusmodi. sed est sapientia quod sola in praeminentia
ratio est per se namque idem actus et ad philosophiam pertinet secundum
rationem suam. et ab ea excludi secundum administrationem.
Verbi gratia ut de praeteritis loquimur agnoscere rationem philosophiae
est administratio rusticorum. Preterea opera artificum et si
natura non sunt. imitantur tamen naturam. et sui exemplaris
formam quam natura est quod imitantur rationem expriment. Vides itaque quia
ratione cognoscimus philosophiam in omnibus actibus hominum diffundere
ut ita nunc sit tota esse philosophiae partes quod sunt diversitates
rerum ad quas pertinet pertinet ostendit. *De ortu.*
Theoriae practicae mechanice.

Omnium autem humanarum actionum seu studiorum
quod sapientia moderatur finis et intentio ad hoc
spectare debet. ut vel naturae nostrae imperium integritas.
vel defectum quibus praeteritus subiacet vita temperet
moderetur. Dicam apertius quod dixi. Duo sunt in homine. bonum
et malum. natura et vitium. Bonum quod natura est. quod corruptum
est. quod minus est. exercitio expanditur et malum quod vitium
est. quod corruptio est. quod natura non est excludendum est. Quod
si studium extirpatur non potest saltem adhibito remedio
expanditur est. Hoc est omnino quod agendum est ut natura reparetur.

Excludat viciū Innegtas vō nāc. Quāne duob
 pfiat. scāa & vūte. q̄ nob̄ ai sup̄nis & diuino sub
 stācie filitudo sola ē. Nā hō am̄ sim̄ nā nō sit.
 sed gemina xpactus sūa. sed in vna pte suā que
 potior ē & ut apaus id qd̄ oportet dicā q̄ ip̄e imōrē
 ē. sed in alterā vō pte que caduca ē. q̄ sola hys
 q̄ nisi sensib̄ fide p̄stare nesciūt. ygnita ē mōrilitati
 & mutabilitati obnoxius ē. vbi coāes mori nāc
 ē. quocāes amittē id qd̄ ē & h̄ ē vltia p̄s rerū
 q̄ p̄iapiū & finē habet

De tribus rerū maneribz

Sunt nāq̄ i rebz alia q̄ n̄ p̄iapiū h̄nt.
 n̄ finē & h̄etna nōiant. Alia q̄ p̄iapiū
 quidē h̄nt. sed nullo finē claudūe
 & dīcū p̄etua. Alia q̄ & i viciū h̄nt & finē & h̄ sūt
 tpalia. In p̄mo ordine id statim. Iam nō ē aliud
 ēē & id qd̄ ē. id ē tūcā & effectus diuisa nō sūt
 qd̄ nō aliunde sed a semetip̄o subsistē habet. ut
 est solus nāc genitor & artifex. Illud vō an
 aliud ēē & id qd̄ ē. id ē qd̄ aliunde ad ēē venit.
 & ex cū p̄cedere i actū p̄fluxit ut ēē inaperet.
 natura ē q̄ mūdū p̄tūz om̄ne. Idq̄ i gemina
 secat. Est quiddā qd̄ a causis suis p̄mordialibz
 ut ēē iapiat nullo mouēte ad actū p̄dit. solo
 dīne volūtatis arbitrio ibiq̄ imutabile oīs
 finis atq̄ vīassitudis ex p̄s consistit. Cuiusmodi
 sūt ēz substācie q̄s ḡrea vsias dīcūt & cūcta
 siplunaris mūdī corpa q̄ eā idē qd̄ nō
 mutētur dīna appellata sūt. Tercia p̄s rez

ē q̄ p̄cipiū & fine h̄nt & p̄ se ad eē nō veniūt
Sed sūt nāc opa q̄orū sup̄ trā sublimari glo
bo mouēte igne artifice. qui in quadā descendit
ī res sensibiles parandas De illis ḡ dōn ē m̄d̄il
ī mūdo moritur eo qd̄ nulla cēna p̄eat Non
em̄ cēnae r̄rū trāseūt sed forme Cū vero fōr
trāfire d̄r nō sic itelligendū ē. ut aliq̄ res exiēs
p̄ire oīmo & eē suū amittē credat sed variari
p̄oi Del sic fortassis ut q̄ iūcta fuerāt ab iūcta
separent. v̄l q̄ sepata erāt iūgant. v̄l q̄ hic
erāt illuc trāseant. vel q̄ nūc erāt tūc subsistat
ī quibz oībus eē iūm m̄d̄il detineti patet De
h̄is dōn ē. oīa orta occidūt & aucta senescunt senescunt
eo qd̄ aucta nāc opa sūt p̄cipiū h̄nt. ita eā
fine aliena nō sūt De illis dōn ē de m̄d̄ilo
m̄d̄il ī m̄d̄ilū n̄l posse r̄ueri eo qd̄ oīe natura
& p̄mordiale habz causā & subsistēciā p̄etuan
De h̄is dōn ē & redit ad m̄d̄ilū qd̄ fuit an̄ m̄d̄il
eo qd̄ oīe opus nature sic t̄p̄alit̄ ex occulta causa
ī actū p̄fluit ita eodē actu t̄p̄aliter destructo
eo vnde venerat r̄rū sū s̄it

De mūdo superlunari & sublimari

Hinc ē qd̄ mathematici mūdu ī duas p̄tes
diuiserūt In eā videlicet p̄te que est
a cāulo lineae sur sū. & ī eā q̄ deorsum ē
Et superlunare mūdu eo qd̄ ibi oīa p̄mordiali
lege s̄sistat nāz appellabāt Sublimare opa
nāc id ē superius qz oīa ḡnā aīanāū que ī eo
vitalis spūs īfusione vegetā a superioribz ad

p[er]s[on]as inuicem i[n] se i[n]uicem accipiunt nō
 solū nascēdo ut crescat. sed etiā ut alēdo subsistant
 Eūde etiā sup[er]iore mūdū t[em]p[or]e vocabat p[ro]p[ter] an[im]am
 & motū syderū qui i[n] eo sunt In feiore t[em]p[or]ale quia
 s[ecundu]m motus sup[er]iores agitur Ite sup[er]limare p[ro]p[ter]
 p[er]petuā lucis & quietis t[em]p[or]is illucem elisū Hūc
 autē p[ro]p[ter] i[n]stāciā & cōfusione[m] & fluctuāciā i[n]fernū
 nūciabat Hoc paulo laus p[ro]secuti sum I ut
 ostēdam I hōi[em] quā i[n] p[ar]te mutabilitatis p[re]cepto
 ē i[n] ea quāq[ue] necessitati ē obnoxio In ea vero
 quā i[m]mortalis ē diuinitati ē i[n]greditur Ex quo
 colligi p[otes]t id q[uo]d supra dictū ē quod uidelicet om[ni]
 hūmānā actionū ad hūc finē & currit i[n]tenas.
 ut ut d[omi]ne ymaginis silitudo i[n] nob[is] restaret.
 ut hūi[us] vite necessitudinē & sūlat. q[uo] quo facili[us]
 ledi p[otes]t adūsis eo magis foueri & & seruari d[i]gnet[ur]

In quo homo similis sit deo

Duo v[er]o sūt q[uo]d d[omi]nā i[n] hōi[em] silitudinē re-
 parāt. id ē speculatio v[er]itatis. & v[ir]tutis
 exercitiū. q[uia] i[n] h[uius]m[od]i deo filius est. quod
 sapiēs & iustus ē. sed iste mutabilis ille i[m]muta-
 biliter & sapiēs & iustus ē Illarū v[er]o actionū q[uo]d
 hūi[us] vite n[ec]essitati deseruiūt tr[ia]modū gen[er]a est
 p[ri]mū q[uo]d n[ost]rę i[n]t[er]m[en]tū am[er]itat Sed q[uo]d i[n]tra
 molesta q[uo]d hūc extr[in]secus accidē p[otes]t munit
 Tercū q[uo]d i[n]tra iā illata p[re]stat i[n] mediu[m] Cū igit[ur]
 ad r[est]itutiōnē n[ost]rę i[n]t[er]m[en]tū d[omi]nā actio ē Cū
 v[er]o illi q[uo]d i[n]firmū i[n] nob[is] ē. n[ost]rā p[ro]videm[us] hūmāna
 Cū igit[ur] actio ut d[omi]nā ē. ut hūmāna possum[us]

ptes dñe

aut nō uiguit illā i eo qd' de superiorib' habeat
intelligētiā appellare. Hāc uero q' i superioribus
habet' & quasi quodā silio idiget sciaz vocare
Si igit' sapiam ut sup' dñe ē cūctas q' rōe sūt
moderant' actiōes i sequeō ē id ut sapiētiā has
duas p'ne id ē intelligētiā & sciām dicam. Rurs' q'
qm' intelligētiā qm' & i iuestigatiōe ueritat' et m'
morū i fideiāone laborat eā i duas spēs diuidi
mus. In theoricā id ē speculatiuā & practicā id
ē actiuā q' etiā ethica id ē moralis appellatur
Sciā uero q' opa hūana p'sequit' i igne mechāica
id ē adulterina vocatur

De tribus operibus

etern

Sunt em' tria opa. id ē opus dei. opus
nāe. op' artificis imitatis nāe. Opus
dei ē qd' nō erat creare. Vñ illud. In p'ri'
creauit deus &c. Opus nāe qd' latuit ad actum
p'ducē. Vñ illud. p'ducat trā herbā uetē &c.
Opus artificis ē. disgregata iūge. u' iūcta
segregare. Vñ illud. Cōsuerūt sibi p'romata
Neq' em' potuit u' trā celū creare. u' hō herbā
p'ducē. qui n' palmū ad statuā suā addē p't
In hīs trib' opibus dūciēnt' opus hūanarū
qd' natura nō ē. sed imitat' nāe mechāicū
id ē adulterinū nōiat'. quēadmodū & dāuis
subitroduata mechāica d'z. Qualit' aut' opus
artificis imitet' naturā lōgū ē. & uerosū est
p'sequi p' singula. Possim' itū exēpli cā i pauas
id demōstrare. Qui statuā fudit hōiēz itutus ē

Tū domū fecit montē respexit q̄ em̄ ut ait
 p̄p̄ia **Q**ui emittis fontes ī vallibus ītramēdū
 mōtū p̄t̄asibūt aque **E**minēcia mōtū aquas
 nō p̄t̄nz ita domū alit̄ quoddā caamē leuāda
 fuit ut iruēcū tēpestatū molestias tuto r̄cip̄e
 posset **Q**uā v̄sū vestimētōrū p̄m̄ aduēit cōsidera
 uit quod singula queq; nascēcū p̄p̄ia quedā
 habeāt minimēta quib; naturā suā ab icōmodis
 defendūt **C**ortex ambit arborē. pēna tegit volu
 cre p̄scē squama opit. lana ouē idunt. pilus
 umēta & feras vestit. concha testudinē gra
 pit. ebur elephante iacula nō tūne sūt **N**ec tū
 sine causa sūt q̄ tū singula aiācū nature
 sue arma scā nata habeāt. solus hō īermis nascit̄
 & nudus **O**pōrtat em̄ ut illi q̄ sibi p̄uidēesaut.
 nā cōsuleret **N**ōi aut̄ ex h̄o ecā maior expiendi
 occasio p̄staretur. cū illa q̄ ceteris nālīt d̄ata sūt.
 p̄p̄iarōe sibi inuēret **M**ulto em̄ nūc magis
 em̄tēt rō hōis h̄o eadē inuēiendo quā habēdo
 clariuisset **N**ec sine causa puerbū sonat. quod
 īgeniosa fames oēs exiuderit artes **H**ac
 equidē rōe illa q̄ nūc excellētissima ī studiis
 hōm̄ videm̄ ī p̄p̄ta sūt **H**ac equidē p̄gēdi
 texendi salpēdi fūdēdi īfinita grā exorta
 sūt. ut iā cū nā ip̄m̄ m̄uēmur artificē

Quid sit natura

Quia v̄sū iā totāes naturā nōiauiū **I**
 licet ut ait tulius. nāz diffinire dif
 ficile sit. nō tū hui; vocabuli signi

9
finitione omni silicio preterenda videtur. Neque quod non
omnia quod volumus dicere possumus. id quod possumus ita debere.
Plura veteres de natura dixisse iucuntur. sed nihil
ita ut non aliquid adhuc restare videatur. Quam
tamen ego ex eorum dictis dicere possum etibus maxime
modis huius vocabuli significandi uti solebant
singulis suam diffinitionem assignando. Primo namque per hoc
nomen significare voluerunt illud archetypum
exemplar rerum omnium quod in mente divina tantum in eo omnia
formata sunt. et dicebant naturam esse universalem rei
primordiale causa suam a qua non solum esse sed
etiam illis esse habebat. Huius significandi talis
diffinitio assignatur. Natura est quod universalem rei
suum esse attribuit. Secundo namque naturam esse dice
bant propriam esse universalem rei. Cuius significandi
talis diffinitio assignatur. Natura unaquodque
re informans propria differentia dicitur secundum quam signi
ficandi dicere solemus. Natura est omnia pondera
ad terram vergere. leuam altam petere. ignem urere.
aquam humectare. Tercia diffinitio talis est.
Natura est ignis artifex ex quadam vi procedens
omnes res sensibiles parandas. Philosophi namque dicunt
omnia ex calore et humore parari. Unde et Vergilius
oceanum prem appellat. et Valerius Soranus in
quodam usu de ioue in significandi ignis etherei
dicat. Iupiter omnipotens rerum ignis qui in partem generat
gentrixque deum verum unum. *De ortu loquar*

Postquam igitur theorice et scientie
practice et medicane ortum demonstravi.

super loyce quoque origine investigare. Quia ideo
 ultima annuero quod plerumque inuenta est. Ceterum prius
 inuenta erat. sed nunc sunt loyce quoque inueniri. Quia
 nunc de rebus inueniendis differere potest. nisi prius recte
 et veraciter loquendi ratione agnouerit. Nam sicut
 dicit boetius cum primitus aliquid circa has rerum et
 morum qualitates investigandas opera impederet. nunc
 sunt sepe falli eos. quod uocem et intellectum disca-
 onem non habebant. ut in multis euenit eppauro qui
 athomis mundum consistere putat. et honestam volup-
 tatem metuit. Hoc autem ideo huic atque alijs acci-
 disse manifestum est. quoniam per imprudenter disputandi quicquid
 rationatione apprehenderat hoc in res ipsas quod euenire
 arbitrabatur. Hic uero magnus est error. Neque
 enim sese res ut in numeris ita etiam in rationationibus
 habet. In numeris enim quicquid in digitis recte disputatis
 euenierit id sine dubio et res quod ipsas euenire
 nunc est. Ut si ex calculo centum stingerit. centum quod
 res illi nunc subiectas esse nunc est. Hoc uero non
 eque in disputacione seruat. Neque enim quicquid ser-
 monum de cursu inuenierit. id in natura fixum tenetur.
 Quia re nunc erat eos falli qui abiecta scientia
 disputandi de rerum natura perquirebant. Nisi enim prius
 ad scientiam uenerit. quod rationatione ueram teneat
 sententiam disputandi quod uerisilem non quam agnosce-
 que fida quod possit esse suspecta rerum corrupta
 ueritas ex rationatione non potest inueniri. Cum igitur
 veteres multi sepe lapsi erroribus falsa quedam
 sibi et extranea in disputacione colligeret atque id

fieri impossibile videret^r ut de eadē re contraria adu-
sione frā utraq; cent vera q̄ sibi dissensioes rō-
cinatio adu sisset. cui ve rōcinatioi credi opor-
teret eet ambiguum. visū ē pri⁹ disputatiois q̄
verā atq; integrā considerare nāz. quā ignita tū illud
q̄ qd p̄ disputatioez inuēret an vē p̄phesum foret
posset intelligi. **H**inc igit^r p̄fecta loyce p̄icia disa-
plie q̄ disputadi modos. atq; ipas rōcinatioes
intra noscendi vias parat. ut q̄ rōcinatio nūc
quidē vēa nūc aut falsa. q̄ vēo sp̄ falsa. q̄ mūquā
falsa possit agnoscā. **H**ec tpe quidē postrema ē
sed ordie p̄ma. **H**ec em̄ i d̄oantibus philosophia
p̄ma legenda ē. propterea qd̄ i ea docet vocā
v̄ intellectuum natura sine quib⁹ nullus phie
tractatus rōnabiliter explicari p̄t. **L**oyca d̄
a ḡco logos qd̄ nomē geminā habet it̄pretatā-
onē. **D**icit em̄ logos sermo sive rō. **U**nde loyce
sermo anal' sive rōnalis scā dia p̄t. **L**oyca rō-
nalis q̄ disertina d̄. **I**nnet d̄naleticā et it̄hor-
cani. **L**oyca sermoanal' gen⁹ ē ad grāmaticā
d̄naleticā v̄ it̄horicā. **E**t innet sub se disertinā.
Ul' ē loyce sermoanal' quā q̄tā p̄ it̄horicā
practicā mechanicā amumerant⁹. **N**ec putādū
ē ideo loycā id ē sermoanalē dici qd̄ an̄ eius
inueniōne nulli fuerit sermoēs. **Q**uasi hoīes
mutuas locutioes prius nō habuerit. **E**rat pri⁹
v̄ sermoēs d̄es v̄ l̄e sed nodū rō sermonū et
leaz i arte r̄dacta fuerāt. **N**ulla adhuc recte
loquēdi v̄l' disputadi p̄cepta data erant. **D**es

em sãe prius erat i usu. quã i arte Sed considerato
 deinde hoĩs usum i artẽ posse iueri. qd vago
 fuerat & licetio sum prius certis iugul' & pceptis
 posse restringi. ceperunt ut dñi ē i suetudine que
 pã casu pã natura exorta fuerat ad artẽ reducere
 Id qd prius usus habebat emendatẽ. qd nũc i
 habebat suppletẽ. qd supflũ habebat reserũ
 tes. & de ceteris iugulis certas iugulas & pcepta
 p̄scribentes Hinc imo i sunt origo om̄i arã h̄
 p̄singula curiẽtes verũ iueim' Priusquã
 eẽt grãmatica & scribebãt & loquebãt hoĩes
 Priusquã eẽt dyalctica rōnãdo verũ a falso
 discẽbãt Priusq̃ eẽt iethorica iura ciuilia
 tractabãt Priusq̃ eẽt arismetica scĩaz nũan
 di habebant Priusquã eẽt musica canebant
 Priusq̃ eẽt geometria agros mēsurabãt Prius
 quã eẽt astronomia p̄ cursus stellarũ discrea
 ones tpm capiebãt Sed venerũt artes que
 licet ab usu primariũ simpserũt. usu tñ meliores
 sunt Hic locus esset exponere qm fuerũt fm
 gularũ arã iuẽtores. qm extiterũt. aut ubi.
 aut quõ p̄ eos disciplic studũ exordiũ sump
 serunt Sed volo quadã prius philosophĩe
 diuisione singulas a se iuicẽ discernere

Recapitulatio superiorum 2

Oportet g' breuiter recapitulare q̄ supra
 dñi sunt. ut facilius fiat trãsitus ad se
 quẽcia Quattuor tñ dixim' sãs sãas
 q̄ r̄liquas oēs cõmĩt Id ē theoricã q̄ i speculacõe

veritatis laborat. et practica que morum disciplina
 desiderat. et mechanica que huius vite actiones dispen-
 sat. loqua quoque recte loquendi et acute disputandi
 scientiam prestat. Hic itaque non absurde ille quatuor
 narius ante intelligi potest que ob reverentiam sui antiqui
 et ius invictum asseverat. Unde et illud dictum est.
 Per quod ante nunc dedit ille quatuor. Hec quatuor
 sub philosophia contineantur. et rursus quas sub
 se contineant repetita brevis diffinitione plene osten-
 demus.

Incipit liber secundus de descriptione arum

Philosophia est amor sapientie que
 nullius indiget viam mentis
 et solat rerum per se via ratio est.
 Hec diffinitio magis ad ethimo-
 logiam nominis spectat. Philosophia
 enim grece amor dicitur latine sapientia.
 et inde philosophia
 tractum est. id est amor sapientie. Quod autem additur que
 nullius indiget viam mentis et sola rerum per se via
 ratio est. divina sapientia significat. Que nulli propterea
 indiget. sed quia nihil minus continet. sed simul et semel
 omnia continentur preterita presentia et futura. Huius mens
 idcirco appellatur quia quod semel fuerit in divina ratio
 nulla unquam oblivione aboletur. per se via ratio
 rerum quia ad eius similitudinem cuncta formata sunt.

Dicit quidā qd illud unde agūt artes sp maneat
 Hoc qd oēs artes agūt h^o itendūt ut dīna silitudo
 inobis reparet que nobis forma ē. deo natura
 Qui quātomagis i formamur tātomagis sapiim
 Tūc em inobis iapit i lucē qd i ei i cōe sp fuit
 qd q i nob transit apud illū i mutabile i silit
 Aliē philosophia ē ars artū i disciplia disa
 plinarū. id ē ad quā oēs artes i disciplie spec
 tant Ars dīa pōt scā q artis pceptis i gulisq
 i silit. ut ē i scriptura. disciplina que dī plena
 ut ē i doctrina Vel ars dīa pōt qū aliqd necisile
 atq opinabile tractat disciplina qū de hīs
 q alit se hēe nō pūt veris disputatōibus ali
 quid differit Quā differētiā plato i aristo
 teles ē voluerūt int artē i disciplinā Vel
 ars dīa pōt quod fit i subiecta materia i explicat
 p opacōne ut architectura disciplina vero q
 i speculacōe i silit. i p solā explicat cōtinacōe
 ut logica Aliē philosophia ē meditacō mort
 qd magis iuēt xpianis qui sili ambicōe calcata
 i uersacōe disciplinali silitudine future pīe
 vīūt Aliē philosophia ē disciplina omī rerū
 diuinay atq hūanarū cōes p babiliter i uestigās
 Sic omī studiorū cō ad philosophiā spectat
 Ammīstracō nō oīs philosophia ē. i ideo phiā
 aliquomō qd oēs res pīe dīat

De quadrypta diuisione philosophie

Philosophia diuidit i theorica practica
 mechanica i lonca Hec quattuor

oeminentiam sciam Theorica interpretatur speculativa.
practica activa. quā alio nōie ethica id ē morale
dicunt. eo qd mores i bona actōe consistunt. *medica*
ita ē ad ultimum qz ēta hūana opa versat.
Topica sermocinal qz de vocibus tractat Theorica
diuiditur i theologia. mathematicā & physicā
Hanc diuisione boetius facit alijs vrbis. theorica
secans i intellectibile & intelligibile. & naturalem
per intellectibile significās theologia. p̄ intelligi-
bilem mathematicā. p̄ naturalem physicā
Deniqz intellectibile ita diffinit

De theologia

Intellectibile ē quod vnu atqz idē p̄ se
in propria semp diuinitate consistens.
illis vniqz sensibus sed sola tm̄ mēte.
intellectus capitur. Queres ad speculationē dei
atqz ad aī incorpualitātē considerandū qz vere philo-
sophie idagatione sponū quā iquit gā theo-
logia nōiant. Dicta autē theologia q̄si sermo
hūius de diuinis Theos em̄ deus. logos sermo
v̄rō interpretatur Theologia ē aut igitur ē qm̄ aut
ineffabile naturā dei aut speciales catenas ex
aliqua pte profundissia q̄litate differim.

De mathematica mathematica

Mathematica doctrina scia dī mathesis
em̄ qm̄ t̄ habet fine aspirationē interpre-
tat vāitas. & significat sup̄stationē illorū qui
facti homi i stellacionibus ponūt. Vnde h̄mōi
matematici appellati sūt. Cū autē th̄ habet

aspiratū doctrinā sonat. Nec autē ē q̄ abstracta si
 derat quantitatem. Abstracta em̄ quantitas dicitur
 quā itellatū a materia sepantes. Et ab alijs accidē
 tibus. ut ē par ipar et huiusmodi i sola rōanacōe
 tractam. Quod doctrina fāt nō natura. Hanc
 boetius itelligibile appellat. q̄ p̄mā p̄tē itellec
 tibilem cogitacōe atq; itelligēcia xp̄hendit.
 que sibi om̄ celestiu corpū sup̄ne diuinitatis
 et quicquid sub lunari globo beaore aīo atq;
 p̄mōre substācia valet. et postremo humanaz
 aīarū q̄ oīa aī p̄oris illi itellecibit substācie
 fuissent corpū tactu ab itellecabilibus ad
 itelligibilia degenerarūt. ut nō magis ip̄a
 itelligant quā itelligāt. et itelligēcie puritate
 tūc beaora sint. quocōs sese itellecabilibus
 applicarūt. Spirituū nāq; et aīarū naturā.
 q̄ incorporea et simplex ē. itellecabilis substācie
 p̄cepto est. Sed q̄ p̄ ista m̄mēta sensuū nō vnifor
 miter ad sensibilia xp̄hendenda descendit eozq;
 similitudinē per ymaginacōem ad se trahit in eo
 quodammodo suā simplicitatem deserit quo
 p̄posicionis rōem admittit. Neq; em̄ om̄modo
 simplex dici p̄t quod p̄posito silē est. Eadem
 igitur res diuisis respectibus itellecabil' simul
 et itelligibilis ē. Intellectibilis eo quod incorporea
 sit et nullo sensu xp̄hendi possit. Intelligi
 bilis vero ideo qd̄ similitudo quidē ē sensibilis
 n̄ tū sensibilis. Intellectibile est em̄ quod nec
 sensibile est. n̄ similitudo sensibilis. Intellectibile

aut quod ipm quide solo papiat itellatu sed no solo
itellatu papiat. qz ymaginacione vel sensum
habet quo ea q sensibilia subiacent spiliendit
Cangendo em corpa degnat. qz du visibiles
corp m formas p sensu passioes pcurrit. easq
attactas p ymaginacione m se trahit. tocius
a sua simplicitate scindit. quocies aliquibus
divarie passiois qualitatibus iformat. Cum
vero ab hac distractioe ad pura itelligencia ascen
dens i unu se colligit fit beator itellecibilis
substantie ptiapacione

De quaternario anime

Huius quoq pgressiois i gressiois p coe
4 ipe ead nris docet. Dic ter unu fuit
tria. Dic ter tria fuit noue. Dic ter
noue fuit viginti septē. Dic ter viginti septē fuit
octogitavnu. Ecce ter i quarto gradu unitas
pma occurrut. idemqz enere videbis si usq
ad ifinitu duxeris multiplicatione. ut semp
i quarto gradu unitas emineat Rectissime
aut simplex aie eencia unitate expime. que
ipa quoq incorpea e Ternarius quoq ppt
idissolubile medie unitatis vitulu agnue ad
aiam refert sicut quaternari Iqz duo media
habet. ideoqz idissolubil e pprie ad corpus
ptinz pma igit pgressio aie e qua de sim
plicia eencia sua que monade figurat i vir
tualē ternariu se extēdit ut iam p pncipis
eencia aliud appetat. aliud p ira stepnat.

per roem int' utruq; discernat. Et recte a mo-
 nade i triadem profluere dē qz oīs eēiaa
 naturalit' prior ē potēcia sua. Rursū qd' eadem
 vntas i tēario multiplicat' ter inuētur. h' signi-
 ficat qm aīa nō ē p'tes sed tota i singulis suis
 potēcijs assistat. Nec em' ul' rōē solā. ul' irā solā
 ul' sapiscētia solā tāā p'te aīe dicere possum'.
 cū n' aliud n' min'. Sit i substantia cō quā aīa.
 n' aliud n' min'. Iura quā aīa. n' aliud n' min'.
 sapiscēcia quā aīa. sed vna eadē qz substantia
 scdm diūsas potēcias suas. diūsa sortit' vōbula.
 Dēinde a vāiali tēario scdā p'gressiōē ad regē-
 dam hūāni corp'is musicā descend' que no-
 uenario p'ponitur. qz nouē sunt foramina i humano
 corp'e. quibus scdm nālē p'panāā ifluit &
 effluit de quo idē corpus vegetat' et regitur.
 Hic quoq; eadē ordo ē qz prius naturalit' potēcias
 suas hui' quā corp'i dimiscet' postea aut' i tēcia
 p'gressiōē p' sensus iā extra se p'fusa ad insibilia
 h' q' p' vīginti septē qui solidus nūis ē & trina
 dimensioē ad similitudinē corp'is extendit' figurat'
 dissipanda p' infinitas actiones dissipat'. In q'rtā
 aut' p'gressiōē soluta a corp'e ad puritatē sim-
 plicitatis sue inuertit'. ideoq; i quartā multipli-
 caadē ubi ter xxvij i octoginta vñū excreuit
 monas i sūmo apparet. ut euidenter clareat.
 qd' aīa post hui' vite tēminū qui p' octoginta
 designat' ad vnitatē sue simplicitatis redeat.
 a qua prius discesserat. cū ad hūānū corpus

regendum descendebat. Quod autem octoginta
meta humane vite naturaliter sistat, ipsa declarat.
Siquis in aetate octoginta annis et amplius eorum
labor et dolor. Hanc quadrupla progressionem illam
quaternarium aetate de quo super locuti sumus. quidam
intelligendum putant. eumque ad differentiam quaternarii
corporis quaternarium aetate appellatum.

De quaternario corporis

Nam corpus quoque suum assignat quaterna-
rium. Sicut monas aetate ita dies corpori
assignat. Diebus duo sunt quattuor.
diebus quattuor octo. diebus octo sedecim. die-
bus sedecim sunt triginta duo. Hic in quarto
loco similiter idem numerus. id est binarius a quo
multiplicatio iterum supersit tibi occurrat. idemque
si in infinitum processeris. id ubi attinget. ut
quarto semper gradu binarius semper emineat.
Est hic quaternarius corporis in quo intelligi datur
de quod a solubilibus compositione accipit. ipsum
quoque est dissolubile. Vides nunc satis apte ut
puto quomodo aetate de intellectibilibus ad intelligibilia
degenerat. quoniam a puritate simplicis intelligentiae
quod nulla corporum fuscatur imagine ad visibilia
imaginatione descendit. rursus qui beatores
sunt quoniam se ab distractione ad simplicitatem naturae suae
fontem colligentes quasi quodam optime figure
signo impresso appoint. Est igitur ut apertius dicam
intellectibile in nobis. id quod est intelligentia. Intel-
ligibile vero id quod est imaginatio. Intelligentia

hac

vero est de solis uerū p̄ncipijs. id ē de op̄deis et
 ple et de incorporeis substantijs pura certaq; igni
 cio Imaginatio ē mēōna sensū ex corporum
 vliquis iherentibus aīo p̄ncipiū ignitatis p̄
 se. nichil certū habens Sensus ē passio aīe in
 corpe ex qualitatibus extra accidentibus

De quadrivio

Quam igitur ut supra dān ē ad ^{mathematicam} mecliam
 cā p̄prie p̄tineat abstractā attendere
 quātitatem ī p̄tibus quātitatis spēs
 eius q̄rē oportet Quātitas abstracta nichil ē
 aliud nisi forma visibilis scdm leuianietatem
 dīmensionē aīo īpressa q̄ ī ymaginacōe p̄sistat.
 cui gemine sūt p̄tes. una cōtinua ut arbor
 lapis. q̄ magnitudo dī. alia discretā ut grex
 p̄p̄lus q̄ multitudo appellat^r Rursus multitudo
 dīnis alia sūt p̄ se. ut tres quattuor vlt̄ quili
 bet alē m̄is. alia ad aliquid ut duplū d̄ imidiū
 sexq̄alē sexq̄eā vlt̄ quodlibet tale Magni
 tudinis vero alia sunt mobilia ut spera mūdi.
 alia īmobilia ut t̄ra Multitudinē q̄ que p̄ se
 arithmetica speculat^r illā aut̄ q̄ ad aliquid
 ē musica Immobiles magnitudis geometria
 pollicetur notiaā Mobilis vlt̄ scāz astrono
 mice disciplicē p̄cia v̄dicat Mathematica
 igit̄ diuidit^r ī arithmetica m̄isua geometria
 et astronomia *De arithmetica*

Res q̄rē v̄tis īt̄p̄tat^r latē. rithmus
 nūis inde arithmetica v̄tis nūi dī

Virtus autem eius est quod ad eius similitudinem cuncta
formata sunt *De musica*

Musica ab aqua vocabulum sumpsit eo quod
nulla eufonia id est sonoras sine bona
humore fieri possit *De geometria*

Geometria mensura terre interpretatur eo quod hanc
disciplina primam ab egyptiis interpretata sit
quorum terminos cum nilius in unda ade sua
limbo obducet et confunderet limites patias et
flumibus terra mensurare ceperunt. Deinde a
sapientibus etiam ad spatia maris et celi et aeris
et quorumlibet corporum mensuranda deducta sunt
et extensa *De differencia astronomie et.*

Astronomia et astrologia *astrologie*
et hanc differre videntur quod astronomia
de lege astrorum nomen sumpsit. Astrolo-
gia autem dicta est quasi sermo de astris differens
Nomen enim græce lex et logos sermo interpretatur.
Ita astronomia videtur esse quod de lege astrorum
et universis celi differit. regiones etiam callos aures
ortus et occasus siderum et alia unumquodque ita
docet investigare. Astrologia autem quod astris si-
derat. secundum naturam et mortis et quorumlibet
eventuum observationem. quod partem naturalem est. partem supersti-
tiosa. Naturalis in complexibus corporum que
secundum superiorum dispositionem variantur ut sanitas
egritudo tempestas serenitas. fertilitas et steri-
litas. Euphrosia in iugentibus et hiis que
libero arbitrio subiacet quam parte mathematica

tractant *De arithmetica*

Arithmetica materia habet parē & imparē
nūm par nūus alius ē pater par. alius
pater impar. alii imparit par Impar quoq;
mīs tres habet spēs pma ē pmius et īspōitū
Seda scdus & spōitū Tercia p se scdus et
spōitū ad alios spātū pmi & īcōpositū

De musica

Res sūt musice aīudana hūana īstrumē
talis aīudana alia ī elemētis. alia ī
planetis. alia ī tēpibz In elemētis alia m
ponde alia ī nūo. alia ī mēsurā In planetis.
alia ī siti alia ī motu alia ī natura In tēpibz
alia ī diebus vīassitudīe lucis & noctis. alia
ī mēsibus aīemētis dētmētisq; lunaribus.
alia ī āmīs mutacōe veris estatis autūpni &
hyemis Hūana musica alia ī corpe. alia m
aīa alia ī ingru vtriusq; In corpe alia ē
ī vegetacōe scdm q̄ crescit que oībus nascen
tibus uēit Alia ē ī humoribus ex quorū zple
giōe hūanū corpa subsistat. q̄ sensibilibz īmūis
est Alia ī opacōibz q̄ spēalit rōnalibus
īgnit quibus mechaica pēst Que si modū
nō exēsserit bone sūt ut inde nō nutriet
cupiditas. unde īfirmītas foueri debet. sicut
lucan⁹ ī laudē catiodis refert Huic epule
vīasse famē magniq; penates submouisse
hyemē tecto. pāosa vestis hīrta nēbra sup
romani mox q̄ritis induxisse togā *Musica*

¶ alia alia ē in virtutibus. ut ē iusticia pietas et
tēperancia. alia ī potencijs ut ē cōtra irā et cupia
Musica tē corpus et animā ē illa naturalis ami-
cia qua cū corpore nō corpeis viat sed affec-
tibus quibusdā colligat ad mouēdū et sensi-
ficandū ipm corpus sedm quā amicitia nō
carne suā odio habuit Musica h̄ ē ut amet
caro sed plus spūs. ut foueat spūs. corpus nō
p̄matur vtus Musica instrumentalis alia in
pulsu ut sit in tympanis et cordis. alia ī
flatu ut ī tybis et organis. alia voce ut in
carmibus et cantilenis Etia quoq; sunt
gēra musicorū Vnū quod carmina fingit.
aliud qd instrumentis agit. etia qd instrumentoz
opus carneq; diiudicat *De geometria.*

Geometria tres habet p̄ces planime-
triciā altimetriā cosmimetriā pla-
nimetria planū metit id ē longū et latum
et extendit an̄ et retro dextro et sinistro
Altimetria altū metit et extendit sursum
et deorsū Nā et mare altū dī id ē p̄fundū.
et arbor alta id ē sublimis Cosmos mūdus
tēptat et inde dicta ē cosmimetria id est
mēsura mūdi Nec menit sperica id ē globo-
sa et rotūda sicut ē pila et ouū unde etiā a
spera mūdi p̄t excellenciā dē ē cosmimetria
nō qz tū de mēsura agit agat. sed qz mūdi
spera inter omnia sperica dignior sit

De astronomia . .

¶ mūdus

Nextrariū ē quod sup̄ius īmobile mag
 nitudinē geometrie attribuit. q. 2. mo
 bile astronomie. q. 4. scdm p̄mā īuen
 tiōnē dān ē scdm quā etiā geometria mēsurā
 terre dī. Vel possum⁹ dicē qd id qd geometria
 ī spera mūdi cōsiderat. id ē dimēsiō r̄giōnū et
 cūlorū celestū īmobile sit scdm hoc quod ad
 geometriā cōsideratiōnē p̄tinz Geometria em̄
 nō cōsiderat motū sed spaciū. Quod autē astro
 nomia speculat⁹ mobile sit id ē cursus astrorū
 īterualla tē tēpm. Sicq; vniūsalit̄ dicam⁹
 īmobile magnitudinē geometrie ēē subiectā.
 mobile astronomie. Quia licet ambe de eadē
 re agāt. vna tñ cōtēplat⁹ id qd p̄manz. altera
 id qd transit speculat⁹. *Diffinitio quadruū*

Arithmetica igit̄ nūorū scā Musica ī
 voā sonorūq; diūsiō et voā vaietas
 Alit̄ musica suae armonia ē plurū dissiliū
 ī vniū redactorū cōcordia. Geometria ē disciplīa
 magnitudidū īmobil' fōrūq; descriptio p̄tem
 platiā p̄ quā vniūsalit̄ tñm declarari solent
 Alit̄ Geometria ē fons sensūū ī origo dāonū
 Astronomia ē disciplīa īuestigās spaciā. motus et
 reditus celestū corp̄m certis tēpibus

Physica causas ērū. *De phisica*
 ī effectibus suis ī effatō ī causis suis
 īuestigādo cōsiderat. Unde tremor ēris.
 qua vi maria alta tumescāt. vireo herbarūq;
 aiōs irasq; ferarū. Om̄e gen⁹ fructū lapidū

quoque reptiliumque **ph**isio nā itēptat unde eā
i supiori diuisione phice theorie phicā nālē
boetius nōiauit. **H**ec etiā physiologia dī id
ē sermo de naturis differens qd ad eandem
causā spectat **ph**ica aliqn large accipit equi
pollens theorie scdm quā acceptiōne philoso
phiā quidā i tres ptes diuidūt id ē phiscam
ethicā loyca In qua diuisiōe mechanica nō
ctinet. sed restituit **ph**ia cōtra phicā ethicā
loycā **Adūdit ppriū vniūsanq; artis**

Quoniam igit oēs artes ad vniū philosophie
tendāt tminū. nō vnā tñ via oēs
currūt. sed singule suas pprias quasdā
consideratiōes habent quibus ab invicē differāt
Loyca considerat ē i rebus attendēs intellectus
rerū siue p itelligēciā ut neq; sūt h neq; horū
silitudies. siue p roēm ut nō sūt h sed horū
tñ silitudies **C**onsiderat g loyca spēs y gna
rerū **M**athematica aut ppriū ē actus i sūsos
i sūsos per roēm attendere **V**erbi grā In
actu rerū nō inuēt lineā sine supficiē et soli
ditate **N**ullū em corpus sic solūmō longū ē
vt latitudiē vt altitudiē careat. sed i oī corpe
h tria simul sūt **R**atio tñ attendit sine supficiē
et altitudiē lineā pure p se qd ē mathema
ticū **N**ō qz ite ita vā pōssit ēē. sed qz rō
sepe actus rerū considerat nō ut sūt sed sicut
ēē possūt nō i se sed quātū ad ipām roēm.
id ē ut rō pateret ēē **E**x dīm quā consideratiōes

dictū ē inuā quantitatē i infinita decrescere.
 ⁊ discretā cresce i infinitū. Talis ē em̄ vniuersa
 tas rōis ut de longū i longa diuidat latū i
 lata itē utq; ipi rōi nichil carēs iteruallo
 iteruallū generet. **Phyice** autē expriū actus
 rerū p̄mixtos i p̄mixte ~~considerare~~ attendere
 Actus em̄ corpū mūdi nō sūt puri sed
 opōiti ab actibus purorū. Quos **physica**
 ai p se nō tūciant. pure tū et p se **considerat**
 purū tū sed in actū ignis. siue tē. siue aeris.
 siue aq; ⁊ ex natura vniuersa p se **considerata**
 de creatione et efficiēcia tota iudicat. **Hoc**
 etiā p̄tereūdi nō ē qd' sola **physica** p̄rie de rebus
 agit. ceterē oēs de intellectibus verū. **Logica**
 tractat de ipis intellectibus sed in p̄dicamētale
 institutionē. **Mathematica** vero sed in integrale
 opōitionē. et ideo **logica** quāq; vti p̄ria **intellectu**
 cia. **mathematica** autē nūquā sine ymagna
 tiōe ē. ideoq; nichil vē simplex habet. **Cū**
 em̄ **logica** ⁊ **mathematica** priores sūt ordine
 discendi q̄ **physica**. et ad eā quodāmodō instrumē
 ti vice fungū. quib; vniūquēq; p̄mū i for
 mari oportet. anquā **physice** speculacōi operā
 det. nēte fuit vt nō i actibus verū ubi fallax
 exp̄imētū ē. sed i sola rōe ubi i cōtāssa veltas
 manet. suā **considerationē** ponerēt. demde ipā
 rōe p̄uia ad exp̄ienciā rerū descenderēt. **Post**
 quā q̄tē demonstrauim⁹ quō diuisio theoricē
 quā pōit **boetius** sup̄iori tūciat. breuit nūc

ut etiam repetam. Aut singula utriusque ubi divisionis
iuncte offeram. *Collatio supradictorum*

Theorica dividit^r iⁿ theologia mathema-
tica & physica Vel alie Theorica dividit^r
iⁿ intellectibile intelligibile & naturale Vel
theorica dividit^r iⁿ divinalem iⁿ doctrinale et phi-
lologia Eade^m est igit^r theologia intellectibil^{is} et di-
vinal^{is} Eade^m mathematica intelligibil^{is} & doc-
nal^{is} Eade^mq^{ue} physica philologia et natural^{is} *Item*
qui has tres theorice p^{re}ses mystice quodam palladis
no^mie q^{ue} dea sapie^{ntie} fugit^r e^{ss}e significari putat
Dicitur emⁱⁿ triconia quasi triconia id est etia
ogm^{us} videlicet dei qua^m intellectibile no^minau^{it}
& aia^m qua^m intelligibilem dixim^{us} iⁿ corp^{us}
qua^m natural^{em} appellauim^{us} Et merito ab hys
tribus tmⁱⁿ sapia^m vocabulu^m sumit. q^{uia} licet tres
v^{er}liquas id est ethica mechanic^{am} loyca^m ague
ad sapiam^{iam} referre possim^{us} iⁿ expressius iⁿ
loyca^m p^{ro}p^{ter} voas eloq^{ue}ntia^m mechanic^{am} & ethica^m
p^{ro}p^{ter} c^{on}spection^{em} moru^m & op^{er}u^m prud^{en}tia^m
sive saam^{iam} appellam^{us} *Sola* aut^{em} theorica p^{ro}p^{ter}
speculacoe^m veritatis reru^m sapiam^{iam} no^miam *Item*

Practica dividit^r iⁿ solitaria puata et
publica Vel alie In ethica eq^{ui}onomica
& politica Vel alie In morale et
dispensativa & civile Una est solitaria ethica
& moral^{is} Una rursu^m puata eq^{ui}onomica et
dispensativa Eade^m q^{ue} publica politica atq^{ue} civil^{is}
Equonom^{us} fit p^{ro}p^{ter} dispensator. inde eq^{ui}onomica

dicta ē dispēsaria **P**olis gr̃e lat̃e ciuitas d̃r. inde
 politica d̃r ē id ē ciuitas **C**ū ethica p̃t̃e statu
 mus. practice stricte accipienda ē ethica ī morib⁹
 vni⁹ iū q̃ p̃sone. ⁊ ē eadē que solitaria **S**oli
 taria igit̃ ē q̃ sui aurā gerēs ciuitis sese erigit
 exornat augetq̃ ṽtutib⁹ nichil ī vita admiſsēs
 quo nō gaudeat. nichil facēs penitēdū **P**riua
 ē q̃ familiaris officiū mediocri sponēs dispo
 siōe distribuit **P**ublica ē q̃ rei publice aurā
 suscipēs. ciuitōi saluti sue p̃uidēae sollicita
 ⁊ iustitiae libra. ⁊ fortitudis stabilitate ⁊ p̃uincie
 p̃aia medet̃ **S**olitaria igit̃ d̃r singularib⁹.
 puata p̃rib⁹ familias. politica rectorib⁹ vrbib⁹
 practica actual' d̃r eo quod res p̃p̃itas opa
 tiōib⁹ suis explicet **M**oralis d̃r p̃ quam
 mos viuēdi honestus appetit̃. ⁊ iustitia ad
 ṽtutē tendēcia p̃parant̃ **D**ispēsaria d̃r cū
 domesticarū rerū sapiēter ordo dispoit̃ **C**iuil'
 d̃r p̃ quā totius ciuitatis vtilitas amminstrat̃

Diuisio mechanice in septem

Mechanica **S**ep̃tē sc̃as d̃r. **C**onificatiō.
 armatura. nauigacionē. agriculturā.
 venacionē. medicinā. theatricam

Ex quibus tres ad extrinsecas vestimentū nature
 p̃tinet quo ip̃a natura ab icōmodis se p̃tegit
 Quattuor ab intrinsecis quo se alendo ṽl fouēdo
 nutrit ad similitudinē quidē triū ⁊ quadriū
 Quia triū de vocab⁹ q̃ extrinsecis sūt et
 quadriū de itellectib⁹ qui intrinsecis

accepti sunt pertractant. Hec sunt septem analle quas
 mercurius a philologia in dote accepit. Quia
 nimirum eloquentiae cum iuncta fuerit sapientia omnis humana
 actio seruit. Sicut tibi in libris oratorum de studio
 eloquentiae dicitur. huius tuta. huius honesta. huius illustris.
 huius eodem vita iocunda fuit. Nam hic ad rem publicam
 plurima modis veniunt si moderatrix omni preesto
 est sapientia. Hinc ad eos qui ipsam adepti sunt.
 laus honor dignitas affluit. Hinc amicitiae
 eorum certissimum et tutissimum presidium est. Hec me-
 chanice appellantur id est ad alterius quod de opere
 artificis agitur quod a natura forma mutatur sicut
 alie septem liberales appellantur sunt. vel quod liberos
 id est expeditos et exercitatos animos requirunt quod
 subtiliter de rerum causis disputant. Vel quod liberi
 tamen antiquitus id est nobiles et eis studeo consueverat
 plebei vero et ignobilium filii in mechanicis propter
 precia operandi. In quo magna praeconum apparet
 diligentia quae nil inceptatum liquere voluerit.
 sed omnia sub eius regulis et preceptis stringere. Mecha-
 nica est scientia ad quam fabricam omnium rerum pervenire
 dicitur. *Prima Lanificium*

Lanificium continet omnia texendi consueendi et
 retorquendi genera quae fiunt manu aut fuso
 subula gregillo pectine alibro calami
 stro cylindro siue alijs ambustilibus instrumentis
 ex quacunque lini vel lane materia et omni genere
 pellium crassarum. vel pilos habentium canabis quod
 vel subris iuncorum pilorum floorum aut alia

qualibet re huiusmodi q̄ i p̄sū vestimetoz op̄inie
torū linteozū. sagozū. saginati. substratoriorū.
cortinarū. mantarū. filitorū. cordarū. cassium.
fimiū. redigi p̄t **Stramina** q̄ ex quib⁹ galeros
⁊ sporulas texere solet hoīes. l̄ oīa studia ad
lamifiā p̄tinēt **Secūda armatura**

Secūda ē armatura. Armatura aliq̄n
q̄libet istrumēta dicūt. sicut diam⁹
arma belli. arma nauis id ē istrumē
ta belli ⁊ nauis. Ceterū pprie arma sūt quibus
tegiūt ut scūtū thorax galea. Vel quib⁹ partim
ut gladius bipennis. sarisa. Tela aut sūt quib⁹
iaculari possim⁹. sūt hasta sagitta. Dicta aut
arma ab armo id ē brachio q̄ brachiū muniūt.
quod ictibus opponē solem⁹. Tela aut dīcūt a
greco telon id ē longū eo qd longa sūt h̄ mōi
Vnde ⁊ p̄telare id ē plōgare diam⁹. **Armatura**
igit⁹ quasi istrumental⁹ scīa dī. nō tm̄ ideo qd
istrumētis opando utat⁹. quātū qd de p̄iaceti
alian⁹ masse materia aliqd ut ita dicā istru
mētū efficiat. Ad hanc oīs materia lapidum
lignoz metallorū. harenarū argillarū p̄tinēz
Hec duas habet spēs. Architectonicā ⁊ fabrile.
Architectonica diuidit⁹ i cēmetariā q̄ ad lat̄so
mos ⁊ cēmetarios ⁊ i carpētariā q̄ ad carpen
tarios ⁊ tignarios p̄tinēz alios q̄ h̄ mōi vtriusq̄
artifices. In dolabris. ⁊ securibus. lima. ⁊ asciaula.
seria. ⁊ terebro. rūcimō. artaius. trulla.
exam. ⁊ si poliētes. dolātes. scilpētes. himātes.

scalpentes. ptingetes limes. i. qualibz materia.
luto. latere. lapide. ligno. osse. sabulo. calce.
gipso. rsi q. sūt filia op. anā. **Fabril'** diuidit' m
malleatoriā q. feriedo massā i. formā extēdit.
i. exclusoriā q. fūdendo massā i. formā edigit
Unde excludores dā sūt qm de i. fusioe masse
nouerunt formā vasis expmē. **Tercia nauigatio**

Nauigatio itanz oēm i. emēdis. vendēdis.
mutādis domesticis siue peregrinis
mercibus negociationē. **Hec** recitissie
quasi qdā sui gnis i. rhetorica ē. eo qd hūc p. fes.
sioni eloquēcia marie sit necessaria. **Unde** v. h.
qm faūdie p. esse dicit' mercari i. quasi merca.
toriū tūrius id ē dñs appellat'. **Hec** secreta
mūdī penetrat. littora i. uisa adit. deserti
horrida lustrat. i. cū barbaris naciōibus. et
linguis icōgnitis i. mercia hūanitatē exercet
Hui' studiū gentes cōciliat. bella sedat. pacē
firmat. i. priuā bona ad p. sū oīm i. mūt

Agricultura q. tuor **Quarta agricultura**
spēs habet. **Arūū.** agrū qui sacioni
deputat'. i. i. sitū qd' arborib' i. vacat.
ut pinetū pomeria. nemora. pasaiū ut prata
tempe. tesqua. floridū. ut oratū i. rosaria

Quinto diuidit' **Quinta venatio**
i. ferinā aucupū i. piscaturā. **Ferina**
multis modis exercet'. **Retibz.** pedibz.
laqueis. p. picijs. arai. iaculis. cuspide.
i. dagine. p. enarū odore. canibz. accipitribz

Auapiū fit laqueis. pedicis. i. thibis. arai.
 visco. hamo. Piscatura fit sagernis. i. thibis.
 gurgustijs. hamis. iaculis Ad hanc disciplinā
 ptingit omniaborū. saporū. potū. apparatus
 Nōmē tñ accepit ab vna pte sua qz antiquitus
 plus venaciōe vesca solebant. sicut adhuc i
 quibusdā i. gōibz vbi rarissimi vsus panis
 ē carne pabo. i. mulsum v. aquā pro potu habet
 Cibū i. duo diuidit in panē & obsoniū Panis
 dñs ē v. quasi pomis qz oibz mēsis apponit
 Vel a gco pan qd' ē dē qz nullū viuū bonū
 sine pane duat Panis multa sūt gñā Azim 9.
 fermentatus. subanerici 9. rubigus. spongia.
 placeta. dibanicus. dulcia. filigenius. amolū.
 simila & cetera multa Obsoniū dñz quasi ad
 iuctū panis qd' nos abariū dicē possumus Hui 9
 multa sūt gñā Carnes. puluēta. mulla.
 olera. fructus Carnes alie sūt asse. alie frige.
 alie elix. alie crude. alie salse. alie diuitie
 succidia Lardū qd' siue tazea. pna. v. petasū
 culus. angugia. aruina. adeps Pulmētū
 dñz multa sūt gñā Lucanie. farāmē. —
 minatal. afroū. mortisie. galacie. & cetera
 qñz pñceps cocorū excoquere potuit ayulsa
 habent lac. colustrū. babbusta. butirum.
 caseū. serū Olerū & fructū nōia enūet qui
 pñt Vapores alij calidi sūt. alij frigidi. alij
 anari. alij dulces. alij siccī alij humidi
 Potus alij tñ sūt potus. v. q' humedat tñ

nō nutriūt ut aqua. alij potus ⁊ abus ⁊ ē id ē
qui humectāt ⁊ nutriūt ut vīnū. Rursū qui
cibus sūt alij naturalit sūt abus ut vīnū et
sicera. q̄libet alij accidētalit ut seruicia medo-
nes Venatio igitur stinzoīa piscorū carnisia
cocorū camporū officia. *Arustio mediana* Sexta

Mediana diuidit i duas ptes occasioes
⁊ opacoēs. Occasioes sex sūt. Aler.
motus ⁊ quies. ianiāo. ⁊ ipletio.
abus ⁊ potus sompnus ⁊ vigilie ⁊ accidēcia
aie. Due ideo occasioes dicūt qz faciūt et
⁊ seruāt sanitatē. si t̄pata fuerit. si itēpera
fuerit i firmitatē. Accidēcia aie ideo dicūt occasio
sanitatis vel i firmitatis. qz alij qñ vel mouēt
calorem i petuose ut ira. vel leniter ut delecta-
tioes. vel attrahūt ⁊ celāt aut i petuose ut
terror ⁊ timor. aut lenit ut angustia. Et sūt
q̄ mouēt naturalē v̄tutē itus ⁊ extra ut ē
tristitia. Q̄o opaco mediane aut itus sit a ex
Antus ut ea q̄ore naribus aurib⁹ siue ano
dit mittūt ut pociones vomitacioes pulueres
⁊ q̄ bibēdo vel masticādo vel attrahēdo sumūt
Porio ut epitūmata. cathaplasmatia. emplastia.
Cirurgia. que duplex ē. i carne ut madere
sueve viere. i osse ut solidare ⁊ v̄tutē reddē
Nec moueat quēquā qd abū ⁊ potū it attri-
buta mediane n̄ho antus q̄ sup⁹ venacioni
attribuit. qz scdm diūsos respectus h̄o factū ē
Vīnū naqz i botro agnoscitur ē. i peno cellarū

131
t gustu medici. Similit' aborū apparatus ad
pristinu. macellū. coquinā ptinē vtiue saporis
ad medicinā *De theatrica septimū*

Theatrica dī scīa ludorū dī theatro ludo
ubi pplūs ad ludendū iuēire solebat
Nō qz i theatro tm ludus fiet. sed quia
celebrior locus fuerat ceteris. Fiebāt aut ludi
aliq i theatro. aliq i gabulis. aliq i gīnasys.
aliq i amphiarciis. aliq i harenis. aliq i iuuys.
aliq i fanis. In theatro gesta recitabant. vel
carmibus. vl' psonis. vl' latus. vl' osillis.
In gabulis choreas ducebāt. 4 saltabāt. In gīna
sys luctabant. In amphiarciis cursu certabāt.
vel pedū vel equorū vl' curruū. In arenis
pugiles certabant. In iuuys citharis et
musicis istrumentis 4 odis psallebant. 4 alea
ludēbāt. In fanis qe solēpni deorū laudes canē
bāt. Ludos vero idēto inter legitimas actiōes
numerabāt qz tpatō motu natural' calor nutrit
i corpe 4 leticia animi i ppat. Vel qd magis vide
qz necesse fuit pplū aliqui ad ludū iuēire. volue
rūt determinata ēē loca ludendi. ne i diuersis
iuēiada faciētes pbrofa aliq aut facinorosa
petraret

De loyca q ē quarta p philosophie

Loyca diuidit i grāmaticā 4 i roēm
differēdi. Grāma gēe lra tēptat latic
inde dca ē grāmatica id ē lral' scīa.
Littera pprie ē figura q scribit. Elementū sonus

qui pronūciat? Ceterū h' large accipienda ē lra
ut & scripturā & vocē intelligam? Vtrūq; em ad
grāmaticā p'tinz. Quidā dicūt grāmaticā nō ēē
p'tē philosophiē. sed quasi quoddā appendiciū
& istrumētū ad philosophiā De vocē aut disse-
rēdi boetius dicit. qd' & p's ēē possit & istrumē-
tū ad philosophiā sicut pes man' & lingua oculis
ēē p'tes sunt corp'is & istrumēta Grāmatica
simpliciter agit de vocibus id ē scdm se iūctioē
& formatioē & posicioē & flexioē & placioē
Et ad pronūciationē tm p'ntēcia p'tractas nō
differendi agit de vocibus scdm intellectum

Grāmatica diuidit' De grāmatica
O i lram sillabā d'ctionē & orōē Vel alit'
Grāmatica diuidit' in lras id ē id qd'
scribit'. & voces id quod pronūciat' Vel aliter
Grāmatica diuidit' in nomē. pronōē & bñ. adu-
biū. p'ticipiū. p'posicioē & iūctioē. iteriatioē.
vocē articulātā. lram sillabā. pedes accentus.
posituras. notas. orthographiā. analogiā.
etymologiā. glosas. differētiās. barbarismū.
soleocissimū. vicia. metaplasma. scemata.
tropos. p'sas. metra. fabulas. historias
Quorū idēto exposicioē trāseo qz & p'lixior
ēēt. quā cecidit' breuitas expetit Et qz etiā i h'
opusculo diuisiones tm rez & notā iūestigare
p'posui. ut t'mmō quoddā p'ncipiū doct'ne l'oni
aderet' Qui aut is scire desiderat legat
donatū. seruiū. prisianū de actib'. & prisianū

hui9

am de duodecim v'sibus v'gilij. et barbaris sum
et ysidori etymologiae. *De ratione differendi.*

Ratio differendi integrales partes habet.
Inuentionem et iudicium. Diuisiua vero
demonstrationes. Probabile sophisticam
Demonstratio est in necessariis argumentis. et pertinet
ad philosophos. Probabilis pertinet ad dyalecticos.
et ad rethores. Sophistica ad sophistas et cauillatores.
Probabilis diuiditur in dyalecticam et
ethicam quarum integrales partes utraque habet.
Inuentionem et iudicium. Quia enim ipsum genus id est
disertum integraliter constituit. necesse est ut in expositione
omni species eius simul inueniantur. Inuentionis est quod docet
inuenire argumenta. Constitutionis argumentationes. Scia
iudicandi que de utroque iudicare potest et docet.
Queri potest si inuentionis et iudicium sub philosophia continentur.
Videntur enim neque sub theozica. neque sub practica.
neque sub mathematica. neque sub logica. de qua magis
videretur. Janeri. Sub logica non continentur quia neque per
grammaticam neque per disertum. Per disertum non
continentur cum integraliter constituant. Nulla autem res esse
possit simul integralis et diuisiua per eundem
genus. Neque philosophia non omnem scientiam continere
videtur. Sed sciendum quod scientia duobus modis accipi
solet. id est pro aliqua disciplina. Sicut cum
dico dyalecticam esse scientiam id est artem vel disciplinam.
Vel qualibet generatione sicut cum dico scientiam littere
cum qui scit aliquid. Verbi gratia. Si scio dyalecticam
scientiam habeo. et si scio naturam scientiam habeo.

si scio socrate esse sophronia filium sciam habeo
Et uniuersalis ois qui aliqd scit potest dici sciam
habet Sed tamen aliud est cum dico dyalectica est scia id est
ars vel disciplina. atque aliud cum dico scire quod
socrates est sophronia filius est scia id est ignotio
De ois scia que est ars vel disciplina uerum est dici
quod sit pars philosophie diuisiua. Non autem uniuersalis
dicitur quod ois scia que est ignotio. pars sit philosophie
diuisiua. Est autem prorsus ois scia siue disciplina
siue quolibet ignotio pars philosophie diuisiua
vel integralis. Disciplina autem est scia que absolutum
finem habet. in quo proprium artis potest explicari.
quod scire inueniendi vel iudicandi dicitur. quia neutra
per se absoluta est. et ideo disciplina dici non potest.
Sed partes discipline id est disertive. Rursus
quiritur. si inuenas et iudicium eodem sunt partes
dyalectice et rethorice. quod inueniens uidetur.
ut duo opposita genera eisdem prorsus constituat
partibus. Dicitur ergo potest has duas uoces equocari
esse ad partes dyalectice et rethorice. Vel quod
fortassis melius est. dicantur inueniendi et iudicium
proprie esse partes disertive. et sub his uocibus
uniuocari. In inferioribus tamen huius generis
quibusdam proprietatibus a se inuicem differre.
quod cum differentie per has uoces non discernuntur. quia
per eas non secundum hoc quod species proponunt. sed secundum
hoc quod partes sunt generis significantur. Grammatica
est scia loquendi sine uicio Dyalectica disputa
tio a uita. uerum a falso distinguitur Rethorica

et disciplina ad persuadendum queque ratione
*Inapio liber tertius de ordine et modo legendi
et disciplina*

Philosophia dividit^r in theo-
rica practica medicam
loyca Theorica dividit^r in
theologiam physicam mathe-
maticam Mathematica
dividit^r in arithmetica mu-
sica geometria astronomia practica dividit^r
in solitaria privata publicam Mechanica
dividit^r in lamificam armaturam navigationem
agriculturam venationem medianam theatricam
loyca dividit^r in gramaticam disertivam Disertiva
dividit^r in demonstrativam probabilem sophisticam
Probabilis vero dividit^r in dialecticam et rhetoricam
In hac divisione solummodo divisive partes philo-
sophie tenent^r Sunt alie adhuc subdivisiones
istarum partium sed iste nunc sufficere possunt In
hys igitur si solum nunc respicias tuncies viginti
et una si gradus computare volueris viginti
octo repperies Auctores harum scientiarum divisi
leguntur Alii incipiendo alii augendo alii proficundo
artes invenerunt Sicque eiusdem artis plures
sepe referunt auctores Ex hys paucorum nomina
subt^r a numerabo *De auctoribus artium*

Theologus apud grecos unus fuit apud
latinos varro. et nostri temporis iohannes scotus

de decem categorijs in deū **p**hysicā naturā
apud grecos **t**hales. mille suis vnus de septē sapiē
tibus repperit. apud latinos **p**lini i scripsit
Aritmetica sami i. **p**rotagoras inuēit. **m**icho
machus scripsit. apud latinos **p**rimo **a**pulius.
deinde **b**oetius transtulit **H**ic etiā **p**rotagoras
matentetradē fecit. id ē librū de doctrina q̄druū
Et y ad similitudinē vite hūane inuēit **m**orises
repperitōre musice dicit fuisse **t**ibal qui fuit de
stirpe can **S**reca **p**rotagorā. alij **m**ercuriū
qui **p**rimo tetra cordū inuēit **A**lij **l**imū vlt **z**etū
vl **a**mplionē **G**eometriā apud **e**gyptum
dicit ēē i **p**erta an **a**uctor apud grecos **a**ptin
euclides fuit **H**ui **a**rtē **b**oetius transtulit
Herastenes q̄ sagacissim **i** geometria. q̄
ambitū orbis repperit **D**icit quidā qd can
fili **i**noe astronomiā **p**rimo inuenerit **C**haldei
primo astrologiā docuerūt sedm naturatatis
obseruatiā **J**osephus aut assenerat **a**brahā
primo istituisse **e**gyptios astrologiā **A**stronomiā
ptolomeus rex **e**gypti i **p**arauit **H**ic etiā
canones istituit quibus cur sue astrorū inuē
Aut quidā **n**eroti gigante fūmā fuisse astro
logū. sub cui **i**noe etiā astronomiā inuēit
Sreca aut dicit hanc artē ab **a**thlante primo
excogitatā p̄t qd etiā celū sustinuisse fore dicit
Ethice inuentor **s**ocrates fuit. de qua viginti quatuor
libros sedm positūā iusticiā scripsit **D**onde
plato discipulus ei **l**ibros multos de re publica

124
scdm vtramq; insticta naturalē s; & positūa
scripsit Deinde cili i latō sermōe. libros de
re publica ordinavit. Fronto q; philosophus
scripsit librū strategemeton id ē militaris
suauitatis. Mechanica diuisos habuit aucto-
res Esiodus a sacris p m ap d gcos i describēdis
rebus rusticis studuit Deinde democritus mag-
nus q; karthaginēsis i vīginti octo voluminibus
studii agriculturae scripsit Apud romanos
p m cattho de agricultura instituit qd deinde
marcus terentius expoliuit Virgilius quoq;
georgica fecit Deinde corneli & iulius atticus
emilianus siue colomella insignis orator qui
totū corpus disciplinē h m i plexus ē Vitruui
q; de architectura palladius de agricultura
lanificij vsū ap d gcos p m mineruā nostras
se ferūt Hanc etiā primā telā ordinasse.
lanas colorasse Olue q; & fabricae iuēttricem
fuisse ferūt Ab ipā dedalus scripsit & didiat
& ipē postea fabricā fecisse creditur Apud
egyptū aut vsis filia machi vsam seredi l m
repperit. & qualiter inde vestimenta fierent
monstrauit Similit lane vsū ibidē ipā
repperit In libia p m vsus lane exortus
ē a tēplo hāmoris Nilus rex assiriorū p m
bella mouit Vulcanū p m fabricū fuisse credit
Diuina aut historia tribal p m i pmetheus
ferreo cado lapidē i p m vsū anulū iuēt
Nauigij vsū p m pelagij p m iuenerunt

^{III}
Ceres p^{ri}mū g^{ra} ap^{ud} eleusim vsa frumētū tuēt
 vsis ī egypto **P**ilum ī t^{er}re italica vsū frumētū &
 faris & vitū molādī & p^{re}sendi **T**agus ī hispania
 vitū serendi **O**sis apud egyptū cultū vinearū
 repperit **L**iber ap^{ud} indos dedalus p^{ri}mū mēsa
 & sellā fecit **A**picius quidā p^{ri}mū h^{ab}posuit appa
 ratū coquine qui tādē in ea p^{re}sūptis homo mor
 te volūtaria perit **M**edicane auctor apud
 g^{ra}ecos appollo fuit **N**anc filius ei^{us} esculapius
 laude & ope ampliavit. qui postquā fulmine
 perit. diu medendi cura iēmissa ē **L**atūq;
 p^{er} ānos pene quīgentos vsq; ad t^{em}p^{us} artaxerx
 regis tunc eā euocauit ī lucē h^{oc}po crates ascle
 piop^{re} genitus ī insula coo **I**udi alidio
 iūciū sumpsisse credū^{ti} qui ex asia venientes
 ī etru^{ria} p^{re}sederūt sub t^{er}reno duce ibiq; mē
 ceteros sup^{er}sticionū suarū vitis spectacula
 istatuerunt. quē morē romani imitati sunt.
 actersis inde artificibus inde q; ludi a lidio
 vocati sunt **I**se hebreorū a mo^{ysi}se p^{er} legem
 iūciū sumpsisse credunt **E**aldeorū & sironū
 p^{er} abraham **S**ypaorū h^{oc}sis iūciū **G**reorū
 p^{er} h^{oc}merces quas cathm^{us} a femice ī g^{ra}eciā attulit
Carmētis m^ul^{ti} eūadri q^{ui} p^{ro}prio nōie m^ul^{ti}strata
 vocabat^{ur}. latinas lrās repperit **D**iuinā
 h^{oc}storiā p^{ri}mū mo^{ysi}ses scripsit **A**pud gentiles
 p^{ri}mū daries frigiū troianā h^{oc}storiā edidit.
 quā folijs palmarū ab eo scriptā esse ferūt
 post daretē ī g^{ra}eciā erodotus h^{oc}storiā p^{ri}mū

i lrās

habitus est **P**ostquā fericiades hisde tēpibus da-
 ruit. quibz esdras legē scripsit. Fabulas p̄mū
 inuisse credit alenō crotonēsis. **E**gyptus mū
 darat. inde i grecā. deinde i ytalīā venerūt
 In eap̄mū grāmatica orta est et i p̄ta. tpe
 osiris maritū ysidis In ea q̄ dyalectica p̄mū
 mēta ēa p̄memide qui ciuitates et cetis hoīm
 fugiēs i rupe asedit. nō modico tpe. sicq̄
 dyalectica excogitauit **U**nde et rupes p̄menedis
 appellata est **P**lato aut post mortem socra-
 tis ingri sui. amore sapie egyptū demigrauit.
 ibiq̄ p̄ceptis liberalibus studiis. arthenas rediit.
 et apud archademīa villā suā coadunatis disci-
 pulis suis studiis opam dedit **H**ic p̄mū loyca
 rōnale grecas instituit. quā postea aristoteles
 discipulus eius ampliauit p̄fecit et i artem
 redegit **M**arcius tereus **V**arro p̄mū dyale-
 ctica de greco i latinū trāstulit **P**ostea cicero
 topica inuēit **D**emostenes fabri filius apud
 grecos iellorice i p̄tor credit **C**isias apud
 latinos **C**orax apud siracusas **H**ec ab aris-
 totile et gorgia et erimagora i geco scripta ē.
 trāslata aut i latinū a tullio quīntiliano et
 ticiano **Q**ue artes p̄cipue legende sunt
Elyis aut oībus sciēcijs sup̄ enūtiatis
 septē spēcialit̄ deacuerāt antiqui.
 i studiis suis adopuē erudiēdorū In quibz
 tantā utilitatē ēē p̄ ceteris oībus p̄sperarūt.
 ut quisquis p̄mū harū disciplinā firmiter p̄cipisset

ad aliarū noticiā postea inquirēdo magis & exurēdo
quā audiēdo pueret. **S**ūt em̄ quasi optia quedā
īstrumēta & rudimēta quib⁹ **I**ua pat⁹ aīo ad ple
nā philosophice veritatis noticiā. **H**inc triuū
& quadriuū nomē accepit. eo qd̄ hys quasi qui
busdā vīs uiuax animi ad secreta sapētie itroeat
Nemo tūc tps noīe ingri dign⁹ videbat⁹. qui
nō hārū septē sciām p̄fiteri posset **P**ythagoras
q̄ hanc ī studio suis osuetudinē seruasse videt⁹
qui nō hārū 72. ut usq; ad septimū scdm̄ nūm
videlicet septē liberaliū arcū. nullus discipu
lorū suoz de hys q̄ ab ip̄o dicebā⁹ rōem postere
auderet. sed fidē dare v̄bis ingri quousq; oīa
audiuisset. sicq; iā p̄ semetipm̄ rōem eozū
posset inuēre. **H**as septē tanto studio quidā
didicisse legū⁹. ut plane oēs ita ī mēoria teneret.
ut quasq; scripturas demde ad manū sump
sissent quasq; q̄stioēs soluedas aut probā
das p̄posuissent ex hys īgulas & rōes ad dif
finiendū id de quo ambigere⁹ folia libroz re
uoluēdo nō q̄reret. sed statī singula corde p̄ata
haberent. **H**inc p̄fecto accidit tot eo tpe fuisse
sapientes. ut plura ip̄s scriberet q̄ nos legere
possum⁹. **S**cholares n̄rī aut nolūt a nesciūt
modū agriū ī discēdo seruare. & id arco
multos studentes paucos sapiētes īuēim⁹
Nichī v̄s videt⁹ nō immon̄ ama p̄uēdū ēē
l̄cōri ne ī studio īutilib⁹ opam̄ salā expēdat.
quā ne ī bono & utili p̄posito repidi⁹ remaneat

new

no

malū ē bo

176
Malū ē bonū negligent agere. peius ē ī vānū
labores multos expendere. Sed q̄ nō oēs hanc
discrētiōē hēre p̄nt ut ītelligāt quid sibi expēdiat.
idcirco q̄ scripturę in vtiliores videant. Icori b̄uit
demonstrabo. ac demde de mō q̄ discendi pauca
adnectam. *De duobus ḡnib⁹ scripturaz*

Duo sūt ḡn̄a scripturarū. Primū gen⁹
earū q̄ ip̄rie artes appellant. Sed in ē
earū q̄ sūt appendicia ararū. Artes sunt
q̄ philosophię supponū. id ē q̄ aliquā certā et det̄
mīatā p̄tē philosophię materiā h̄nt. ut ē grāma.
tica dyalectica et h̄ymoi. *Appendicia ararū sunt*
q̄ tñ ad philosophiā p̄tinent. spectāt. id ē q̄ in
aliā extra phiāz materiā v̄sant. Aliqñ tñ qdā
ab artibus d̄scerpta. sparsim et cōfusa attigunt.
Nellī simplex narratio ē. viā ad philosophiā p̄pa
rant. Hui⁹ sūt oīa poetaz carmīa. ut sunt tra
gedie. comedie. satire. heroica q̄ et lirica et iābica.
et didascalica. quedā fabule quoq̄ et hystorie. Illorū
eā scripta quos nūc philosophos appellat solent.
qui et breuē materiā longis v̄borū ambagibus
extendere vsueuerūt. et facile sensū p̄plexis
sermōibus obscurare. v̄t eā diuisa simul p̄pi
lantes quasi de multis colorib⁹ et formis vnā
picturā facē. Nota q̄ tibi distinxī duo sūt artes
et appendicia ararū. sed int̄ l̄ tanta in distantiā
ē videtur. ut ille ait. *lenti salix quātū pallēti
cedit olīue. punicis h̄m̄l quātū saluica rosens.*
ita ut quātū ad sciām p̄t̄gē aq̄at. si īlicita v̄tate

artū r̄liquis se multiplicare voluerit. materia labo-
ris ut nō dicā īfinitā. plurimā tūciat. r̄ fructū
exiguū. Demq; artes sine appēdicijs sine p̄fectū
facē lēre p̄nt. illa sine artib; nichil p̄fciōis
offerre valent. maxie cū nichil ī se expetendū
habeant. vnde lēctōrē tūciēt r̄ vnde nisi traductū
ab artibus r̄ accommodatū neq; quiscūq; ī eis
q̄rat nisi qd' artū ē. Quap̄pter nichil videtur
p̄mū opam dandā artibus ut fūdamēta sūt
om̄i r̄ pura simplex q; v̄itas apit. maxie
hys septē quas p̄dixi q̄ tote philosophie īstru-
mēta sūt. Deinde etiā cetera q; si vacat legā
q; aliquā plus delectare solēt. serijs admixta
ludicra. r̄ r̄aritas p̄ciosum facit bonū. Sic
ī medio fabule cursu tūciēt s̄māz auidiūs aliquā
r̄tinent. Descripti ī septē liberalibus artibus
fūdamētū ē oīs doct̄ie. q̄ p̄ ceteris oīs ad
manū sp̄ habende sunt. utpote sine quibus
nichil solet aut p̄t disciplina philosophica
explicare r̄ diffinire. *De coherētia libera*

Hec quidē ita sibi lūi arā r̄
coherēt r̄ alternis vicissim ceteris
rōibus idigent. ut si vel vna defue-
rit. philosophū facere nō p̄nt. Vnde m̄ errare
vident̄ qui nō attendentes ī artib; elem̄ coherētiā
quasdā sibi ex ip̄is eligūt r̄ ceteris itactis ī
hys se posse fieri p̄fciōs putāt.

Vnicuiq; arti qd' suū ē tribuendū esse

Et v̄rsum aliis nō m̄or isto quē error

sumope vitare oportet. **S**unt enim quilibet ex
 his que legenda sunt nichil permittant. nulli
 in arte quod suum est tribuere norunt. sed in singulis legunt
 oēs. **I**n grammatica de silogismorum ratione disputat
In dialectica in flexiones casuales inquirunt. **E**t
 quod magis inrisione dignum est in titulo totum legitur
 pene librum. et incipit tertia vix latrone expeditur
 non alios docent huiusmodi sed sua ostentant
 scia. **S**ed utinam quales in. tales omnibus appareret
Atende quam perversa sit huius consuetudo. cum profecto
 quantomagis supflua aggregaveris. tantominus
 ea que utilia sunt capere possis vel retinere. **I**n qua
 libet igitur arte duo nobis maxime discernenda sunt et
 distinguenda primum qualiter oporteat de ipsa arte
 agere. secundum qualiter oporteat ipsi artis rationes
 quibuslibet alijs rebus accommodare. **D**uo sunt
 agere de arte. et agere per arte. **V**erbi gratia **A**gere
 de arte. ut est agere de grammatica. **A**gere per
 arte. ut est agere grammaticae. **D**istingue huius duo agere
 de grammatica. et agere grammaticae. **D**e gramma
 tica agit. qui regulas de vocibus et datas et precepta
 ad hanc artem principia tractat. **G**rammaticae
 agit omnes qui regulariter loquuntur et scribunt. **A**gere
 igitur de grammatica quibusdam tantum scripturam
 ut prisciano donato seruis dicitur. **A**gere vero
 grammaticae omnibus. **C**um igitur de qualibet arte
 agimus maxime in docendo ubi omnia adpendium
 instrigenda sunt. et ad facile intelligenda evoca
 da. sufficere debet id de quo agitur quantum brevis

et aperius potest explanare. ne si alienas nimium
res multiplicauerim. magis turbem quam
edificem. laqueum. Non omnia dicenda sunt quae dici possum.
ne minus utiliter dicantur. ea quae dici debemus.
Ad tandem in unaquaque arte quas quod ad eam spectat
libet pertinere consideret. Deinde cum legeris artes et
quid vniuersi sit primum agnoueris disputando et
offendo. tunc demum res singularem iuncte offerre
licebit. et ex alterna consideratione viassim quam minus
prius intellexeras investigare. Noli multiplicare
diuerticula quoad usque sentias didiceris. scire
discurrere aut errare non timueris. *Quid sit*

Tria sunt necessaria *necessarium studio*
studentibus. natura. exercitium. disciplina.
In natura considerat ut facile audita percipiat.
et precepta firmiter retineat. In exercitio sic labore
et sedulitate naturale sensum excolat. In disci-
plina ut laudabilem viuemus mores cum scientia
proponat. De his tribus per singula non introduc-
tione pauca perstringemus. *Hoc ad naturam de ingenio*

Qui doctrine operam dat. ingenio simul
et memoria pollere debet. Quae duo in
omni studio et disciplina ita sibi coherent.
ut si desit alterum neminem alterum ad perfectum ducere
possit. sicut nulla proficere possunt lucra ubi
de est custodia. et in cassum receptacula munit.
qui quod recondat non habuerit. Ingenium inuenit.
et memoria custodit sapientiam. Ingenium est vis quaedam
naturalis animo insita per se valens. Ingenium a

natura ^{si} pasatur. vsu imuat. in moderato labore
 retiditur. et temperato acuit exercitio Unde
 satis eleganter a quodam dictum est Volo tandem tibi
 paco. labor est in caris. curore per aera Duo sunt
 qui gemunt exercet. lectio et meditatio Lectio est cum ex
 libris quae scriptae sunt vigili et preceptis informamur
 Trimodum est genus laetionis. docentis. discantis.
 vel per se insipientis Dicam tamen lego librum illi.
 et lego librum ab illo. et lego librum In laetione De
 maxime consideranda sunt ordo et modus *ordie legendi*

Ordio considerat aliter in disciplinis ut si dixerit
 Grammaticam dialecticam antiquiorē.
 vel arithmetica priorē musica Alius
 in libris ut si dixerit catilinariū iugurthino
 priorē Alii in narraāde quae est continua serie Alius
 in exposiciōe Ordo in disciplinis considerat secundum
 naturā In libris secundum personam auctoris. vel
 subiectam materiā In narraāde secundum dispo
 sitionē quae duplex est. naturalis videlicet quoniam res
 eo refertur ordie quo gesta est. et artificialis id
 est quoniam id quod postea gestum est. prius narratur. et
 quod prius postmodum dicitur In exposiciōe considera
 tur ordo secundum inquisitionē Exposicio tria tenet
 trā sensū suū. trā est congrua ordinatio dāonū.
 quod etiam instructionē vocant Censū est factus
 quedam apta significatio quā trā prima fronte
 praefert Sententia est profundior intelligentia
 quā in exposiciōe vel interpretatiōe non inuenitur
 In huius ordo est ut primū trā deinde sensus

Deinde finem inquirat quo facto perfectio est expositio

Divisio legendi *De modo legendi*
Dividendo stat. Divisio incipit a finito
et ad infinitum usque pergit. Omne autem finitum est
magis notum et scilicet apprehensibile. Doctrina autem
ab his que magis nota sunt incipit. et per eorum
notitiam ad scientiam eorum que latent pertingit per
rationem investigantem ad quam proprie pertinet dividere.
quoniam ab universalibus ad particularia descendit.
Dividendo et singulorum naturas investigando
Omne namque universale magis est determinatum suis
particularibus. Unde si discimus ab his incipere de-
bemus que nota sunt magis et determinata et comple-
tiora. Sicque descendendo paulatim et per divisionem
singula distinguendo eorum que continentur naturam
investigare. *De meditatione*

Meditatio est cogitatio frequens cum assilio
que causa et origine. modum et utilitatem.
Omni homini qui rei prudenter investigat.
Meditatio principium sumit a laetitia. nulli enim
stringitur regulis aut preceptis laetitia. Delectatur
enim quodam apertum decurrere spacio aut libera
contemplandi veritatem animam affigat. Unde has
nunc illas rerum causas perscrutetur. nunc autem
profunda queque penetrare. nichil anceps. nichil
obscurum relinquere principium ergo doctrine est in
laetitia. Assumatio in meditatione. Quia si quis
familiarius amare didicerit. ei que sepius
vacare voluerit. iocunda valde reddit vita

125
ymaxia i tribulacione pstat solacione. Ea em i
maxie q aiām a terrenorū actū strepitū segre-
gat. i i hac vita eā cene quietis dulcedine
quodāmo p̄gustare sāt. Cūq; iā p ea q scā sunt
cū qui feat oīa querē didicerit v̄ itelligere.
tūc am̄ p̄t v̄ scā erudit v̄ leticia pfundit
Unde fit ut maximū i meditacōe sit oblecta-
mētū. Tria sūt gēta meditacōis. Unū istat
i cūspicōe morū. aliud i scrutacōe mādatorū.
tāū i iuestigacōe diuinorū opm. Mores sūt
i vicijs v̄ virtutibus. q̄ adatū diuinū aliud p̄a-
piēs. aliud p̄mittēs. aliud terres. Opus dei ē
v̄ qd̄ creat potēcia. v̄ qd̄ moderat sapia. v̄ qd̄
coopat grā. Cūe oīa quāta sūt admiracōe
digna. tantomagis quisq; nouit. quāto attēti
dei mirabilia meditari vsuenit. *De memoria*

De mēoria h̄ maxie i p̄nti p̄mittēdū nō
ēē existō qd̄ sicut i gēnū diuidendo.
iuestigat v̄ iucit. ita mēoria colligēdo
custodit. Oportet ḡ ut q̄ discendo diuisim.
mēdando mēorie colligam. Colligē ē ea de
quib; p̄lixius v̄ scriptū v̄ disputatū ē ad
breuē quādā v̄ p̄pendiosā sūmā redigere. q̄
a maiorib; epylogus id ē breuis i capitulacō
sup̄d̄corū appellata ē. Habet nāq; oīs tractacō
qd̄ p̄riapiū. aut tota rei v̄itas v̄ vis sūte i mib;
v̄ ad ip̄m cūcta alia referū. h̄ querē v̄ sideracō
colligē ē. Unus fons ē. v̄ multi riuoli. quid am-
fractus fluminū seq̄ris. tene fontē v̄ totū habe

Hoc idcirco dico qm̄ mēoria h̄dis habes ē et bre-
uitate gaudet. et si multa diuidit sit minor in
singul. Debeim̄ 1° i oī doctna breue aliqd et certū
colligē. qd i arcula mēorie r̄condat. unde p̄ modū
cū res exigit v̄liqua derūit. Hoc etiā sepe explicat
et de ventu mēorie ad palatū r̄uocare n̄cē ē. ne
lōga it̄missiōe obsoleat. Unde rogo te olcō ne
nimīū leteris si multa legeris. si multa it̄llige-
ris. n̄ t̄m̄ it̄lllexeris. sed it̄nē potueris. Alioq̄m̄
n̄ legē p̄dest multū n̄ it̄lligere. Quare
sup̄ h̄me dixisse recolo. eos qui doctne opam
dant. it̄gemo et mēoria it̄digē. *De disciplina*

Prius quidā cū de mō et for̄ discendi
it̄rogaret. *Mens* iquit h̄uilis. stu-
diū q̄rendi. vita quieta. *Veritiminū*
taatū p̄nitentis. ēra aliena. 1° c̄serare solet.
multis obscura legendi. Audierat puto qd dān
ē. mores ornāt sciām. et ideo p̄ceptis legendi.
p̄cepta q̄ vniēdi adiūgit. ut et modū vite sue
et studiū sui roēm lēōr agnoscat. Laudabilis ē
sciā quā vita maculat ipudiciā. et ideo sumo
ope cūēdū ei qui q̄rit sciām ut nō negligat
disciplinā. *De h̄uilitate*

Primū aut̄ discipuli h̄uilitas ē. Cū
cū multa sint documēta. 1° tria p̄cipue
ad lēōrē p̄tinet. Primū ut nullā sciāz.
nullā scripturā. vilē teneat. Scdm̄ ut a nēc
discere erubescat. Tercū ut cū sciāz adeptus
fuerit ceteros nō it̄cpnat. Multos h̄ deapit

ito

1°

c. p̄nitentis

qd' ai tps sapientes videri volūt **I**nter nāq' i
 quēdā elaois tūoie pūpūt. ut iā et simile
 iapiāt qd' nō sūt. & qd' sūt erubescere **E**oq' lōgius
 a sapiā recedūt. quo nō ēē. sed putari cupiūt
Suis mōi multos noui q' ai pūis adh' elemētis
 idigeant. nō nisi sūmis mēē dignā. & ex solū
 modo se magnos fieri putāt. si magnonū &
 sapiēciū. v' scripta legerūt. v' audierūt v'ba
Nos iquūt vidim' illos. nos ab ill' legim'. sepe
 nobis illi loqui solebāt **I**lli famosi. illi sūmi
 ignouerūt nos **S**ed vtmā me nēo agnoscat.
 & ego cūcta nouerī **P**latonē vidisse. nō itellexis
 se gloriāmi puto idignū ē vob' dēinceps ut me
 audiat. nō ego sum plato. n' platonē videre
 merui **S**uffiat vob' ipm' philosophie fontē
 potastis. sed vtmā adhuc sitietis **R**ex plumea
 pocula. de vase bibit testes **Q**uid erubescatis?
Plonē audistis. audiat & c'siphū **I**n pūbio
 dī **Q**uod tu nō nosti. fortassis notuit ofellus
Nēo ē an oīa scire datū sit. neq' quisquā rursū
 an aliqd' spēale a nā accepisse nō itigerit
Prudēs igit' leōi oēs libent' audit. oīa legit.
 nō scripturā. nō p'sonā. nō doctriā cuiusquā
 sūnt **I**ndifferent' ab oībus quod sibi abesse
 videt. qrit. n' quātū sciat. sed quātū ignoret
 cōsiderat **H**ic illud plōnicū aiūt **M**alo aliena
 verecūde discē. quā mea ipudent' igerē **E**uv
 em discē erubescas. & nescire nō verecūdarius ē
 pudor iste maior ē illo. **A**ut quid sūma affecta?

cū tu iaceas in ymo? **C**ōsidera pōa qd vires
tue valeant. **A**ptissime iacet. qm iacet ordinate
Quidā dū magnū salū facere volūt. papiā
iādūt **N**oli g' nimis festinare **H**oc mō aiūs
ad sapiāz ptinges **A**b oībus libent' discē. qd tu
nescis. qz hūilitas iē tibi facē. p't. qd natura
cūqz p'p'riū fecit **S**apientior oībus eris. si ab
oībus discē volueris **A**m ab oībus accipiūt
oībus diuiores sūt **N**ullā demqz sciām vilen
teneas. qz oīs sciā bona ē **N**ullā si vacat
scripturā v' saltē legē i'tempnas **E**n meli' il
lucraris. n' p'dis aliquid. maxie cū nulla
scriptūa sit scdm meā estimatiōē q' aliquid
expendū nō p'ponat. si inueniēti loco v' ordie
tractet'. q' nō aliqd etiā spēale habeat qd
diligēs vbi scrutator alibi nō inētū quāto
rari i' cāto charius carpat **N**ichil tñ bonū
ē. qd meli' tollit **E**n oīa nō potes legē. q' sūt
v' tiora lege. v' si oīa legē potueris. nō tū
idē oībus labor i'pendēdus ē. sed qdā ita legē
dasūt. ne sint ignita. qdā v'eo ne sint i'au
dita. qz aliqn pluris ēē credim' qd nō au
diuim'. v' facilius estima' res au' fructus
agnoscat **V**idē nūc potes quā necessaria
tibi sit h' hūilitas. ut nullā sciāz vilipēdas.
v' ab oībus libent' discas **S**imilit' tibi quoqz
expedit. ut cū tu aliqd scire cepis. ceteros
nō i'tempnas. h' aut timore viciū h'nt quib' q'
dā accidit qd suā sciāz min' i' diliget' i' spiciūt

et tibi aliqd ee vñsi fuerit alios quos nō noue-
 runt tñs n' ee n' potuisse fieri putat. Vinc
 enā bullit quod nugigeruli nūc quidē nescio
 unde gloriātes et priores pñs simplicitatis
 arguūt. et scāi natā. scāi moriturā credūt
 sapiāz. In diuino eloquio ita simplice loqdi
 modū ee aiūt ut i eis mñros audire nō oporteat.
 posse satis quēq; pprio īgenio veltatis archana
 velta penetrare. Corrugāt nasū. et valguū
 torquent. ī lōres diuinitat. et nō itelligūt
 qd deo ī iuriā sūt. au vba pulchro quidē
 vocabulo simplicita. sed sensu prauo īsipida
 pñcāt. Nō ē mei īsilij hūmōi imitari. Non
 em lōr hūit ee debet. et māsuetus. a caris
 iambus et voluptatū illecebris pñsus alienus.
 diligēs et sedulus ut ab oībus libentē discat.
 nūquā de sciā sua pñsumat. pñsi dogmatis
 auctores qī venena fugiat. diu rē ptractare
 anquā iudicet discat. nō videri doctus sed
 ee qrat. dñ sapiētū itellecta diligat. et ea se
 corā ocul qī speculū vultus sui tenē studeat.
 et si q forte obscuriora itellēm ei. nō admise-
 rit. nō statū ī vituperiū pñcipat. ut meli
 homi ee credat. nisi qd ipē itelligē potuit
 Hē hūilitas discipulie legēat. **De studio**
Quidū qrendi querendi.
 ad exeraciū ptinē. ī q exhortaciōe
 magis qī Doctrina lōr idiget. Qui
 em diligēt ī spñ voluerit. qd antiqui pñe

// posteris

amore sapie ptulerit. quā mēoranda q̄ v̄tutis
sue monimēta r̄liq̄rit. quālibz suā diligēciā
īferiorē eē videbit Alij calābāt honores. alij
p̄ceperūt diuicias. alij acceptis iurijs gaudē-
bant. alij penas spreuerūt. alij v̄tutibz hōm
deserētes. v̄tutis īcessus r̄ secreta heremi pene-
trātes. soli se philosophie dedicabāt. ut eo li-
tēplacōi vacarēt liberi. N̄ nulli q̄ v̄tutis
iter īpedire solent cupiditatibz. Atm subieas-
sent **P**ermēides philosophus quīdecim annis
ī r̄upe egipcia sedisso legit. r̄ p̄metheus
ob īmodicā meditandi curā ī monte caucaso
vulturi expōitus mēorat. Quia cū faciebāt
verū bonū nō ī estimaciōe hōm. sed ī pura
v̄sā eē absconditū. r̄ eos iā nō hōies eē qm
ī v̄bis perituri īherētes bonū suū nō agnos-
cerent. ideo quātū mēte r̄ ītelligēciā a ce-
teris differrent. ipā locorū distāciā demō-
strabant. ne vna teneret hitacio quos nō
eadē sociebat ītenciō. Quidā philosopho re-
serebat dicens. Nūquid nō vides qz te deridet
hōies. Et ille. Ipi īquit me deridet. r̄ eos
asim. Cogita si potes quātū estimauerit
laudari ab hys. a quibz n̄ v̄tuperari ti-
muit. De alio cursū legit. qd̄ post oīa disa-
plinā r̄ studia. r̄ artū animā ad opus
figuli descēderit. r̄ alterius cū v̄dā discipuli
cū laudibz suū ingrūm efferret. ut cetera.
n̄ sutorie p̄iciā eū curē gloriati sunt

182
Hanc igitur diligentiam in uisibilibus esse uelle ut
nunquam ipsis senesceret sapientia. Sola abisag
simamitis senedam calefeat. quia amor sa-
pientiae cum marcescente corpore dilectorem suum non
deserit. Omnes pene uirtutes corporis mutantur.
sola in senibus. et crescente sapientia decrescunt cetera.
Senectus enim illorum qui adolescentiam suam ho-
nestis actibus instruxerunt. etate fit doctior.
usu tristior. processu quoque sapientior. et veterum
studiorum dulcissimos fructus metit. Unde et
sapienter uir ille graecie themoteles cum ex platis
centum septem annis se mori cerneret. dixisse fertur.
se dolere quod egredere de uita quam sapere cepisset.
Plato octuagesimo primo anno scribens mortui.
Socrates nonaginta nouem annos in docendi scri-
bendi quoque dolore laboreque expleuit. Egeo ceteros
philosophos. pythagoram. democritum. senocratem.
zenonem. et theleantem. qui iam etate longeuia in sapientie
studio floruerunt. Ad poetas uero homerum;
hesiodum. symonidem et sicorum. qui grades nati-
tignem nescio quid et solito diuina uia morte
occurerunt. Gephyodes cum per minima senectute
et rei familiaris negligencia a filiis accusaretur
amice. edippi fabula quam nuperserarat
ratauit iudici. et tamen sapientia fracta etate
specimen dedit. ut senectute tribunal in fauore
theatri uerteret. Nec mirum cum etiam catho-
censorum et romanorum quibus differatissimam iam
senex graeciae laus discere non erubuit non despauit

Certe homerus refert qd' de lingua nestoris iam
venili & pene decrepiti. dulcor in ille oīo fluxerit
Adiudicate igit' quātū amauerit sapiām quos n'
decrepita etas. ab ei' i'quisiade potuit inuocare
Iste igit' tantus amor sapiē. tāta i' senib' prudē
habūdantiā. igitur eā ex ipi' sup'dā nōis
i't'p'atione colligit' I'nt'p'rat' em' ab isag. p'i
meus sup'fluuus. vel p'is mei rugitus Ex q'
ostendit' habūdantissimū & ultra huānā vocē
i' senib' i' d'mi sermōis tonitruū imorari. Vbi
nāq; sup'fluū i' h' loco plenitudinē. nō i' diūā
ciā significat. Porro sumamitis i' lingua nrā
coctinea d'r. qd' satis suēient' feruorē sapiē
significare p't *De quattuor aliquis p'ceptis*

Quattuor q' sequū' sic alēnati dispōi
ta sūt. ut alterū semp ad disciplinā
alterū ad exercitiū p'tineat
De quiete.

Quies siue i'terior ut mēs per
illicita desideria nō discursat.
siue exterior ut oīū & oportunitas
honestas & utilibus studiis suppetat. utraq;
ad disciplinā p'tiat *De scrutinio*

Scrutinū aut' id ē meditatio ad exer
citiū expectat Videt' aut' scrutinū
sub studio q'rendi stueri. qd' si verū ē sup
fluo repetit'. ai' i' supiori p'te ānūtiatū sit
Ved' sciendū ē hanc mē h'c duo ēē differēciā.
qd' studiū q'rendi i'stantiā significat op'is.

scrutamini vero diligētia meditationis. Opus
 pagunt labor et amor. Consilium parunt cura et
 vigilia. In labore est ut agas. in amore ut perficias.
 In cura est ut provideas. in vigilia ut attendas.
 In sunt quattuor pedes qui portant laticā
 philologie. qui mentē exercent. cui sapientia p̄sident.
 Cathedra quippe philologie est sedes sapientie.
 quibus suppositis gestari dicitur. quoniam in hyose
 exercendo promouet. Unde pulchre iuuenes
 propter robur a fronte laticā tenent dicitur. videtur
 philos et kophos id est amor et labor. quia foris
 opus pagunt. a posteriori puella videlicet
 philemia et aginnia quod interpretatur cura et
 vigilia quia intus in secreto consilium parunt. Sunt
 quidam qui putant se cathedrā philologie.
 humanū corpus significari. cui anima rationalis
 p̄sident. quod ministri quattuor portant. id est quattuor
 elementa sponunt. e quibus duo superiora id est
 ignis et aer actu et nomine sunt masculina. duo
 vero inferiora id est terra et aqua femina. *De paritate*

Aratate quoque lectis suade volunt
P id est superflua non sectari quod maxime ad
 disciplinā pertinet. Pringuis enim venit
 ut dicitur tenuis non gignit sensum. Sed quid ad hoc
 scholares nostri tempore rēde poterunt. qui non solum
 in studiis suis frugalitate sequestrant. sed
 etiam supra id quod sunt. diuites videri laborant.
 Nec iam quid didicerit quisque iactitat. sed quid
 expenderit. Sed fortassis quia maiores suos

imitari voluit. de quibus quid satis dicat digne
dicā nō tucō *De exilio*

Postremo tra aliena pota ē q̄ ip̄a q̄
hōiēm exercet. Quis mūdus philoso
phantiū exiliū ē. Quia tñ ut ait
quidā. nescio qua natale solū dulcedine
sūtūtos. duat x̄ i meōres nō sinit ēē sui.
magnū v̄tutis p̄cipiū ē ut discat paulatī
exeritatus aīm. Visibilia h̄ x̄ t̄āsitōia
p̄mū i mutare. ut postmodū eadē possit p̄li
quere. Delicatus ille ē adhuc an p̄ia dulas ē
Fortis autē iā cui oē solū p̄ia ē p̄fais autē an
mūdus totus exiliū ē. Ille mūdo amorē fixit.
iste sparsit. hic extinxit. Ego a puero exulaui.
x̄ scio q̄ merore aīm. Iarū aliqñ paup̄is tugu
rū fundū deserat. qua lib̄tate postea marmo
reos lares. x̄ tecta laq̄ata despiciat

*Incipit liber quartus de studio diuinarum
scripturarum*

Scripture quib̄ de deo siue de
bonis i uisibilibus loquū. n̄
oēs n̄ sole diuine appellande
sūt. In libris gentiliū multa
de et̄itate dei. x̄ aiāz i mōi
litate. de v̄tutū p̄m̄is sempi
t̄nis. pen̄isq̄ maloz satis p̄abili rōe sc̄ip̄

inueni in quosdam vocabulo nro idignos esse dubitat
 Rursus veteris testamenti et noui serie parietes,
 tota pene de pntis vite statu. et rebus in ipse gestis.
 sacra vel sacra cernim? Raro alia de dulce
 die et notu bonoz. et celestis vite gaudijs ma
 feste depm? Tamen has scripturas dmas ap
 pellare fides catholica solet philosophorum
 scripture qm luteus paries. dealbatus nitore
 eloqui foris pollent. q si qm veritatis spem
 ptendit. fla admiscendo quasi quoda colore
 supducto lutu erroris opuit Cont diuina
 eloquia aptissime faus et pane? q et pp? simpli
 citate sermois arida apparet. et mitis dulce
 dine plena sut Unde stat qz meito tale voca
 bulu sortita sut. q sola sit a falsitatis et agioe
 aliena inuenit. ut melius veritati et veru
 mine probent? Scripture dine sut quas a
 catholice fidei auctoribus editas. auctoritas
 vniuersali ecclie ad eiusde fidei corroborandez
 in nro dinoru libroz apudandas recepit. et le
 gendas vtinuit Snt preerea alia qua pluvia
 alia opuscula a religiosis viris et sapientibus.
 diuisis tpiis et scripta q licet auctoritate vni
 uersali ecclie pbata no sint. tn qz a fide catho
 lica no discrepat. et no nulla ead vtilia docet.
 intra dma aputant eloquia Que fortasse
 enumerado meli? qua diffinendo ostendim?
Ordino dina scripta *De ordine et*
in duobus testamentis nro librorum

Itiner. i. veteris & nouo. **U**triusque testamenti
tribus ordinibus distinguitur. Vetus testamentum
statim legem prophetas agiographos. Nouum autem euangelium
apostolos presbiteros. **P**rimus ordo veteris testa-
menti id est lex quam hebrei thorat uocant. pen-
tateuchum habet. id est quinque libros moysi. In hoc
ordine primus est breuissimus qui est genesis. Secundus
allesmoyses qui est exodus. Tercius paralyra qui
est leuiticus. Quartus paralyra qui est numerus.
Quintus adabarim qui est deuteronomius. Secundus est
ordo prophetarum qui statim octo volumina primus
iosue beniamin id est filium nunc qui est iosue &
iosue & iesu naue nuncupatur. Secundum sotthim
qui est liber iudicum. Tercium samuel qui est primus
& secundus liber regum. Quartum malachi qui est tertius
et quartus liber regum. Quintum ysaias. Sextum
iheremia. Septimum ezechia. Octauum
tareastra qui est duodecim prophetarum. Demum
ordo noui testamenti habet primus est iohannes. Secundus
david. Tercius est maslotheus quod grecis pabole.
latine parabola sonat. uidelicet salomons. Quartus
celestus qui est ecclesiastes. Quintus sirasrus
id est cantica canticorum. Sextus damel. Sep-
timus dabeiamon qui est palippomenon.
Octauus esdras. Nonus hester. Quos septem sunt
numeros xxix. Sunt preterea alij quidam libri. ut
sapientia salomons. liber iherusalem filij sirach. & liber
iudith. & tobias. & liber machabeorum. qui
leguntur quidem sed non scribuntur in canone. primus

ordo noui testamenti quattuor: habet uolūta
 mathei Marci Lucæ Iohannis Sed uis sūt quatuor
 eplās pauli nūo quattuordecā sub uno uolu
 mēte i textas. et canonicas eplās Apocalypsin
 et actus aplōrū In tūo ordīe p mū locū hnt
 decretalia quas canones id ē rēgulares appel
 lamus. Deinde scōm prīm et doctorū ecclīe
 scripta Jeronimi Augusti Gregorij Ambro
 sij Augustini Bede Vsidori et aliorū multoz
 orthodoxorū. q tam ifinita sūt. ut nūari
 nō possint Ex quo pfecto apparet. quātm
 ifide xpīana feruore habuerit. p cui as
 seratione tot et tanta opa memorāda pos
 teris rliqrūt Unde nrā q pigritia argu
 qui legere nō suffiam I q illi dicere potuerūt
 In hys aut ordīib q maxie apparet utrūsq
 testamentū dueientia. qd sicut p legē pphie
 et qd post pphās agiographi. ita p ewange
 lū apli. et p aplōs doctores ordīe successerūt
 Et mira quadā dīne dispensacōis rōe actū
 ē. ut cū ifingit plena et pfecta ueritas. sistat
 nulla tñ supflua sūt Hec breuē de ordīe
 et nūo dīnorū librorū pstrixim I ut q sibi sit
 pscripta materia leor agnoscat

De auctoribus diuinorū librorum

Quinqz libros moyses scripsit Liber
 iosue. idem iosue cū noīe israhel
 auctor fuisse creditur Liber iudicū
 a samuele editū dicitur primā ptem

samuelis lib' ipse samuel scripsit. sequēda vēr
usq; ad calce dauid **Malacti** **Ihemias** p'mū
volumē i unū collegit. nā antea sparsus erat
p' singulorū i gū historias **Ysaas** **Ihemias**
Ezechiel singuli suos libros fecerūt. qui
scripti sūt nōib' eorū **Lib'** etiā duodecī
apharū auctorū suorū nōib' p'notantur
Quorū sūt nōia **Ozee** **Iohel**. **Amos** **Ab-**
dias. **Jonas** **Michaeas** **Naum**. **Abacuk**.
Sophomias **Aggeus** **Zacharias** & **Mal-**
actias **Qui** p'pterea mōres dicūt q' sermōes
eorū breues sūt. vnde & vno volumē p'phēdūt
Ysaas aut & **Ihemias** & **Ezechiel**. & **Daniel**.
Hij quattuor maiores sūt. singul' suis volū-
b' distincti **Librū** **Iob** alij **mosen**. alij
vnu ex **ph'is**. nō nulli ipm **Iob** scripsisse cre-
dūt **Librum** **psalmodi** dauid edidit **Hesdras**
aut postea **psalmos** ita ut nūc sūt ordinā-
uit & titulos addidit **Parabolas** aut &
ecclesiasten & cāntica **causticorū** **salomō** spo-
sūt **Daniel** sui libri auctor sūt **Lib'** **esdras**
auctoris fin' titulo p'notat' i an' **Iterni** eiusdē
esdre **neemieq;** sermōes p'iter stinent
Librū **hester** **esdras** creditur scripsisse **Libro**
sapie apud **hebreos** nūq; ē. vnde & ipse titu-
lus **grēcā** magis eloquēciā i'dolet **Hunc**
quidā **iudei** **filomō** ēē affirmāt **Librum**
ecclesiastiā cāssime **ihsū** fili **Siracy** **ihsū**
solomita nepos **ihsū** **sacdotis** **magni** an'

memit zacharias dposuit. Hic ap^d hebreos
inuit. sed m^t apocripho & habetur. Iudith v^o
& tobias & lib machabeorū quoz ut testat^r
ieronim⁹ vsus magis g^raus ēē pbat^r. quib⁹
auctorib⁹ scripti sūt nūme stat

Bibliotheca a greco nouē accep^t. eo qd
libri ibi rcondant^r. Nā biblio librorū.
theca iⁿpositio it^r p^rat^r. Bibliotheca
veteris testamēti hesdras p^r iⁿ censā legē aⁿ scriba
chaldeis dū iudei iⁿgressi sūt iⁿ iherl^m dūno
afflatus spū iⁿ p^rauit. cūcta q^u legio ac p^rph^raz
volūta q^u fuerant a gētib⁹ corrupti correx^r.
totū q^u vetus testamētū iⁿ xxij libras consistit.
ut tot libri eēnt iⁿ lege. quot habebant^r & l^re
porro quūz l^re duplices sūt ap^d hebreos
Eaph^r q^uem Nun. Eade. Alit^r em^r p^rhas
scribūt p^rincipia medietasq^u v^ob^oz. alit^r fines
Vnde et quūq^u libri a plerisq^u duplices estimā^r
Samuel malachi Dabrielamyn Hesdras
Iheremias cū cyroth id ē lamētacōibus suis
Interpretes veteris
testamēti p^rimū lxx it^r p^rtes quos tholomeus
ignometo philadelphius rex egypti. omēs
scripture sagaassim⁹ iⁿ p^risistracū athemē
sūt tyrānū. qui p^rimū apud g^ros bibliothecā
iⁿstituit. & celeucū mycanorē & alexandriū
& ceteros p^rores qui sapie opam dederant.
iⁿ studio bibliothecarū emularet^r. nō solū
genū scripturas. sed eā dīnas l^ras.

in sua bibliotheca asserens. ita ut lxx milia librorum
 in tunc eius alexandrie inuenirentur. ab eleazaro po-
 tiffice petens scripturam veteris testamenti in greca
 vocem ex hebreica lingua interpretari fecit. Sed singuli
 in singulis cellis separati. ita omnia per spiritum sanctum inter-
 pretati sunt. ut nichil in aliam ^{con}codicem inueniri esset quod
 in ceteris vel in librorum ordine discreparet. propter quod una
 est eorum interpretatio. Sed iheronimus dicit huius rei non esse
 adhibendam fidem. Sedam et veram et quartam faciunt
 aquila symmachus theodozion. Quorum primus est
 aquila iudeus fuit. Symmachus deo et theodozion
 hebreomente hereticus. Obtinuit tamen usus ut per lxx
 interpretes ecclesie grecorum eorum interpreter exemplaria
 et legeret. Quinta est vulgaris cuius auctor ignoratur. unde
 et specialiter sibi vendicauit ut quinta appelletur. Sexta
 et septima est origenis. cuius codices eusebius et philastrius
 vulgauerunt. Octaua est iheronymi quam merito ceteris
 auferret. Nam et librorum tenacior et perspicuitate sine
 clarior. *Septima est apocrypha. Et quid sit apocrypha*

Patres enim euangelia scripserunt. sed quidam sine
 spiritu sancto magis conati sunt ordinare nar-
 rationem. quam historie texere veritatem.
 Unde sancti patres per spiritum sanctum docti quattuor tantum in au-
 thoritate interpreterunt. ceteris expbatis. Id est matthei.
 marci lucas iohannis. ad similitudinem quattuor flu-
 minum paradisi. et quattuor uentum archie. et quattuor
 animalium in ezechiele. Primum mattheus euangelium
 sanctum scripsit hebraice. Secundus marcus grece scrip-
 sit. Tertius lucas me omnes euangelistas graeci

De auctoribus noui testamenti

sermōis cruditiſſim⁹. quippe ut mediocri
 gāa ewāgelū scripſit theophilo epō ad quem
 etiā actus aplōrū idē scripſit. Quatuor vlti-
 mū iohēs ewāgelū scripſit paulus xñi
 eplās scripſit. deē ad ecclias quattuor ad pſoas
 vltimā autē ad hebreos plerūq; eā dicūt. Et nō
 ēē pauli. eandēq; alij barnabā ſcripſiſſe. alij
 dementē ſuſpicant. Canonice eplē ſeptē ſunt
 vna iacobi. Dne petri Tres iohis vna inde
 apocalipſim⁹ ſcripſit iohēs aplūs ī patymos
 iſula i exilio i ligatis. *Cetera eſſe apocfa.*

Non ſunt ſcriptores *Et quid ſit apocriſti-*
ſcorū librorū qui p ſp̄m ſc̄m loquētes.
 ad eruditiōē nr̄az p̄cepta vinedi i gu-
 lāq; ſcripſerūt p̄ter h̄ alia volūta apocfa
 nūcipant. Apocfa autē dca id ē ſecreta qz
 i dubiū vēiunt. Eſt em̄ eorū occulta origo n̄
 patet p̄ribus a quib⁹ uſq; ad nos auctoritas
 veraū ſcripturaz et iſſia ⁊ notiffia ſuat
 ſione pūit. In hys apocfis et ſi iuēt alia
 veitas tñ p̄ multa falſa nulla ē i eis candi-
 ci auctoritas. q̄ recte iudicā nō ēē eorū cre-
 denda quib⁹ aſſcribū. Nā multa ſub nōibus
 ppliarū ⁊ recentiora ſub nōibus aplōz ab
 hereticis p̄ferū. q̄ oīa ſub nōie aplōz apocforū
 auctoritate canonica diligeti examinaōe
 i mota ſunt

Ratio vocabulorū diuinorū librorū

Pentateuchus a volūb⁹ qm̄ dī penta

enī gēte lēne quīz. tēnais volumē vocat. **Genes**
eo dī qđ gētaas seculi ī eo stinet. **Exodus** ab exitu
filiorū isrl de egypto leuitais eo qđ leuitaz.
mīsteria et victimarū diuinitatē exequitur.
Numerorū lib' vocat' eo qđ ī eo egressu tribus
ex egypto nūant' et xlv p heremū māsiones.
Deuterus ē ubi grēu dissillabū et īp' tūta.
sedūs. nomia īp' tatur lex. inde deuterono.
mī dāus ē quasi sedā lex. qz ī eo īp' tatur.
qz ī p'cedētib' tribus dāa sūt diffusius.
In libro ioseph quē hebrei ioseph benun didit
tra pmissiois diuidit'. **Lib' iudici** dāus ē
et p'cipib' qui iudicabāt pplm isrl anquā
reges eēt ī eodē pplō. **Hinc** quidā op'ingūt
historiā ruth sub vno volumē. **Lib' samuel** dāus
ē qz natiuitatē ei et sac'dotū et gesta describ'.
qui licet historiā saul et dauid stineat utriq'
mā a samuel īferū qz vixit utriq' malady
hebraice lēne īgū īp' tatur inde dāus ē mala
chym p eo qđ reges iudee et isrliaae gentis
gesta qz eorū p ordine digerat. **Psalmi** etiā
gelista potius qđ pphā edidit librū suū. cui
oem textū eloquēcie prosa īcedit. **Canticū** vō
exametro et pentametro vsu disaruit.
Iheremias sili' edidit librū suū cū cinoth que
nos lamieta vocam' eo qđ ī tristiorib' reb' o
fumeibusq' adhibent' ī quib' q' duplicē
diuiso metro pposuit alfabetū. quorū duo
pma quasi saphico metro scripta sūt. quia

tres istos qui sibi negi sunt. & ab una tñ
 trā iapiūt. **Herodoti** comā cludit **Tercium**
 alfabeū trimetro scriptū ē. & alteri **lris**. id ē
 tñ dñs iapiūt **Quartū** alfabeū silē pmo
 & scō habetur **Ezechiel** pñcipiū & finē obsau
 riora habet **Unū** ē volumē duodecā ppliaz
 pñcipia & fines libri iob apud hebreos
 prosa orōe stexta sunt **media** autē ipi ab ipō
 loco quo ait. **peat dies i qua natus sū. usq ad**
eū loā. idēo tpe tñphendo & ago pñmaz. oīa
herodoti metro discurrūt psalmorū liber.
psalteriū gra. hebraice nabla. lre organū dñ
ideo aut organū dñ psalteriū qd' vno pplia ad
psalteriū canēte chorū sōnādo rñdet **Hunc**
librū qñq i asioibus & vno psalmorū volumē
tñphendūt psalmos danid pposuit sed hesdras
postea ordinauit **Omnes aut psalmi & lāmē**
maōes ihēnie & oīa ferme scripturaz cantica.
apud hebreos mēte pñcipia sūt. ut testatur.
Iheronim. Origenes Iosephus et Eusebius
cesariēsis **Nam i morē romani flacti et gra**
pñcipari nūc alij iambo arāt. nūc sapphic
mētē trimetro. vel tetrametro iacentes **Tribus**
nōibus salomōne ēē vocatū scriptura māifestissē
docet Iuda id ē dilōn dñi. qz cū dilexit dñs
Et cāleth id ē ecclesiasten **Ecclesiastes aut gra**
sermōe appellat qui cētū id ē cāliāz agregat.
q' nos nūcipare possum **cōdonatore qui loq'**
nō ad vñū spēalit sed ad totā cōdōne ppli

porro pacificus appellatus ē. eo qđ tēguoc
pax fuerit. Is itaq; iuxta nūq; vocabulorū
tria edidit volūta. prīmū qđ hebraice mas-
lothy. gr̃e pabole. lātīo pūbia īscribit eo qđ in
īpo sub īpatia silitudinē figurat vborū et
ymaginēs veritatis ostendit. Nūc videlicet pa-
bole ī fine ab eo loco quo ait. mulierē forte
quis īveniet alfabeto terū sicut lamēta dōs
ihēmīe et cetera quedā scripturē cantica
Secūm qđ hebraice cēleth. gr̃e ecclesiastes.
lātīe sionator dī eo qđ sermo ei nō spēalit ad
vnu sicut ī pūbijs. sed ad vniūsores gūalit. q̃si
ad totam sionē et ecclīaz dirigat. Tercūm
sirasiri id ē cantica cātorū qđ ē quasi epitha-
lammū id ē carmē nuptiale xpi et ecclīe
In pūbijs pūulū docet. et quasi de officijs
Sentētiās **I**nfinitas erudit. Unde et ad filiū eius cēbro
sermo īpetit. In ecclesiaste vērō mature
virū etatis īstituit ne quicq; ī mūdi rebus
putet ēē ppetuū. sed caduca et breuiā oīa q̃
cernimur. Ad extremū iā īsumatū virū
et calcato sēlo pparatū ī canticis cātorū spōsi
iūgit amplexibus. Hanc pōt ab hō ordine
doctrīaz et philosophi suos erudiūt sectato-
res. ut pīmū ethica doceāt. deinde phisica
itēptent. et quē ī hīs pfeasse pspexerit
ad theologia usq; pducāt. Daniel inter
pūbas apud hebreos nō habet. sed inter
agiographos. Nūc scdm lxx itēptes catholica

ecclia nō legit. eo qd' multū a ueritate d'scor
 det **Daniel** maxie & **hesodas** pph'a. & **una**
 p'o **ihceremie** hebraicis quidē lris sed chaldaico
 quidē smoe & scriptis sūt **Job** quoq; cū arabica
 ligūa plurimā habz & mūionē **Daniel** apud
 hebreos n' susāne habz hystoria. n' p'mmū trū
 pueroz. n' belis & racōisq; fabulas **Paraly**
 pomēnon grece dī qd' nos p'tmissorū vel
 reliquorū dicē possum'. qz q' lege ut i' g'm
 libris uel omīssa. ut nō plene elata sūt.
 i' istobrem' & ac sūmā explīcā' **Hic** hebraice
 dī **dabreiamyn** qd' i' p'tatur l'ba dīez. qd'
 significans cronicon totā i'dine scripture
 possum' appellare **Liber** esdre unus ē i' quo
 eiusdē esdre neemieq; sermōes sub uno volu
 mīe tūnet' **Secūdo** **Lera** ac **Quartus** apo
 crifi sūt **Liber** qui sapia salomōis i' scribit'.
 ideo sapia uocatur. qz i' eo xpi aduētus. qm
 ē sapia p'ns & passio eius euident' exp'mit'
Liber ihū filij sirach ideo ecclesiasticus dicit'
 qd' de totius ecclie disciplina i' ligiofesa i' sa
 nois magna cura et roē ē editus **De hys**
 duobus dīat **Iheronim** **I** **Perē** paramētos
 ihū filij sirach lib' & aliud pseudographus
 qui sapia salomōis i' scribitur **Quorū** p'ore
 hebraice repperi nō ecclesiasticū ut apud l'cos.
 sed pabolos p'notatū **Qui** uicti erant ecclie
 siastes & cantica canticoz ut silitudine salo
 monis nō solū librorū nūo. sed eā materiaz

gr̃e coequaret. Sedus apud hebreos nusquam
ē. q̃z ip̃e stilus gr̃cū eloquētiā ĩdolet. et nō
nulli scriptorū veterū hūc ēē iudei filiois
affirmāt. Sicut g̃ iudith et tobie et machabeorū
libros legit quidē ecclia. sed mē canonicas
scripturas nō rapit. sic et si duo volūa legat
ad edificatiōe plebis. nō ad auctoritatē ec
clesiasticorū dogmatū affirmādā. Quidē g̃
xxii elemēta sūt p̃ q̃ hebraice scribim̃. oē qd̃
loquim̃ et eorū iūis vox hūana ap̃hendit.
ita xxii volūa supputāt. quibz q̃ lris et
exordijs ĩ dei docēna. tenera adhuc et lactes
viri iusti erudiat. ifanciā. Quidā historā
ruth et lamentatiōes iheremie seorsū p̃ se inter
agriographa ap̃utātes. et hos duos p̃cedēbz
xx duobz addātes xxiiii veteris legis libros
mūant sub figura et nūo xxiiii sanctorū qui
ĩ apocalypsi agnū adorāt. *De nouo testa.*

Sicut oīs scriptura veteris *mento*
testamēti large lex appellari p̃t.
spēalē tñ quinqz libri moysi lex dicit.
ita g̃naliter nomī testamētū totū ewāgelii
dici p̃t. sed tñ illa quattuor volūa mathei.
marce luce iohis ĩ quibus f̃m et d̃cā salua
tōis plane explicant ewāgelii nūcipari
meruerūt. Ewāgelii it̃p̃rat bonū nūciū.
q̃z et̃na bona p̃mittit. nō terrenā felicitatē
ut veteris testamētū sedm̃ leam

De canonibus ewāgeliorū

Anones ewangeliorum canonem Valerianus
 dicit per legem cogitavit quem postea eu-
 sebius cesariensis secutus plene expo-
 suit. Qui ideo facti sunt ut per eos iniret et scire
 possim. In quibus reliquorum ewangelistarum similia
 aut propria dixerunt. Sunt autem nunc decem quorum
 per istos nuncios. In quibus Iquattuor eadem dixe-
 runt. **M**attheus **M**arcus **L**ucas **J**ohannes. **S**ed
 in quibus tres. **M**attheus **L**ucas **M**arcus.
Tercius in quibus tres. **M**attheus **L**ucas **J**ohannes
Quartus in quibus tres. **M**attheus **M**arcus
Johannes. **Q**uintus in quibus duo. **M**attheus **L**ucas
Sextus in quibus duo. **M**attheus **M**arcus
Septimus in quibus duo. **M**attheus **J**ohannes
Octavus in quibus duo. **L**ucas **M**arcus. **N**on
 in quibus duo. **L**ucas **J**ohannes. **D**ecimus in quibus
 singuli eorum propria quedam dixerunt. Quorum
 expositio ista est. Per singulos enim ewangelis-
 tas nunc quidam capitalis affixus adiacet
 quibus nunc subdita est area quedam in primo no-
 tata. quae indicat in quoto canone positus sit nunc
 scilicet subiecta est area. Verbi gratia. Si est area in
 primo canone per. **S**i sedat sedo. **S**i etiam iterum
 et sic per ordinem usque ad decimum pervenies. **E**t igitur
 apud quolibet ewangelio placuit scire qui
 reliquorum ewangelistarum filia dixerit. assumes
 adiacentem nunc capitulum et requires ipsum nunc
 in suo canone quem indicat ibique invenies qui et
 quid dixerit. et ita demum in corpore inquisita loca

q ex ipis nūis idicant p singula ewagelia de
eis dixisse in eis *De canombus isiliorū*

Quoniam autē gē lēe rēgula mīapante
Regula autē dēa qd recte dūat n' aliqn
aliorum trahat Alij dixerūt dicta
rēgulā vel qd regat. vl' qd nomīa recte pūedi
pbeāt. l' qd distortū pūūq; quid corrīgat
Canones autē gēralit' isiliorū a tēpib' istan-
tini ceperūt In pcedētib' nāq; amō pscat
cōde feruēt. doctōrū plebū mīmē dāba pūū
mde xpīamitas ī diūsis heresib' sassa est.
q nō erat licēcia epīs ī vniū dferre mēre.
nisi ī tēpē sup'dā īmpatoris Ipē em dedit
facilitatē xpīanis libere agregari Sub h' eā
scī pēs ī isilio niceno de oī orbē terraz pūē-
entes iuxta fidē ewāgelicā r aplicā scdm
post aplos sūmbalū tradiderūt

Quattuor eē principales synodos

Post cetera autē isilia quattuor eē venera-
biles synodos q totā pīapalit' fidē plectrā
qsi quattuor ewāgelia velud totidē padisi-
flūia Harū pīma nīcēna synodus ēē xpīn
epōrū istātinō augustō ip ante pācta ēē
In qua arriane pfidie idēpnata blasphemīa.
quā de īequalitate scē tēnitatis idē arrius
asserēbat. isubstācialē deo pī filiū deū
eadē synodus p sūmbalū diffīniūt Scdā
synodus centū quīquagīta pīm sub theodo-
sio semore istātanopoli agregata est Que

macedoniū sūm spm negante deū ēē adēpnas
 substātiālē p̄rī & filio spm sūm demonstrant.
 dās symbali form q̄ tota gr̄oz & latinorū
 cōfessio. i. ecclesijs p̄dicat **Tercia synodus**
 ephesina p̄ma dūctorū ep̄oz. sub iuniorē
 theodosio augusta edita ē. **Huc nestoriū**
 duas p̄sonas asserēte iusto anathemate
 adēpnauit. oñdēs & duas nās & vnā dñi
 ih̄u xp̄i p̄sonā **Quarta synodus caladone**
 sis. sextorū triginta sacerdotū sub marcia
 no p̄ncipe h̄ita ē. In q̄ eulhianū istatino
 politanū abbatē. vbi dei & carnis vnā
 naturā p̄nūciatē & ei dēfensorē dyoscorū
 quēdā alexandrīnū ep̄m. & xp̄m rursū nesto
 riū cū aliquis hereticū vnā p̄rīm sūmā p̄dāp
 nauit. p̄dicatō eadē synodus xp̄m deū sic
 natū de v̄gīe. ut i eo substāciā et diuine &
 hūane s̄tēciā nāe **Hec quatuor p̄ncipales**
 synodi sūt. fidei doctrinā plenissimē p̄dicantes
Sed si q̄ sūt filia q̄ sūt p̄rēs sp̄s dei plen
 sanxerūt p̄ istarū quatuor auctoritatē. dī
 manēt stabilita vigore. quorū gesta i hoc
 ope itine adita **Synodū aut ex gr̄o it̄p̄tū**
 dīat conuēntū ut cetū **Cōsily v̄bō nomē**
 tractū ex more romano **Expe enī quo cause**
 agebant. iueiebāt oēs i vnū. & mū q̄ itē
 noē tractabāt **Vnde i filiū a mū it̄p̄tōe**
 dān quasi i filiū **Nā alia oculorū sūt. vnde**
 i filiū. i filiū dī l̄ trā t̄f̄sēntē **Cetero**

vero unicus ē. ut aggregatio a coeundo id ē
uniciendo in unū Unde unctus qd ibi omēs
unēunt. sicut cetus ut silū a societate
multorū in unū *Ep̄la grece missa it̄ptatur*
latine Ep̄le canonice id ē regulares q̄ etiam
dicuntur catholice id ē universales. qz nō vni
pp̄lo t̄m vbi civitati sed vniūsis gētibz gr̄a
liter scripte sunt De actibus Apostolorum

Actus ap̄lōz p̄mordia
fidei xp̄iane in gentibus et nascentis
ecclie historiam digerūt. et ap̄lōrū gesta
narrant. unde et actus ap̄lōrū vocantur

Apocalypsis ex *De apocalypsi*
greco in latinū inuolutio it̄ptatur
Iuxta qd ip̄e ioh̄es dicit Apocalypsis ih̄u
xp̄i. quā dedit illi deus palam facere
in bibliothecam fecerunt

Aliud nos pamphilius m̄r an
notat eusebius cesariensis scrip
sit. p̄sistractū in sacre bibliothecae
studio adaequare intendit. Hic em̄ in biblio
theca sua p̄pe. xxx milia voluminū ha
buit Jeronim̄ quoqz atqz genadius
ecclesiasticos scriptores toto orbe q̄rentes
ordine p̄seant sunt. eozqz studia in uno
volūis idiota p̄phenderūt De nr̄is ori
gones apud grecos in scripturaz labore
tam grecos quā latinos opm suozū
nūo superauit Deniqz Jeronim̄ sex milia

librorū eius se legisse facit. **M**orū tū om̄i stu-
 dia augustin⁹ i genio ut scā sua uicāt. Nā tanta
 scripsit ut diebus ac noctib⁹ nō solū scribere
 libros erāt quisquā sed nō legē octurzat. **C**arp-
 serūt ⁊ alij catholici viri multa ⁊ insignia opa
Athanasius alexandrīn⁹ ep̄s **N**olari⁹ **I**p̄idean⁹
 es̄is ep̄s **B**asili⁹ **C**apodocen⁹ ep̄s **G**regori⁹
 theologus **G**regori⁹ **N**azāzen⁹ **A**mbrosius
 mediolanēsis ep̄s **T**heophilus alexandrie
 ep̄s **I**ohēs constantinopolitan⁹ ep̄s **C**irillus alexā-
 drin⁹ **I**eo papa **P**roculus **V**idorius spalēsis
Seda **C**yprian⁹ **I**nir⁹ ⁊ carthaginēsis ep̄s
Jheronim⁹ **P**resbit⁹ **P**rosper **O**rigenes cui⁹
 scripta nō oīno i fuitat. nō p̄ oīa i ap̄t ecclia
Orosius **S**edul⁹ **P**rudēci⁹ **I**uuenius **A**trator
 ⁊ **R**ufin⁹ **I**n multos libros edidit. ⁊ i p̄tatis
 quas dā scripturas **S**ed quō bñs **J**heronim⁹
 i aliquib⁹ lēu de arbitrij libtate notauit. illa
 sentire debem⁹ q̄ ille **I** Chelasius eā fecit
 libros quib⁹ adūsus nestoriū ⁊ eutychen ⁊ tra-
 ctatus i modū ambrosij **I**tem duos libros tra-
 ctatū **Q**uāt eā sac̄amētōz p̄fatiōes. et
 orōes. **E**t eplās fidei **D**ionysius ariopa-
 gita ep̄s ordinat⁹ eliorichiorū multa i genij
 sui volūa reliquit **I**tem eusebij cesariēsis aro-
 mica. atq̄ eiusdē historie ecclesiastice libros.
 quāuis i p̄mo narraōis sue libro tēpuerit.
 ⁊ p̄t laudib⁹ atq̄ exausaōis sue origēis
 sasmatia unū scripserūt libnū. p̄p̄t i ⁊ tū

ſingularē noticiā que ad iſtructionē p̄tinē
uſq̄uaq̄ iſtat ecclia Caſſiodorus q̄ q̄m
explanacōe pſalmoz ſatis vtile opus ſcripſit
Sūt adhuc alij quoz notitacō **due ſunt**

Ub noīe petri apli **apocriſa**.
qđ appellat ſc̄a clemētis. libri vñ apoc.
Actus noīe andree apo. Actus noīe
thome apoc. Ewāgelia noīe thadei apoc.
Ewāgelia noīe barnaba apoc. Ewāgelia
noīe thome apoc. Ewā. noīe andree apli
apoc. Ewā. q̄ falſauit lucian apo. Ewā.
q̄ falſauit iā apo. Lib de iſc̄a ſaluatoris
apoc. Lib de natitate ſaluatoris apoc. Lib de
ſc̄a maria ul' de obſetricē ſaluatoris apoc.
Lib q̄ voc̄ pastoris apo. Libri oēs qđ fecit
lenci q̄ dyaboli diſapul apo. Lib q̄ appellat
ſūdamētū apoc. Lib q̄ voc̄ theaur apo.
Lib q̄ de filiab ade ul' geneſis apoc. Et time
trū de decē vgilianis p̄paginātū vñ ſub apo.
Lib q̄ appellat actus teclē p̄ pauli apo. Liber
q̄ appellat nepotis apo. Lib p̄uioz ab here
ticis ſcriptis. i ſc̄a ſixti noīe ſignatus apoc.
Reuelacō q̄ appellat pauli apo. Reuelacō
q̄ appellat thome apoc. Reuelacō q̄ vocat
ſtephani apoc. Lib q̄ vocat tūſtus ſc̄e marie
apoc. Lib q̄ appellat p̄ina adā apoc. Liber
dragice noīe gūgatis qui p̄m ip̄ d̄ilimū ai
dracone ab hereticis p̄gnatſe p̄hibet apoc.
Lib q̄ appellat tēſtamētū iob apoc. Lib qm

pma origenis apoc. **L**ib q̄ appellat pma ap̄am apo.
 Lib q̄ appellat rānie r mābre apo. **L**ib q̄ appellat
 sors aploz apo. **L**ib lusan apo. **L**ib canonū aploz
 apo. **L**iber physiolog apoc. q̄ ab hereticis scri
 ptus r bti ambrosij nōie p̄signatus fuit **H**istoria
 eusebij p̄aphili apo. **O**puscula iustitini siue
 affricani apoc. **O**puscula postulammiani et
 galli apo. **O**p̄cula mōtami priscille r maxi
 mille apo. **O**p̄cula faustini manichei apoc.
Op̄cula alij q̄ dementē alexandri apo. **O**p̄cula
 cassiani p̄bri galliar apo. **O**p̄cula p̄ctatūes
 apo. **O**p̄cula fausti remēsensis galliarū apoc.
Op̄cula frumentij apoc. **S**plā ihu ad agabarū
 apo. **P**assio cūnti r **Q**ulite apo. **P**assio georgij
 apo. **S**cripta q̄ appellat salomōis r traditio apo.
Philacteria oīa q̄ nō ab āgelo ut illi s̄fingūt
 sed magis a demone scrip̄ sūt apo. **I**s r hys
 filia q̄ **S**ymō magus **N**icolaus **C**heritus
Marcion **B**asilides **E**lon **P**aul q̄ eā samosa
 ten **P**hyotin **S**onofus q̄ sili errore defecerūt
Mōtan q̄ cū suis obscenissimis seq̄ab **A**ppol
Imaris **V**alentin **S**ive māicheus **F**austus
Babelli **A**rri **M**acedoni **E**unomi **M**ouatq
Sabaci **K**alixtus **D**onatus **E**ustadi **M**ubian
Pelagius **J**ulian **I**acōsis **M**aximian **P**ris
Callian **A**b hyspania **L**apedius **D**ioscorus
Euthia **P**etr **I**rali **P**etr **I**c q̄b **I**un **A**lexā
 duā alij anethochia maculauit **A**chacius
 iustanopo. cū s̄ sortib **I** suis. n̄ nō eā oēs

hereses quas ipsi eorumque discipuli siue sectinariae
docuerunt et scripserunt. quorum nomina minime retinemus.
non solum in pudrata verum etiam ab omni catholica et
romana ecclesia eliminata atque cum suis auctori-
bus auctoribusque sequentibus sub anathematis indissolubi-
li vinculo eternum fatemur esse damnata.

Etymologia quedam ad rationem pertinentium

Quod multorum librorum est librum volumine
Et dictus codex per translationem a codicibus
arborum. seu vitium quasi candex quod est
multitudine librorum quasi ramorum staneat. Volu-
mine dicitur a voluendo. Liber est interior cortex arboris
in quo antiqui ante usum carte vel membranarum scribere
solebant. unde etiam scriptores libenarios vocabantur.
Unde dicitur est librum volumine. Sceda est diminutivum
est scedula gratia nomen est. Unde sceda proprie quod adhuc
emendat. quia necdum in libro redactum est. Cartarum
usus primum apud iniquissimam civitatem egypti inuentus
est. Deinde autem carta quod carpti papirij tegimine
decerptum glutina et sic carta fiat. Cuius
gratia plura sunt. Pergamentum dicitur a pergamis ubi
invenitur. Dicitur etiam membrana quia ex membris
pecorum detrahuntur. Fiebant etiam membrana primum
lutei coloris. postea candida membrana rome
inventa sunt. Omelia dicitur quasi sermo popularis sicut
ubi ubi fit ad populum. Tractatus autem est voluminis
rei multiplex expositio. Dialoqus est collatio
duorum vel plurimorum quasi latini sermone dicitur.
Sermo autem datus est quia fertur in utroque

Cometa autem dicitur quasi a cometor vel a comisor
Sunt enim interpretaciones ut metaria iuris vel
emagelij Vel secundum quosdam meteta appellata sunt
gentilium librorum exposiciones aut diuinorum
Sola greca est et interpretatur lingua. quia quodammodo
loquitur significacione subiecte dationis Hanc
adhibui dicunt philosophi quia vocem de cuius re
quiritur non singulari verbo designat Verbi
gratia ut scire et tacere

*Incipit Liber quintus de quibusdam scripturis pro
prietatibus et modo legendi*

Non debet studiosus esse onerosus
quodam varie multiplicatque nunc
et ordine vocabulorum diuinorum
librorum tractam. quia sepe accidit
ut huiusmodi ignota magnarum
et utilium notiarum obscurerentur
Quapropter semel se expediat lector ut hijs quasi
quibusdam clausulis prima fronte seratis libere
gressu possit deinde propositum iter currere. ne in
singulis libris noua quere rudimenta oporteat
His igitur expeditis deinceps cetera que ad propositum
topus videre vale videbunt tractabimus

De tripla intelligentia

Primo omnino sciendum est quod diuina scriptura
tripliciter habet modum intelligendi. id est
historia. allegoria tropologiam
Hanc non omnia que in diuino scriptura eloquio ad hanc

torquēda sūt itē p̄taoēs. ut singula historia al-
legoria tropologia sit. tunc credant. qd si i
multis assignari possit igne. ubiq; tñ obseruā
aut difficile ē aut i possibile. Sicut em̄ i artihis
i hōmōi orgāis musicis nō qdā oīa q̄ tangū
aliqd i sonāt canorū sed tñ corde. cetera tñ i
toto cythare corpe ideo facti sūt. ut eēt ubi nec
terēt. i quo tēderē. illa q̄ ad cantilene sua
uitatē modulatur. i ē artifex. ita i diuinis elo
quijs qdā pōita sūt q̄ tñ spiritalit̄ itelligi vo
lūt. qdā vō morū grauitatē deseruiūt. qdā
etiā scdm simpliciē sensū historie dca sunt. nō
nulla autē que i historie i allegorie i tropo
lice uēient exponi pnt. Unde nō amirabili
oīs diuina scriptura ita p̄ dei sapiām uēient
suis p̄tibz aptata ē atq; disposita ut q̄qd
i ea stinet aut vix cordarū spūal̄ itelligēcie
suauitate i sonet. aut p̄ historie seriē i lre soli
ditatē misterior dca sparsim pōita. stinens
i q̄si i unū i nectēs ad modū ligni i caui sup
extensas cordas simul copulet eazq; sonū cā
piēs i se dulcorē auribus i serāt. quē nō solū
corda edidit sed i lignū modulo corpiis sui
formauit. Sic i mel i fauo grauius i quicqd
maiori exercitio q̄rit. maiori etiā desiderio
iueit. S̄porter q̄ sic diuinā tractari scripturā.
ut n̄ ubiq; historia n̄ ubiq; allegoria n̄ ubi
q̄ram i tropologia. sed singula i locis ^{suis} p̄ ut cō
postulat i petent assignare. Bepe tñ vna

eadem lea oia simul inueniunt. sicut historie
 ueritas et mystica aliqd per allegoria insinuet. et
 quid agendum sit per tropologia demostret.

Quod res etiam significant in diuina scriptura

Sicdum etiam qd in dno eloquio non tantum uerba
 sed res etiam significantes sunt. qd modus
 non adeo in alijs scripturis inueni solet
 philosophus sola uocum nouit significatione
 sed excellens est valde et significatio quam uocat.
 qd hanc usus instituit illam natura dictauit
 Hec hominis uox est. illa dei ad homines Hec plura
 operit. illa creata subsistit. uox tenuis est nota
 sensum. res diuine rei est simulacrum Quod
 sonus oris qui sit subsistere incipit et desinit
 ad uocem. ad uocem mens est. h^o ois spaciū ad
 quod ad eternitatem Ratio mentis intrinsecū ubi est
 quod sono uocis id est uerbo extrinsecū manifestat.
 et diuina sapientia quā de corde suo per eructauit
 inuisibilis. per creaturas et in creaturis agnos
 citur Ex quo nimirum colligitur quā profunda in
 diuino eloquio requirēda sit intelligētia.
 ubi per uocem ad intellectum. per intellectum ad rem. per rem
 ad uocem. per uocem peruenit ad ueritatem Quod
 dum quidā minus docti non considerant. nullā in
 eis est subtilitatem estimant ubi exerceri
 possint ingenia et ob h^o ad philosophorum scripturas
 se transferunt. qd perfecto nil aliud ibi capiunt
 nisi solā lre superficie. ueritate ueritatis ignorantes
 Quod autem res significantes sunt requirant

eloquia breui quodā & māifesto exēplo demō-
strabim⁹. **¶** Dicit scriptura **Vigilate** qz adūsari⁹
v⁹ dyabol⁹ tāquā leo rugiēs cūit. **Hic** si dixe-
rim⁹ leonē significāc dyabolū nō vocē. sed cō-
telligere debem⁹. **¶** Si enī hec due voces id ē
dyabolus & leo unā & eādē rē significāt icō-
petēs ē silitudo eiusdē rē ad scpāz. **¶** Restat g⁹
ut h⁹ vox leo aual ipm significet. aīal vero
ipm dyabolū. & cetera oīa ad hūc modū acci-
piēda sūt. ut cū dicim⁹ ouē vitulū lapidē
serpentē & alia hui⁹ modi xpm significare

De septem regulis

¶ ^{attendendū} **¶** Illud quoqz diligēt⁹ aduertendū quod septē ēē
it ceteras regulas locutionū scāz scripturaz
qdā sapientes dixerūt. **¶** Prima regula de dño et
ei⁹ corpe q de vno aut ad vnū loq⁹. atqz i vna
p̄sona nō cap⁹ mō corp⁹ ond⁹. sicut ysaias
dicit **¶** Induit me dñs vestimēto salutari q̄si
sponsū decoratū corona & q̄si spōsā ornata
monilib⁹. **¶** **¶** In vna enī p̄sona duplici vo-
cabulo notata. & cap⁹ id ē spōsū & corp⁹ id ē
spōsā māifestauit. **¶** **¶** Prinde nōndū ē i scrip-
turis qñ spēalit cap⁹ scribit⁹. qñ & cap⁹ & corp⁹.
aut qñ ex vtroqz trāseat ad vtrūqz. aut ab altero
ad alterū. sicut qd capiti qd corpi iueiat
prudēs leōi iueiat. **¶** **¶** Secūda regula de corpe dñi
vco & p̄mixto. nā vidē⁹ qdā iueire vni p̄soē.
qd tñ nō ē vni⁹. **¶** **¶** **Puer me⁹ es tu isrl.** ecce
deleui ut nubē iniquitatē tuā. & sic nebula

p̄ca tua. Inuertere ad me ⁊ v̄dīmā te h̄o ad v̄m
 nō igrūt. **Nā** altera p̄s ē cū p̄ca delect. et
 nā dīat me Ies tu. ⁊ altera cū dīcīt ⁊ uertē
 ad me ⁊ v̄dīmā te ȳo ad v̄m nō igrūt qui
 si uertant p̄ca eoz delect. **P**er h̄ac em̄
 r̄gulā sic ad oēs loquit̄ scriptura ut ⁊ boni
 ⁊ darguā cū mal. ⁊ mali laudē p̄ bono
Sed quid ad quē ptineat. q̄ p̄ndet legem dis-
 cet. **T**ercia r̄gula ē de l̄ra ⁊ spū id ē de lege
 ⁊ gr̄a lege p̄ quā p̄cepta faciēda amonēt
Gr̄a p̄ quā ut opemur uiuam. **Nā** qd' leg
 nō t̄n historialiter sed etiā spūaliter itelligēda
 sit. Namq; ⁊ historialiter oportet fidē tenere.
 et spūaliter legē itelligere. **Q**uarta r̄gula ē
 de sp̄e ⁊ de ḡne p̄ quā p̄ toto p̄s ⁊ totū pro-
 pte accipit̄. ueluti si v̄m pplō uel ciuitatē
 loq̄t̄ deus. ⁊ t̄n itelligatur deus om̄e
 dīge mūdū. **Nā** licet adīsus v̄nā ciuitatē
 babilomā p̄ ysaia p̄ph̄am dñs immet̄ t̄n
 dū tra eā loquit̄ trāsīt ad genus de sp̄e. et
 iugrat tra totū mūdū sermone. **C**erte si nō
 dīat adīsus orbē v̄mūsum. nō addet infra
 ḡnālē ⁊ dispergā oēm̄ trā ⁊ uisitato super orbem
 mala ⁊ cetera q̄ sequū̄ ad iternationē mūdī
 p̄nēcia. **H**ic ⁊ adīgat̄. **H**oc ē silū qd' cogi-
 tauit sup̄ oēm̄ trā ⁊ hec ē man⁹ extensa sup̄
 omēs gentes. **I**tem postquā sub p̄sona babilōis
 arguit v̄mūsum mūdū. rursus ad
 eandē quasi de ḡne ad sp̄em r̄uertit̄ dīcēs.

que eadē ciuitati specialit' intrerūt. **E**cce ego sus-
citabo sup' eos medos. **N**ā regnāte balthasar
a mediis obtenta ē babilonia. **S**ic ex p'sona
vni' egypti totū vult itelligē mūdū dīcēdo
et dīcēdo facia' egyptios adūsus egyptios
regnū adūsus regnū. cū egyptus nō multa
regna. sed vnu' habuisse describat'. **E**ntia ē
regula de t'pib' p' quā aut p's maria t'pis
p' mīorē p'tē t'ouat'. Aut p's mīma t'pē per
maiorē p'tē itelligit'. **S**ic ē de t'duo d'ntē sepul-
ture. dū n' tribus diebus pleis ac noctibus
iacuerit ī sepulchro. sed tū a p'te totū n' dū
itelligit'. **V**el sicut illud qd' quadringēto annis
p'dixit deus filios isrl' ī egypto seruītuos et
sic moe egressuros. **E**ū tū dīcēte ioseph
egyptio dīcātī sūt. **N**ec scātī p' quadringētos
ānos egressi sūt. ut fuit ī p'missū sed qd' n'
gentio triginta annis pactis ab egypto trāsfe-
rūt r'cesserūt. **E**st et alia de t'pib' figura per
quā qdā q' futura sūt quasi iā gesta narrā.
ut ē illud foderūt man' meas et pedes
meos. et dīmīauerūt oīa ossa mea. et dīmī-
serūt sibi vestimēta mea. et hys silia ī quib'
futura quasi iā fca dīcāt'. **S**ed aut q' adhuc
faciēda sūt. tamquā fca narrāt'. **E**ntia
ea que nob' futura sūt apud dei et'ntatē
iā fca sūt. **E**ntippe qm' aliquid faciēdū
p'nūciat'. sed ī nos dīcāt'. qm' v'ō q' futura
sūt iā fca dīcāt' sed ī dei et'ntatē accipiedū.

sunt. apud quē iā oīa fca sūt q̄ futura sunt
Sexta r̄gula ē de recapitulacōe **Recapitula**^o
 est dū scriptura redit ad illud an̄ narracō iā
 trāsierat. sicut cū filios filioz noe p̄mēorass^o ^{Scriptura}
 dixit illos fuisse i līguis ⁊ gētib⁹ sine ⁊ tū
 postea quasi h^o eā i h^o ordie tpm r̄quirit^r
 erat iquit oīs ēra labij vnius ⁊ vox oībus
 una erat **Chō** g^o scdm suas gētes ⁊ scdm
 linguas erant. si una lingua oībus erat. nisi
 q̄ ad illud qd iā trāsierat i recapitulacō ē
 trāversa narracōis **Septima** r̄gula ē de dyabolo
 ⁊ corpore ei⁹ q̄ sepe dicit^r ipi i capite. q̄ suo
 magis ueniūt corpi **Sepe** uident^r ei⁹ dca^o ^{no}
 mēbroz. ⁊ nō nisi capiti agnūt **Ex** nōie quippe
 corpus itelligit^r cap^o ut ē illud i ewā^o de ztra
 nys tritico admixtis dicente dñō **Inimicus**
 homo h^o fecit. hōiem ipm dyabolū vocans.
 ⁊ nōie corpus cap^o designat **Item** ex nōie ca
 pitis significat^r corp⁹ sic i ewā^o dicit^r duodecī
 vos elegi ⁊ vn⁹ lex vob⁹ dyabol⁹ ē. iudā vnq̄
 idicās qui dyabolū corp⁹ sūt **Apostota** quippe
 angelus ē caput oīiū quoz ⁊ hui⁹ i capite
 corp⁹ sūt oēs nq̄ **Sicq̄** cū mēbris suis vn⁹
 ē. ut sepe qd corpi ei⁹ dicit^r ad eū pot^r i^rferat^r.
 rursū qd illi ad mēbra itoz ipi i^rderuunt^r.
Sicut i ysaia ubi cū i^rtra babiloniā h^o ē i^rfu
 sione id ē i^rtra dyabolū corp⁹ mltā dixisset.
 sermo pphetiq⁹ rursus ad corpus cap^o id ē ad
 dyabolū oraculi smāz deriuat dicens

Quo credisti de celo luaser. qui mane orie-
baris *Quid studium impediatur*

Postquam certam materiam lōri demo-
stravi & descripsi. & eas scrip-
turas q̄ ad diuinā papue p̄tinc-
tione sue nōibus assignādo detinēuim
osequēs ēē viderēt ut & de mō & ordine legēdi
aliquid dicam. quatin⁹ lex hys q̄ dca sunt.
agnoscat. cui rei studium ipendē debeat. ex
hys vco q̄ dicēda sūt eiusdē studiū sui modū
& rōem accipiat. Quia vco facilius q̄
agendū sit itelligim⁹ si p̄ri⁹ quid nō sit fa-
ciendū ignouerim⁹. itruēdus ē p̄mū qd
cauere debeat. ac deinde iformādus qualiter
ea q̄ agēda sūt p̄ficiat. dicēdū q̄ quid sit qd
extirba discētiū quoz multa & igemio
pollet. & viget exeratio. tam parua et
mirabiles inuēiant⁹ quib⁹ ad scām p̄uēire
figat. & ut de ill⁹ taceā qui nālī sūt ebetē
& tardi ad itelligēdū hō maxie mouet & dig-
mū q̄stio videt⁹ unde hō accidat. qd duo parī
igemio & equali studio unū lōm itēdat. nō
in sili effectū eius itelligēciā osequatur
Alter cito penetrat cito qd q̄rit app̄hendit.
alter diu laborat & parū p̄ficiat Sed sciēdū
qd i quolibet negotio duo sunt nctia. opus
videlicet & rō op̄is. q̄ ita sibi anexa sunt.
ut alterz sine altero aut inutile sit aut nim⁹
efficax Verū p̄mū melior ut dicā p̄uēciā

i tanta

ē fortunūdie. q̄r 2 pōdera aliqn̄ q̄ virib⁹ mouē nō
 possum⁹. arte leuam⁹. Sic mirū ē iōi studio q̄
 sine discreciōe opat⁹. laborat quidē sed nō p̄ficiat.
 2 q̄si aerē verberas dures i vētū fundit. Aspicit
 duos p̄t siluā trāsēntes. 2 hūc quidē p̄ deuā
 laborantē. illū vērō recti itineris legentē spēdia
 pari mō cursū tendit sed nō eque p̄ueniunt.
 Quid autē scripturā dixim⁹. nisi siluā. can⁹
 smas quasi fructus quosdā dilassios legendo
 carpin⁹. tractando ruminam⁹. Cui gō itāta
 mulatūdie librorū legēdi modū 2 ordinē nō
 custodit quasi i densitate saltus oberzas tra
 mite recti itineris p̄dit. Aut dī sp̄ discētes
 nūquā ad scāz p̄uenientes. Tantiū em̄ valet
 discreciō ut sine ip̄a 2 oē oīū turpe sit 2 labor
 inutil⁹. Ut autē vniūsalit̄ 2 plectamur tria sūt
 q̄p̄apue studiis legēti sūt nāia obesse
 solent. Negligēcia imprudēcia fortuna. Neg
 ligēcia ē q̄n ea q̄ discēda sūt. v̄l prorsus
 p̄mittim⁹. v̄l n̄m⁹ 2 studiose discim⁹. Impru
 dēcia ē q̄n 2 grūi ordinē 2 modū i hys que
 discim⁹ nō seruam⁹. Fortuna ē i cūctū sine
 casu nāliter atigēt. q̄n paup̄tate v̄l infir
 mitate v̄l nālī tarditate. sūt eā doctorū
 varitate. Quia ai aut nō inueniunt q̄m doceāt.
 aut q̄ bñ doceant. a p̄posito n̄ro itrahimur.
 In hys autē tribus de p̄mo quidē id ē negligē
 cia laoz amonēdus ē. De scō vērō id ē imprudē
 cia amonēd⁹ ē. De t̄cio autē id ē fortuna aduūadus ē.

Quid sit fructus diuine lectionis

Quisque ad diuinā lēonē eruditus
accesserit. p̄mū qual' sit fructus eius
agnoscat. Nichil em̄ sine cā appeti ddr̄.
n̄ desideria trahit qd' utilitatē nō p̄mittit.
Hem̄ ē diuine lēonis fructus. qz mentē bl'
sciām erudit. bl' moribus ornat. docet qd' scīe
delectat & quod imitari expediat. Quorū alter
id ē scīa magis ad historīā & allegoriā. alter
id ē instructio morū ad tropologiā magis res-
piciat. Oīs diuina scriptura r̄fert̄ ad hunc
finē. Hanc quāuis magis expediat ēē iustū
quā sapiētē. scio t̄m plures ī studio sacri eloqui
sciām appetē quā p̄uitē. Ego aut̄ puto qm̄
neutrū ipso & utrūq; nām & laudabile ēē
sentio. quid aut̄q; itētiōi p̄petat paucis absol-
uā & p̄mū de eo qd' moralitatis grām amplec-
tit̄ expediam. *Quo legenda sit scriptura
ad correctionē morum?*

Qui v̄tutū noticiā & for̄m v̄nēdi ī sac'
q̄rit de q̄o hos libros magis legē debz.
qui hui' mūdi itēptū suadēt & ann'
ad amorē iditoris sui attendūt. Ecce qz v̄nēdi
trānitē docet. q̄lit v̄tutes acq̄ri & via de-
clīnari p̄nt̄ oñdūt. p̄mū em̄ q̄rite v̄gnū
dei & iusticiā ei'. Et q̄si dicat. Et celestis p̄rē
gaudia desiderate. & quib' iusticię meīs ad
ea p̄ueiat̄ solet̄ īquirite. Utrūq; bonū utrūq;
netm̄ amate & q̄rite. Si amor ē. oīosus ēē

nō p̄t puenire desideratis. **D**iscat quo pueniat
 quo tendat. **N**ec vērō scā duob⁹ modis opat⁹.
 videlicet exēplo ⁊ doctrina. qm̄ eorū dē ad dīsa
 plmā nr̄az p̄nēcia dīscim⁹. **I**nter q̄ b̄ssimī
 ḡgorij scripta singulatim amplexāda estimo.
 Quē q̄ p̄ ceteris mī dulcia ⁊ cēne vite amore
 plena sūt visa silenāo nolui p̄terire.

Oportet autē ut qui hanc ingressus fuerit via
 i libris quos legit nō solū colore dictaminis.
 sed b̄ntū emulacōe dīscat p̄uocari. **U**t cū nō
 tam vborū pompositas. aut dīnatio. quā
 v̄ritatis pulchritudo delectet. **E**ciat etiā ad p̄p̄i
 tū suū nō decere ut iam raptus desiderio scā
 obscuras ⁊ p̄funde itelligēcie scripturas exā
 rat. i. quibus magis occupet̄ aīn. **I**quā edifice.
 ne sic cū sola lāo teneat. ut a bono ope vacare
 p̄pellat. **C**riāno p̄lō lāo exhortatio debet ēē
 nō occupatio ⁊ bona desideria pascere nō
 necare. **R**elatiū m̄ aliqui memini de quodā
 sano p̄babilis vite viro. q̄ tanto scāz scrip
 turaz amore flagrabat ut eis dīminū īpen
 deret studiū. **C**ūq̄ i dies crescente scā cresceret
 ⁊ desiderū ei⁹. cepit tandē scā sapia ⁊ elatus.
 īprudentē scriptis simpliciorib⁹ scripturis.
 p̄fida queq̄ ⁊ obscura rimari. atq̄ enigma
 tib⁹ p̄phaz enodādis ⁊ mīstias sacramentoz
 it̄lectib⁹ vehemēt⁹ insistē. **S**ed mēs hūana
 nō tm̄ sustinēs pondus. cepit mor ⁊ rei mag
 nitudinē ⁊ it̄eris assiduitate deficē. tātaq̄

huiusmodi occupatione occupandis animis insidi. ut non
solum in ab utilibus sed etiam necessariis actibus
cessaret. **V**erum si quidem in ierarum cunctis quae legem
ad edificandam vitam suam cepit. quia discretione
moderamine uti noluit easdem nunc occasione
erroris habebat. **S**ed misericordiae divinae
tandem per revelationem amonitus est ne amplius
harum scripturarum studio incuberet. sed secundum
primum vitam et minimum triumphos aliasque tales
simpliciter stilo dictatis frequentare insuesceret.
Ergo in brevi ad pristinum statum reductus tantam
internae quietis gratiam acceperat meruit ut vere
eo illam domini vocem impletam diceret qua ipse nostrum
laborem et dolorem considerans per nos consolari voluit
dicens **V**enite ad me omnes qui laboratis et onerati
estis. **E**go reficiam vos. **E**t demum inuenitis
requiem animabus vestris. **H**oc exemplum ideo apposui
ut ostendere eis qui in disciplina non tractant
sed vitam positam sunt non oportere laconem esse
fastidio sed oblectamento. **N**am et propheta non
novum inquit tractat suae negotiationem. **I**eremi
bo in potentiam domini. domine mirabor iustitiae tuae
solus deus docuisti me ex iuventute mea
Qui enim ad occupationem scripturarum et ita
dicam ad afflictionem spiritus legit. non philosophatur.
sed negotiatur. quia vix tam vehemens intentio.
vicio superbie careat potest. **Q**uid autem de lacone sim
plicis pauli dicam qui ante imple legem voluit.
quam discere qui nobis exemplo perfectus factus est

p̄t nō audtores neq̄ lōres legis. sed factores
 p̄t iustos ēē apud dēū Cōsiderādā p̄terea
 qđ lōr duob̄ mōtō aīo fastidiū īgerē solet. 4
 affligē sp̄m. 4 qualitate videbāt si obscurior
 fuerit. 4 quātante si p̄lixior extiterit. ī quo
 utraq̄ magis ut moderamēte oportet. ne qđ
 ad ēfectionē q̄sitū ē. sumat̄ ad suffocationē
 Sūt quī dīa legē volūt. noli stendē. sufficiat
 tibi. nichil tua itere an nō oēs libros legeris
 Infinitus ē nūc librorū. tu noli seq̄ īfinita
 Ubi finis nō ē. ēē r̄quies nō p̄t Ubi r̄quies
 nō ē. pax nulla ē. Ubi pax nō ē. deus h̄itare
 nō p̄t In pace īquit p̄ph̄a f̄uit ē loais eius.
 4 ī s̄ron h̄itao eius In s̄ron. sed ī pace s̄ron ēē
 oportet. sed nō p̄cā amittē Contemplantē
 4 occupari noli Noli auarus ēē ne forte sp̄
 egeas Audi salomōnē. audi sapiētē 4 discē
 prudēciā Fili mī īquit cōplūm h̄ys ne r̄q̄ras
 Facēdi plures libros nullus ē finis frequēs
 em meditatio carnis ē afflictio Ubi ē ergo
 finis Finē loquēdi oēs p̄t audiam
 Deū time 4 mādātā ei 4 obserua h̄ ē oīs
 homo *lectionem esse m̄p̄ientū opus*

Amo p̄ h̄ys q̄ sup̄ 1 perfectorum 2
N mēorāui estimer me lector diligē
 cā īp̄hendē. cū ego p̄oais diligētes
 lōres ad p̄p̄itū hortari itendā. 4 eos qui
 libet̄ discūt laude dignos oñdē Sed ibi loant̄
 sū erudit̄. nūc aut̄ erudiēdis. 4 doct̄nā

q̄ p̄cipuū ē discipulū ioh̄an̄is. illud studiū
v̄itū. istis mō iterū exercitiū lāonis p̄pōitū
ē. Sic tñ ut ne hī v̄tute careant. n̄ illi p̄orsus
lāonē omittāt. Nā sicut min̄ p̄uidū ē opus
q̄ nō p̄cedit lāo. et doctrīa min̄ p̄val̄ quā nō
sequit̄ bona op̄atio. Oportet aut̄ sūmope
et illos cauē ne forte ad ea q̄ r̄tro sūt aspiciāt.
et istos solari si vbi illi sūt q̄nq̄ p̄uere de
siderant. Vtrosq̄ ḡ exerceri et v̄trosq̄ p̄mo
ueri iueit. Nemo retro abeat. ascendē licet.
sed nō descendē. Si v̄s n̄dū ascendē potes.
sta i loco tuo. Liber a culpa nō ē. q̄ alienū usur
pat officiū. Si monachus es q̄d facis i turba?
Si amas silēciū aut te clamantib⁹ assidue it̄e
libet. Tu semp̄ ieiunias et fletib⁹ i sistē debes.
et philosophari q̄ris. **S**impliatis monachi.
philosophia ei⁹ ē. Sed docē i quib⁹ alios volo
Dō ē tñ docē sed plonge. Si tñ doctor esse
desideras. audi quid fāas. **V**ilitas h̄itus
tui. et simplicitas vultus. i nocēcia vite.
et s̄ctas iusfaciōis tue. docē debēt hōies. Melius
fugiendo mūdū docēs quā sequēdo. Sed adh̄
forte p̄sequis et quid iques. i me saltem
si volo discē i licet. **S**up̄ dixi tibi legem
occupari noli. **E**xercitiū tibi p̄t ēē lāo sed nō
p̄pōitū. doctrīa bona ē sed i sp̄ritū ē. Tu v̄ro
te p̄fctū fore p̄miseras. et ideo t̄ nō suffiāt si
i ap̄ientib⁹ coequaris. plus āquid te facē oportet.
Cōsidera ḡ vbi sis et quid agē debeas faale

agnosce *De quattuor gradibus*

Quattuor sunt in quibus nunc exercetur
 vita iustorum. et quasi per quosdam gradus
 ad futuram perfectionem subleuatur. Videlicet
 labor sue doctrina. meditatio. oratio et operatio. Cuius
 tu namque sequitur contemplatio in qua quasi quodammodo
 praecedunt fructus in hac vita. eademque sit boni operis
 merces peragatur. Unde psalmi 1 ai de iudicio
 deliquitetur. Immediatim ea statim subiungit. In aequi
 tudine dei et tribuatur multa. De his quatuor
 gradibus. per quos id est labor incipit et. superius id est
 contemplatio persequitur. Et de medijs quidem quanto
 plures quis ascenderit tanto perficietur erit. Vbi
 gratia prima labor intelligenda datur. secunda meditatio
 datur. scilicet. tertia oratio petit. quarta operatio querit.
 quinta contemplatio iuuat. Et si ergo leges et intelligentiam
 habes. et nosti quid iustitiam sit. iustum bonum est.
 sed adhuc tamen minime sufficit mundus perfectus est.
 Quando itaque ardeas scilicet et meditare quod et qualem
 implere valeas quod faciendum te didicisti. Multum
 enim multa sciatis habere. sed pauca sunt quae nouerit
 qualiter facere oporteat. Rursus quoniam scilicet hominem
 infirmum est et inefficax sine domino auxilio ad orationem
 erigere. et eius adiutorium petere. sine quo nullum
 potes facere bonum. ut videlicet et gratia que
 praeueniendo te illuminauit. subsequendo eadem pedes
 tuos dirigat. in uiam pacis. et quod adhuc in sola uo
 luntate est. ad effectum bone producat operationis.
 Deinde restat et nunc ad bonam operationem accingaris.

ut qd' orando petis. opando mereris acipe
Teu opari vult de i. nō cogero sed iuuari
En solus tu nil p'ficias. si solus deus opat' tu
nil mereris. **P**et' g' deus ut possis. operis
Et tu ut aliqd mereris. **V**ia ē opatio bona qua
itur ad vitā. **Q**ui vitā qrit. p' hāc viā curat
Cōfortare & iuuat' age. **H**abet h' via p'mū
s'm. quocies ei laboribus fangati. sup'm
grā resp'ns illustram gustates & videntes
qm suauis ē dñs. siq' sit qd' sup' dñm ē. qz
qd' o'ro qrit' & teplaao iuuat'. **V**ides g' quo p'
hos gradus ascendit' p'ficio & currit. ut qui
isra i'māserit. p'ficio ēē nō possit. **A**ppōitū ergo
noli debet ēē semp ascendē. sed qm tanta ē
mutabilitas vite n're. ut i eodē stae nō possim.
cogim sepe ad trāsacta respicē. & ne amittam
illud illud i quo sum. i petim. **I**qñz illud qd'
trāsuiim. **V**erbi grā. **A**ui i ope strenuus ē.
orat ne deficiat. qui p'ab' i'sistit. ne orando
offendat. meditat' quid orādū sit. & q' aliqn
i p'prio & filio min' i'sidit. roēm & s'ulit. & sic
euēit ut cū ascendē semp sit nob' uolūtas.
descendēti aliqn nos cogat nātūas. ita tñ
ut i uolūtatē nō i nātūatē appōitū n'r' i'sistat
Quod ascendim i p'pōitū ē. qd' descendim i p'ter
appōitū. **N**ō h' g' sed illud p'riapale ēē debet
De tribus gradibus lectorū

Sicut ut puto apte demonstratū ē p'ueat
& ampli' i quid de se p'mittēbus

nō idē ēē pōitū cū tēpētibus. sed sicut illi hāte
 aiquid dedit. qd' isti sine culpa imūe agē pnt.
 ita etiā ab istis aliquid i'quirat quo illi nūdū
 obligati sunt

Nūc igit' ad pmissa solūda redeo ut vi
 deliat ostendā qualiter eis dīna scriptura
 legenda sit qm adh' itea q'nt solā scāz. Sūt
 nonnulli qui dīne scripture scāz appetūt. ut ul
 diuicias o'gregēt. l' honores obtineāt. vel
 famā acquirāt. quoz itēcio quātū puerfa.
 nō ē miserāda Sūt rursus alij quos audie
 ūba dei & opa ei delectāt discē. nō q' salutifēa
 sed q' mirabilia sūt. Scūtari ardhana &
 i'audita o'gnosce volūt. multa sciē & mīl facē
 Inuanti mirāt potēciā. qui nō amāt scāz
 mīz Hos g' quid aliud agē dicā. quā p'coma
 dīna i' fabulas o'mūre Sic t'heatralib' ludis.
 sic scēnis carmib' i'tendē solem'. ut s'q' audi
 tū pascam Inō am' Qui i' modi tū nō tam
 o'fundi quā adiuuari censeo oportē. quora
 volūtas p'p' nō m'aligna sed i'pūda Alij
 vero idēto sacra scripturā legunt. ut scdm
 apli p'p' pati sūt o'i poscēti readē rōz de
 ea fide i' qua pōiti sūt Videliat ut i'mitos
 v'itatis fortit' destruat. nūm i'eruditos do
 ceat. ipi p'fatus v'itatis agnoscat. et
 ala dei secreta i'celligētes arā i'amēt. quoz
 nimir' deuocio laudāda ē. i'mitatio dīgna
 Triā g' sūt g'ia homi sacra scripturā legentū

quorum quidē pmi miserādi. scdī iuuādi. tūc
laudandi. Nos vō qz oībus dīcūlū itendim
qd bonū ē i oībus augē apīm. ⁊ qd pīfū
mutare oēs itelligē volum⁹ qd dīcām.
oēs facī qd hortamur

*Incipit Liber sextus quo legenda sit sacra
Scriptura. querētibus scāz in ea*

No tibi lōr ordīne sēz modum
ppono. q̄ si diligēt īspexeris
facile tibi iter legēdi patebit
In horū vō dīderatōe nō oīa
tuo īgemo rēliqūā. nēq; per
meā diligētiā satisfēcī tibi
pmitto sed sic breuē qdā pībādō bīfarrā
ut ⁊ pōita aliq; quib; erudiaris. ⁊ pēmissa
aliq; qb; exercearis īuētās. *Ordīne legēdi*
sapi quadrifarū ēē amēorauī illū i dīsciplīe.
aliū īlibris. aliū ī narratōe. atq; aliū ī
expōitōe. Que qualē i dīna scriptura
assignāda sūt nondū oīdī. *De ordīne quē*

Rīmū g' hūc ī dīsciplīne
Pordīne quē dīcūt i dīsciplīe iter
hystorīā allegorīā tropologīā dīnū
lōrē dīderare oportet. q̄ horū alia legēdi
ordīe pcedant. ī quo illud ad mēorīā rēuocē

nō inutile qd' i edificijs fieri aspiciat. Nbi quidē
p'mū fūdamētū ponit. deinde fabrica supedi-
ficat. ad ultimū sūmato ope. dom' colore
supducto vestit. *De hystoria.*

Sicut nimirū i doctrina fieri oportet. ut
videlicet p'us hystoriā discas. et rez
gestarū veritatē a p'ncipio repetens
vsq' ad finē quid gestū. et qū gestū sit. et a quibus
gestū sit. diligēt' mēorie iūneas. Hec enī
quattuor p'apue i hystoria iquēda sunt
Persona. Negociū. Locus. Tempus. Neq' ego
te p'fate subtilē fieri posse puto i allegoria.
nisi p'ri' fūdatius fueris i hystoria. *Noli*
stēpnere mīma. h' paulatī deflunt q' mīma
stēpnit. Si p'mū alfabetū discē stēpsisses.
nūc it' grāmaticos tm nomē nō hrēs. S'cō
quosdā ēē qm statū philo sophari volūt. fa-
bulas pseudo aplis vli quēdas aiūt. quoz
sāā forme asini filis ē. *Noli* h'modi imitari
p'uis ibutus temptabis grādia tuus.
Ego t' affirmare audeo nichil me vniq' qd'
ad erudiendū p'tinēt stēpsisse. sed multa
sepe didicisse. q' alijs ioco aut delirāmēto
ēē filia vident'. Nēmī me dū adl' scolaris
essē elaborasse. ut omī rez ocul' subiectarū
aut i vsū vēienatū vocabulā scire. p'pendēs
libere rerū naturā illū nō posse ssequi q'
earūde noīa adl' ignoraret. Quociēs sophis-
matū meoz q' grā breuitatis vna vl' duabq'

^{me}
i pagina dāomb **I**gnauera a me ipso condi-
amū exegi debitu ut ismar. qstomū. oppositio
nū omī fere quas didicē. **I**soluciones meo-
riter teneat nūz **C**ausas sepe ipso et
dispositio ad inite itrouersis. qd i thoris qd
oratoris qd sophiste officiu est diligenter
distinxi **C**alculos i nūz posui i nigris pau-
nietū depngri carbomb. **I**po exemplo
oail subiecto. q apligomj. q artogomj. que
erogomj est differēcia patent demōstrau
Qtru ne quadratū equilatū duob lateribj
i se multiplicatis embadū iplere posset utro-
biq discurrere podismo didia **S**epe noctur-
n **I**horoscopus ad lybna p vigilia exiliani
Sepe ad nūz ptensū i ligho magabam pro-
dine solebam. ut vpoā differēcia aure
papere. **I**am pū mellis dulcedie oblec-
tare **H**ec quidē puerilia fuerāt sed tū
nō iutilia. n ea sare nūc stomachu onerat.
Hoc aut tibi nō iplico ut meā scāz q vel
nulla ul pua ē iactite. sed ut ostendā tibi
illū iedere apitissie qui ied ordmate. neq
ut quidē dū i magnū faci salū volūt.
papiant iadūt **S**icut i btuib iua i setēcie
quidā gradus sūt **S**ed diās aulca iueiun
i hystorjz q nulli i vident vtilitatis **Q**uāe
i hui Imodi occupabor **E**n diās **M**ulta
siquidē sūt i scripturis q i se osiderata mchil
expetedū hre vident **E**tue tū si alys quibj

coherent *paucrio* et *itoto suo trutinaueris*.
nāia piter et *spetēcia* ēē videli. *Alia* pp̄ se
 scēda sūt. *alia* autē quāuis pp̄ se nō videant
 nō laboro digna. qz tñ sine ip̄s illa enuciāte
 sari nō pnt. nullaten *Debēt negligēt p̄teriri*
Alia discē videli postea nichil ēē supflūū.

Coartata scā nō ē iōāda. *De libris* autē q̄
 ad hāc lāonē magis vales sūt. si qd̄ in videā
 quis. hos magis fr̄equētādos estimo. *Genesi*
Exodū Josue Libz iudici et Regū et palippo
menon. *Novi testamēti* p̄mū q̄tūor emā
 gelia de ^{hinc} *amō ap̄lōz*. *Hy* vndeā magis ad
 hystoriā p̄tinē vident̄ in. exceptis hys quos
 hystorographos pp̄rie appellam. Si tñ hui
 vocabulū significacōe largi *ueam.* nullū
 ē iōūēiens. ut s̄ hystoriā dicam. nō tñ
 rez gestaz narracōne. sed illā p̄mā signifi
 cacōne au *libet narracōis.* q̄ scdm pp̄rieta
 tē vborū exp̄mit. scdm quā accēpōne dēs
 vtriusqz testamēti libros eo ordie quo supra
 mēorati sūt. ad hāc lāonē scdm trālē sensū
 p̄tinē puto. Et fortasse m̄si puer de videret
 i hē loco. aliq̄ de mō *istruēdi p̄cepta* t̄pone
 rē. qz noui *diuina scripturā* magis ceteris
 oibz i textu suo ēē *passam*. *Quibz* tñ idē
 sup̄sedē volo ne nōmā pp̄mū t̄pone exten
 dā. *Sūt* qdā locū dīna pagina. q̄ scdm trām
 legi nō pnt. q̄ magna discreacōe discernē
 oportet. ne vlt̄ p̄ negligēciā aliq̄ p̄teream.

aut p[ro]portuna diligētia ad id ad q[uo]d p[re]scripta
n[on] sūt diligēt[er] m[un]ime. sed violent[er] itorq[ua]mus
Noc ē g[ra]o l[oc]o q[uo]d ē p[ro]p[ri]um. h[ic] cāpus t[er]ti[us] laboris.
voniē b[on]i sulcatus multiplicā tibi fructū
i[n] f[er]ro. Ordie cuncta gesta sūt. ordie itede p[er]
vmbra puenit ad corp[us] i[n] figura d[is]ce i[n] ueris
u[er]itate. **R**ec h[ic] n[un]c dico ut p[ri]mo veteris testa
m[en]ti figuras labores euoluē i[n] m[en]ta eius
d[omi]ni s[er]uiteris. q[uo]d ad emāgelij flūeta poranda
actudas. **S**ed sicut uides q[uo]d o[mn]is edificat[i]o fida
m[en]to carēs stabil[is] ēē nō p[otes]t. sic ē etiā i[n] doctrina
Fundamētū i[n] aut[em] p[ri]ncipiu[m] sacre scripture
hystoriae. De q[uo] q[ua]si de fauo m[en]te u[er]itatis alle
gorie exp[on]it. Edificaturus g[ra]o p[ri]mu[m] fundamē
tū hystoria p[on]e. deinde p[er] significacionē
tipicā i[n] arcē fidei fabricā mentis erige. Ad
extremū u[er]o p[er] moralitatis grāz quasi p[er] pulcher
rū sup[er]ducto colore domū p[er]tinge. **H**abes
hystoria q[uo]d dei fā mireris. i[n] allegoria q[uo]d
ei i[n] sacmēta credas. i[n] morali q[uo]d p[er]sonē ip[s]i
i[n]uiteris. **L**ege g[ra]o d[is]ce q[uo]d i[n] p[ri]ncipio fecit de
celū i[n] terrā. **L**ege i[n] p[ri]ncipio p[er]latauit de i[n] paradisi
voluptatis. i[n] q[uo]d posuit hoīes q[uo]d fecit. p[er]tā
tē expulit. i[n] terrā p[er]nas hui[us] s[an]cti deiecit
Lege q[uo]d ab uno hoīe omnia hūani g[en]is p[ro]pago
descendit. **Q**ualit[er] deinde p[er]tates unde
obru[n]t. **Q**ualit[er] noe iustū cū filiis suis i[n]
medijs aquis dīna clemēcia saluauit. **Q**ua
lit[er] deinde abrahā signatū fidei suscepit

1 p[ri]ncipiu[m]

post uero isrl i egiptu descendit. Quo deinde dauid
 filios isrl de egipto i manu moysi & aaron
 ercat. p mare rubru eduxit. i deserto pavit.
 lege dedit. i tra pmissiois locauit. Qualiter
 sepe peccatores i man i inimicoru suoz tradidit.
 & rursus penitentes liberauit. Quo pmiu per
 iudices deinde p reges pplm regit. Dauid de
 postfatares accepit. Salomone sapia illust
 uit. Et hic fletu quidec annos addidit.
 Deinde puicite pplm captiuu i babilone
 p manu nabugodonosor misit. p 70 annos
 p gru eduxit. Ad extremu uero nutate sclo
 filiu i carne ia misit. Vita etia penitentibz
 missis i mndu vniu u aplis pmissit. Venit
 sei fine scloz ad iudiciu pdixit. reddere
 vniuqz scdm opa sua. p aonibz uidelicet
 igne etia. iustis aut vita etia & i gru au
 no erit finis. Vide qz ex quo mndus cepit.
 usqz i fine scloz no defiaut miserationes dmi

Post laione *De allegoria.*
 hystorie sup allegorie misteria
 iuestigare. ubi mea exhortacione
 opus ee no puto cu ipa res satis p se digna
 appareat. Nosse te volo o leo h studio no
 tardos & hebetes sensus sed matura expe
 igema q sic iuestigado subtilitate teneant.
 ut i disarchede prudencia no amittat. Solidus
 abus e isto. & msi mastice no pt trasglutari
 Tali s moderamine uti te oportet. ut dum

inquedo subtilis fueris. i. presumendo temera-
rius non iudicaris. **Recolens** quod per antea
suum tendit et paucillam. et eo parit vasa
mortis. Memisti ut ostio super me divina scrip-
tura edificatio silem dixisse. ut primum fundame-
nto posito. structura in aliam leuat. plano edi-
ficio silem. Nam et ipsa structura habet. Non
pigeat si hac similitudine paulo diligentius
persequamur. Respicit opus cimetarii. Collocato
fundamento. linea extendit in directum. proinde
in dimittit. ac deinde lapides diligenter poli-
tos. in ordine disponit. Alios autem alios diligit de-
quirit. et si forte aliquos per inaequalem disposi-
tionem non iuenerit. accipit lineam. per minorem
partem. aspera planat. et in forma ad formam
reducit. et sic deinde reliquos in ordine disponit
adiungit. Et vero aliquos deos iuenerit qui non
minimi valet. non congrue coaptari eos non
assumit. De forte dum silice frangere laborat.
lineam frangat. Incide. Rem est propositum itine-
re. ab inestimabile. sed intelligit ab imitatione
dignam. Fundamentum in terra est. non semper politos
habet lapides. Fabrica super terram. et equalem
quirit structuram. Sic divina pagina multa
secundum localem sensum continet. quod et sibi repugnare
videntur. et non nunquam absurditatis aut impos-
sibilitatis aliquid asserere. Spiritus autem intelli-
gentia nulla admittit repugnantiam in qua diuisa
multa. aduersa esse nulla possunt. Quod etiam

prima serie lapidū sup fundamētū collocadon
 ad p̄tensā lineā d̄isposi vides quibz h̄q totū
 corpus r̄liquū cōmittit̄ & coaptat̄ significatōe
 nō caret. Nā h̄o quasi aliqd fundamētū extoat̄
 fabrice basis. h̄o fundamētū & portat sup
 p̄dita & a p̄on fundamētū portat̄ p̄mo fūda
 mētū isidēt oīa. sed nō coaptant̄ s̄imodo
 Quāt & isident̄ & coaptat̄ itiq̄ p̄mū fabricā
 p̄ort & ē sub fabricā h̄o ē p̄ort fabricā & nō ē
 solū sub fabricā sed i fabricā. Quid subtra ē
 fundamētū signare dixim̄ i hystoria. fabricā
 q̄ sup edificat̄ allegoriā i sinuare. Unde et
 ip̄a basis fabricē huius ad allegoriā p̄tinē d̄bz
 a iulas ordinibz assurgit fabrica. & quisq̄ sua
 basim̄ habet. Et multa sacmēta i diuina paginā
 statūē. q̄ singula sua h̄nt p̄ncipia. Vis scire
 q̄ sint ordēs isti p̄m̄ ordo ē sacmētū cōmittat̄.
 Quia & h̄o scriptura statūz qd̄ cū d̄z creaturā
 tr̄m̄ & vniuersū deī hic de nichilo fecit oēm
 creaturā visibīlē s̄q̄ & inuisibīlē. ecce s̄cūo ordo
 Rōnali cāture dedit libez arbitriū & grām
 p̄parauit. ut mereri posset et̄nā b̄n̄dīcīe
 Deinde sp̄ore labētes p̄m̄iuit. & p̄sistētes ne
 āpli habi possent. cōfirmavit. Que origo p̄c̄i.
 quid p̄c̄i. q̄ pena p̄c̄i sit i dīcauit. Ecce c̄aus
 ordo. Que sacmēta sub n̄ali p̄mū lege. ad ip̄a
 cōd̄z h̄oēz instituerit. ecce quartus ordo. Que sub
 scripta lege ecce quintus ordo. Sacmētū i car
 naliōis verbi. ecce sextus ordo. Sacmēta noui

testamentum . et septimus ordo . Ipsi denique i sur-
rectiois et octavus ordo . Hic est divinitas
Hec illa spiritualis fabrica quod totum sacramentum . quod
quod ordinibus constructa . aliam extollit . Vis enim
quod bases agnoscat . Bases ordinum sacramentorum
principia sunt . Et ad laudem vestra . spirituale edi-
ficatur . edificium . In historiis fundameta in te-
locata sunt . Restat enim nunc ipsi fabricae bases firmare
Annu tendis potius examinare . quodrosi ordine
collocas . et circumgiras quodam futurorum mirorum vesti-
gia figis . Linea protensa rectae fidei trames est .
et spiritualis operis bases . quodam principia fidei sunt .
quodam iudicariis . Debent siquidem prudens lector animae .
ut antequam spaciola volumina sequi librorum sic de
singulis quod magis ad proprium suum per professionem
vel fidei pertinet . instructus sit . ut quicquid per modum
inveniret . tuto superedificare possit . Vix enim in
tanto librorum pelago et multiplicibus sinu-
anfractibus . quod minus et obscuritate animi legentis
sepe perfidit . aliquid unum colligere non poterit .
quod non per summam in unoquoque cuncta dicam quod
aliquid cuncta principia firma fide subnixum ad quod
cuncta inferat agnoscit . Vis ut doceam te qualiter
fieri debent bases istae . Respice ad ea quod paulo ante
enuntiata sunt sacramenta civitatis . Multa iam de
illo libri facta sunt . multae date sine diffiales
ad intelligendum et propterea ad solvendum longum
est et onerosum est omnes adhuc persequi cum multa for-
tassis incertis in quibus magis turberis quod

confiteris. **N**oli istare sic nunquam ad finem venies
 Disce per breuiter et dilucide quod tenendum sit de
 fidei unitate. quod sane confiteri. quod sane debeas
 credere. Cum autem per hec lege capis libros. et multa
 obscura. multa apte et abigue scripta inuenieris multa
 que apta inuenieris ad iungere basi sue si forte
 ueniunt. Que abigua sunt ita interpretare ut non
 discordet. Que uero obscura interpretari si potes
 Quod si intellectum eorum penetrare non potes.
 transi. ne dum presumis conari quod non sufficias per
 iculum iacturas erroris. Noli ea temere sed per
 uenerare. quia audisti quod scriptum est posuit tene
 bras latibulum suum. Ad si ena inuenieris ad quod
 iteratum illi quod tu iam firmissima fide tenendum esse didicisti
 notum cotidie expedire. imitari sentias nisi per doctores
 oress. ^{fides} silyneris. et maxime quod promissum est quod nunquam
 perla esse perinde iubeat sentiri agnoueris. Sic
 de sacramento altaris. sic de sacramento baptismi.
 confirmationis iugum et omnia que tibi annuntata sunt
 semper facere debes. Vides multas scripturas legere.
 quod fundamentum ueritatis non habent et errores varios
 labi. et totas fere mure sentias. que legiones lege
 rit. Rursus alios uides qui secundum illam ueritatem
 agnitione. que itus firmata sunt. quasi libere scrip
 turas ad igneas interpretationes flectere nouerunt.
 et quid a sana fide discordet. aut quod ueniat
 idicare. In ezechiele legis quod rotas animalia sequi
 untur. non animalia rotas. Cum ambularet iacent
 animalia ambulabant per et rotas iuxta ea.

Et si eleuare aialia de terra. eleuabā^r sil^r & rote
Sed quippe metes quantū vultū. l. l. sūa pfiunt.
tū scripturaz scāz ardyna pfiūda ēē spū
cūte. ut q̄ simplib^r & adhuc stātib^r i terra
iace videbā^r. erectis sublimis appareant.
Nā sequit^r **E**ducat^r ibat spūs. illuc eūte spū.
& rote pū leuabant^r sequētes eū **E**pūs em
vite erat i rotis **V**ideo q̄ rote hec sequū^r
aialia & sequū^r spm **R**ursū alibi dicit^r
Tra occidit spūs aut viuificat **Q**uia nūmā
oportet dīm lōrē spūal^r itelligēte veritate
ēē solidatū. ut eū & trāz apias q̄ pūse nō
nūquā itelligi pnt. ad q̄lib^r diuina nō
idmēt **A**uare atiqu^r **I**lle pplūs qui lege vite
accēpat & pbat^r ē. nisi q̄ sic solā trām
ocidat^r secutur^r **E**nt spm viuificatē nō
hret **H**oc vō ideo nō dico ut quib^rlibet
ad volūtātē suā itptād^r scripturas pbeā
ocasionē sed ut ostēdā eū q̄ solā sequit^r trāz
dū sine errore nō posse iacē **O**portet g^o
ut & sic seqm^r trām ne sensū nrm dīm
auctoritatib^r pferam^r **I**. & sic nō sequamur
ut i ea totū veltatē iudiciū pendē credam^r
Nō trātis sed spūal^r iudicat oīa **N**ō s^o scire
possis trāz diuinae nō de tuo sensu psumere.
sed erudiri pū & i fōrri oportet. & quasi quā
dā iocuisse veritatis basem. cui tota fabrica
imitat^r pū dare **N**eq^r a tēpō erudiri psumas.
ne forte dū tu introduce te putas magis seductus

Quod doctoribus et sapientibus ista introductio credenda est.
 quia auctoritatem istorum principum et testimonio scripturarum
 tuarum ea est prout opus est. et facere et aperire possunt
 Cum iam introductus fueris testimonio scripturarum.
 legendo singula que docuerunt et firmavit. Sic mihi
 videtur. Cui me in istis imitari placuit liberos accipio
 Cui visum fuerit non ita oportere fieri. faciat quod
 placuerit non deinde. Hic enim plures hunc
 modum in legendo vel discendo non servare. sed quomodo
 quidam perficiant rursus non ignoro. Si quis dicit
 libri magis ad hanc lectionem pertineant. Ego
 puto principium genesis de operibus sex dierum
 Tres ultimos libros moysi de legalibus sacramentis
 Isaia principium et finem ezechiel. Job psalter
 rui Cantica canticorum Duo papue evangelia
 Matthei et Iohannis Epistolas pauli Canonicas
 epistolas Apocalypsim Papue in epistolas pauli
 que etiam ipso nomine designat utriusque testamenti
 perfectionem se statuere. De tropologia nihil aliud
 ipse dicit quam quod superius est. excepto quod ad
 ea magis etiam quam vocum significat pertinet
 In illa enim naturalis iustitia est ex qua discipuli
 morum morum id est positiva iustitia nascitur
 Contemplando quod fecerit deus. quod nobis facendum sit
 agnoscamus. Quia nam deum loquitur. Quia nam homines
 docet. Quia nam vobis parit et nihil in universitate
 istam dicit.

Quod idem ordo librorum in hystoria vallego
 in lectione servandus est. Hystoria ipse

ordine sequit^r **U**t allegoria magis p^rim^o ordo
significatio. Quasi sicut p^redicatio est doctrina semp^r no
ab obscuris sed ap^ris et ab hys q^u magis nota
sunt exordiu^m sume debz. unde sequens est ut nouu
testam^{en}tum iⁿ quo manifesta p^redicat^r veritas. iⁿ hac
l^ocione veteri p^rponat^r ut eade^m veritas figuris
adumbrata occulte p^rnuⁿciat^r. Eade^m utroq^{ue} veritas
sed ibi occulta h^{ic} manifesta. Ibi p^rmissa h^{ic} exhi
bita. Audisti cu^m legeret^r iⁿ apocalypsi q^{uod} signatus
erat lib^r iⁿ neo iⁿueni^r poterat q^{uod} soluet^r signatu
la ei⁹. iⁿ leo de t^{er}bu iⁿuda. Signata erat lex.
Signate erat p^rphetiae. q^{uod} occulte t^{em}p^{or}a venire iⁿ de
p^rnois p^rnuⁿciabant. Nonne t^u lib^r iste signatus
est videt^r qui dix^r Ego v^og^o iⁿg^rapiet^r et pariet^r
filium et v^obis nomen ei⁹ lemanuel. Et alⁱ9. Tu
iⁿq^u bethelem effrata p^rinda es iⁿ milib⁹ iⁿuda.
ex te m^o oriet^r q^{uod} sit dux iⁿ isrl. Egressus ei⁹ lab
n^oao a dieb⁹ iⁿeternitatis. Et p^ris. Unq^{uam} s^uo dicit
h^{ic}o. Resonatus est iⁿ ea et iⁿpe fudavit ea altissim⁹.
Et rursus. D^{omi}n^us d^{omi}n^us exiit^r moris. Et iteru^m
Dix^r d^{omi}n^us d^{omi}n^us meo sede a dextris meis. Et p^r
pauci de eode^m. Ecce p^rincipiu^m iⁿ die v^{ir}tutis tue
Et daniel. Aspiceba^m iⁿ visioe noctis. et ecce cu^m
nubib⁹ iⁿceli d^{omi}n^us venit et usq^{ue} ad antiquu^m dieru^m
p^ruenit. Adde^m ei p^rate^m et honore^m et iⁿ p^ru^m et iⁿ g^ru^m
et o^mes p^rpli tribus et lingue serm^o ei⁹ p^rdas ei⁹
p^rtas etna q^{uod} noⁿ auferet^r. Quis putas am^o
h^{ic} iⁿ p^rlece^m iⁿellige poterat. Signata erat et
iⁿ neo poterat signula solue^m iⁿ leo de t^{er}bu iⁿuda

ca q̄logo ituallo distat. q̄si mor succedea
Inertit. ut videat nullū spaciū t̄p̄o disuixisse
q̄nō disēnt ullū ituallo sermōe. *De ordine*

Expositio tria t̄n̄z. *expositio*
l̄rām sensū smāz. In oī narracōe
l̄rā ē. Nā ip̄e voces etiā l̄rē sunt.
Sed sensus et smā. nō i oī narracōe simul
inueniunt. Quedā habet l̄rām et sensū t̄m. qdā
l̄rām et smāz t̄m. qdā aut h̄ oīa t̄n̄z. Nō
aut narracō ad min⁹ duo l̄rē debet. Illa
narracō l̄rām et sensū t̄m habet ubi per
ip̄am prolacōne sic apte a quid significat
ut nichil aliud īliquat subitelligendum
Illa uēo l̄rām et smāz t̄m habet. ubi ex sola
pronūciacōe nichil iape p̄t auditor nisi
addat expositio. Illa sensū et smāz habet.
ubi et apte aliquid significat. et aliqd aliud
subitelligedū īliquat qd expositōe apte

Nā aliq̄ p̄frā ē. *De littera*
q̄n ad significadū id qd dicit nichil
p̄t ea q̄ p̄dita sūt. ul' addē vel
minuē oportet. Et oīa sapia a dūo deo ē
Aliq̄n ī minuta. q̄n subaudiendū aliqd īli
quit. Ut senior elāe dūe Aliq̄n supflua.
q̄n p̄t īculacōne ul' longā īp̄osicōne
idē īpetit. ul' aliud nō n̄c̄m adiūgit. Ut
paulsī fine eplē ad rōnos dicit Et aut.
et p̄lea multis īp̄ditis īfert. Cui ē honor
et glā. Aliud h̄ supflūm ēē videt. id ē nō

nam ad enūtiāone facienda Aliqn lra t hie.
 ut nisi i alia i soluat nichil significare. ut i ga
 ee videat. Et illud dñs i celo sedes ei. id ē sedes
 dñi i celo. Et filij homi dētes eoz arma et sagitte.
 id ē filioz homi dētes. Et hō sicut feruū dies ei.
 id ē dies hōis. nōiatu i s q nōis. et gto p nōis
 p vno gto nōis pōiti sūt. et multa sūt ad lra
 et nūtiāone ut i s t r u c t i o p t i n z *De sensu.*
Sensus alij dñi. alij i cōg n i. alius
 ip s i b i l. alij i c r e d i b i l. alij i a b s u r d i.
 alij i f a l s u s. Multa h q d i n e i e s i s c r i p
 t u r o. Et illud i m e d e r t i a c o b. Et illud i n b q
 a i r u a q p o r t a t o r b e. Et illud E l e g i t s u s p e d i u
 a i a m a i. Et multa alia. Sūt q d a l o a i i d i n a
 s a i p t a i u b i l i c e t u b o z a p t a s i t s i g n i f i c a t i o.
 n u l l i t n s e s u s e e v i d e t. u t p p t i u s i t a t u m o d u
 l o q u e d i. s i u e p p t a l i a a l i q u a c a i s t a t i a q u e
 l e g e n s i t e l l i g e a a i p e d. Et ē u b i g r a i l l u d q d
 d i c i t i s a i a s. A p p l i e d e t s e p t e m u l i e r e s v i r u
 u n u i n l l a d i e d i c t o s p a n e m m i m i m e d e m.
 i v e s t i m e n t i s n r i s o p i e m t i n u n o i u o c e t n o m e
 t u u s u p n o s. A u f e r o b p b r u m m z p l a n a s u t z
 a p t a u b a. I n t e l l i g i s s a t i s a p p l i e d e t s e p t e m
 m u l i e r e s v i r u u n u. I n t e l l i g i s p a n e m m i m
 i m e d e m. I n t e l l i g i s t i n u n o i u o c e t n o m e
 t u u s u p n o s. I n t e l l i g i s a u f e r o b p b r u m n e m.
 S e d f o r t a s s e q u a d i s t o t u s i m u l s i g n i f i c a t e v e l i t.
 i t e l l i g e n o p o t e s q d d i c e v o l u i t p p h a. B o n u
 p m i s i t a n m a l u m i n n a t u s f u e r i t i g n o r a s

Inde euenit ut spūaliter tū intelligedū credas.
 qđ quō ad trāz dñi sit nō vides. **D**uas igit
 septē mulieres septē ēē donasā spūs. **E**ue vñ
 virū applēdet id ē xpm ī qđ oīz plēitudine
 grē plaant īhītare. **Q**uia ipse solus sine
 mēsurā spm accepit. **Q**ui solū obpziū eaz
 aufert. ut iueiat ī qđ r̄quiescat. nullo alio
 ita mūete ut spūs s̄i dona poscebāt. **E**ue
 spūaliter īēptatus es. **Q**đ sit dñe ad trām
 nō intelligis. **P**otuit tū pphā p h̄ vba etiā ad
 trām aliquid significā. **Q**uia em̄ sup de īteri
 cōdē pphā puaricatoris locutū fuerat. subūgit
 nūc tñā ī eodē dñe futūrā. **V**isq; adeo
 gen̄ iuorū dēledū. ut vix septē mulieres
 vñ vix iueiant. cū mō vna vñ h̄re soleat
 // nūc **E**t cū mulieres a viris rogari soleat. tūc
 mulieres iūso more viros rogabūt. **E**t ne
 forte vñ vir septē mulieres sit dñe formi
 daret. cū vñde eas pasat. **V**estiret nō h̄ret
 dñe ei panē n̄z ī medem. **V**estimēto
 n̄is opiem. nō te de nob̄ oportet ēē sollitū.
 tñmōdo ī uoce nō mētū sup nos ut dñe
 vir n̄r. ne ī pūdiatē dñamur. **V**erdes
Asine sēme moriām qđ eo qđ magnū ap
 brū fuit. **E**t h̄o ē qđ dñe aufer obpziū n̄z
 a iulca h̄y dñe iueio ī scripturis **A**maxiēm
 veteri testamēto scdm̄ ydioma illi. **L**igie
 dñe. qđ ibi apta sūt m̄yā apud nos signi
 ficā. **D**e sententiā

et sis

Sententia divina minus absurda. non quia fla-
 ceat. sed a sensu non dicitur. multa i-
 uentur strarariasma illarum admittit
 pugnantia. sp. ignea e sp. vera Aliquid unum
 enunciatio plures sine sunt Aliquid unum enu-
 ciatio una e finis Aliquid plurium enunciatio
 plures sine sunt Si igitur duos libros legimus
 tanta multitudinem verorum intellectum. q. de paucis
 erunt vbiis. et sanitate catholice fidei munimur.
 id potissimum diligamus Iqd. cum apparuerit enu-
 fuisse que legimus Si autem hoc latet id est qd.
 christiana lre non impedit et ai sana fide recordat
 Si autem et scriptura christiana peracta et discuti
 non potest saltem id solum qd. sana fides perscrutetur Aliud
 e enim qd. potissimum scriptor seferit non dinoscere.
 aliud a regula veritatis errare. In verum vitet
 pfa se habet fructus legentis Si vero verumq.
 vitari non possit. et si voluntas scriptoris incerta
 sit. sane fidei ingrua. non inutile e errasse finem
 et i. rbus obscuris et a nris oculis remotissime
 si q. inde scripta etia divina legimus. q. pnt salua
 fide alijs atq. alijs parere scitatis. i. nulla
 earum nos papia affirmatioe ita pnam.
 ut si forte discussa veritas ea labefactauerit.
 corruam. non p. finis dinarum scripturarum.
 sed ppter ea ita dimicantes. ut ea velim scriptu-
 rarum ee q. mra e. cu poa. lea q. scripturarum e
 mra ee. firmat **De modo legendi**
Modus legendi i. diuidendo stat **Diuisio**

fit & p[ro]p[ri]atione & i[n]uestigac[i]o[n]e p[ro]cedendo d[omi]n[u]m
q[ui]n ea q[ue] p[ro]fusa s[un]t d[is]t[ri]buim[us] & i[n]uestigac[i]o[n]e d[omi]n[u]m
i[n] q[ui]n ea q[ue] o[mn]ia s[un]t i[n]seram[us] h[ab]ea[n]t q[ue]
ad l[ib]erac[i]o[n]e[m] p[er]tinet qu[an]to lucid[us] & p[ro]p[ri]osus
potuim[us] explicata s[un]t

De meditac[i]o[n]e hic esse p[re]mittendu[m]

De i[n]q[ui]s[u]o p[ro]p[ri]e doct[ri]ne id e[st] meditac[i]o[n]e
aliquid i[n] p[ri]ncipio d[ic]e o[m]mitto. Quia res
tata speal[is] uacat[i]o[n]e i[n]diget. & dignu[m]
magis e[st] o[mn]ino sile[re] i[n] h[uius] q[uam] aliquid ip[s]e d[ic]e
Res eni[m] ualde subtil[is] & sibi i[n]uicem. q[ue] r[ati]o[n]e
erudit. & exerceat s[um]matos i[n] p[ro]p[ri]a adhuc
stilo ideoq[ue] apl[us] i[n] p[ro]p[ri]e q[ue]da[m] Rogam[us] i[n]git n[ost]r[um]
sapi[ent]ia[m] ut radiare digne i[n] cordib[us] & illu[m]i[n]are
nob[is] i[n] semitis suis ut i[n]troducatur nos ad pur[am]
& sine d[omi]n[u]m q[ue]da[m] d[ic]e i[n]t[er]u[en]it. *De meditac[i]o[n]e*

edita e[st] frequen[ter] o[mn]e

Meditac[i]o[n]e. modu[m] & cau[s]a[m] & r[ati]o[n]e
om[n]i[u]m lau[us] q[ue] p[ro]p[ri]e i[n]uestigac[i]o[n]e
modu[m] q[uo]d sit & cau[s]a q[ue] sit.
R[ati]o[n]e q[uo]d sit. Etia[m] s[un]t g[ra]t[ia]
meditac[i]o[n]e d[omi]n[u]m i[n] cau[s]is. d[omi]n[u]m i[n] s[er]p[en]t[is].
d[omi]n[u]m i[n] morib[us] p[ro]p[ri]e s[er]p[en]t[is] ex a[m]irac[i]o[n]e. s[ecundu]m
ex l[ib]erac[i]o[n]e. t[ame]n ex cau[s]a p[ro]p[ri]e. In p[ri]mo a[m]irac[i]o
quod e[st] g[ra]t[ia]. q[ue]stio i[n]uestigac[i]o[n]e. i[n]uestigac[i]o
i[n]uicem d[omi]n[u]m e[st] d[is]p[os]itio. q[ue]stio cau[s]e.
i[n]uestigac[i]o r[ati]o[n]e d[is]p[os]itio e[st] i[n] celo. cau[s]a e[st] i[n]
i[n]tra alta & d[ep]ressa. p[ro]p[ri]e a[m]irac[i]o[n]e cau[s]a. p[ro]p[ri]e
p[ro]p[ri]e i[n]tra & i[n]tra. p[ro]p[ri]e i[n]tra celeste celu[m]. p[ro]p[ri]e q[ue]stio